

Resultaten van een inwonersraadpleging over het energiebeleid in de gemeente Leeuwarden

POPULYTICS

What would you do?

Colofon

Deze raadpleging is uitgevoerd door Populytics, een spin-off van de TU Delft, in opdracht van de gemeente Leeuwarden.

Auteurs

Tom Geijzen (tom@populytics.nl)
Wendel Scholma
Charlotte Spit

Datum

21 februari 2025

Versie

Definitief

Contact

Populytics BV
Strawinskylaan 339
1077 XX, Amsterdam
info@populytics.nl
www.populytics.nl

Inhoudsopgave

Hoofdresultaten **4**

Aanleiding & opzet	5
Deel 1: Over de deelnemers	8
Deel 2: Over het doel van de gemeente	10
Deel 3: Over waar de gemeente voor moet zorgen met de plannen over energie	12
Deel 4: Over hoe we in de gemeente het doel willen halen	19
Deel 5: Over de rol van de gemeente	24
Deel 6: Over hoe deelnemers de raadpleging hebben ervaren	28
Belangrijkste inzichten	30

Verdieping **33**

Deel 1: Over de deelnemers	34
Deel 2: Over het doel van de gemeente	37
Deel 3: Over waar de gemeente voor moet zorgen met de plannen over energie	43
1. Gemiddelde prioritering van de zeven opties	44
2. Vijf perspectieven op wat belangrijk is	54
3. Motivaties van deelnemers bij hun keuzes voor de opties	62
Deel 4: Over welke dingen we in de gemeente moeten doen om het doel te halen	71
1. Gemiddelde prioritering van de acht maatregelen	72
2. Motivaties van deelnemers bij hun keuzes voor de maatregelen	87
Deel 5: Over hoe deelnemers de raadpleging hebben ervaren	97
Deel 6: Methodologie en verantwoording	102

Hoofdresultaten

The background features a dark blue gradient with several overlapping, semi-transparent blue shapes. A prominent white arrow points from the left side towards the right, partially overlapping the blue shapes. The overall aesthetic is clean and modern.

Aanleiding & opzet

Aanleiding voor de raadpleging en beschrijving van de raadpleging.
Hoe zag het onderzoek er globaal uit?

De gemeente Leeuwarden wil met inwoners nadenken over de vraag hoe zij in de gemeente 60% minder CO₂ kunnen uitstoten in 2030

Over de aanleiding en hoofdvraag

- *Aanleiding:* De gemeente Leeuwarden heeft de ambitie uitgesproken om in 2030 60% minder CO₂ uit te stoten. De gemeente werkt haar plannen dit jaar uit in een nieuw energiebeleid (voor de periode 2025-2030). Hiervoor wordt gezocht naar beleidsuitgangspunten en leidende principes. En concreet moeten er beslissingen worden gemaakt over de energiemix die invulling moet geven aan de doelstelling.
- *Participatie:* Om het perspectief van inwoners te betrekken bij het vormgeven van dit beleid, heeft Populytics een raadpleging uitgevoerd in opdracht van de gemeente Leeuwarden. Deze raadpleging volgt de Participatieve Waarde Evaluatie (PWE)-methode.
- *Doel en hoofdvraag:* Het doel van de raadpleging was inzicht te krijgen in de zorgen, voorkeuren en waarden van inwoners van Leeuwarden omtrent duurzame energie in hun stad. Dit hebben we vertaald naar twee kernvragen:
 - Waar moet de gemeente voor zorgen met de plannen over energie?
 - Welke dingen moeten we in de gemeente doen om het doel te halen?
- *Deelname:* 1.516 inwoners hebben meegedaan aan de raadpleging, waarvan 669 op basis van een uitnodiging per brief. Hiermee kunnen we betrouwbare en representatieve uitspraken doen over de inwoners van Leeuwarden op de kenmerken leeftijd, geslacht, opleidingstype en wijk. Deelnemers gaven de raadpleging gemiddeld het rapportcijfer 7,3.

Over de methode PWE

- *Wetenschappelijk gevalideerd:* De Participatieve Waarde Evaluatie (PWE) is een participatiemethode die Populytics vaak inzet om mensen te betrekken bij beslissingen waar zij effect van ervaren. De methode is ontwikkeld en gevalideerd door wetenschappers, onder andere van de TU Delft.
- *Op de stoel van:* De essentie van een PWE-raadpleging is om deelnemers in een online omgeving ongeveer 20 minuten op de stoel van een beleidsmaker of politicus te zetten, in dit geval van de gemeente Leeuwarden. Deelnemers krijgen een zogeheten *keuzetaak* te zien. Deze keuzetaak bootst de situatie van beleidsmakers na die bezig zijn met het vormen en uitvoeren van energiebeleid. Deelnemers zien realistische beleidsopties die de beleidsmakers overwegen en ze zien dat er beperkingen zijn. Zij ervaren zodoende dezelfde keuze. Wat adviseren ze vervolgens als zij in de schoenen van een beleidsmaker staan? Deelnemers kunnen hun advies motiveren.
- *Uitkomst:* Door mee te doen aan een PWE-raadpleging begrijpen deelnemers beter de complexiteit van de beleidskeuze. En de resultaten stellen beleidsmakers in staat om hun keuzes beter aan te laten sluiten op voorkeuren, waarden en zorgen van deelnemers.

1.516 inwoners deden mee aan een van de twee versies van de raadpleging

Twee kernwaarden van een goed participatietraject zijn dat 1) de groep die deelneemt een representatieve afspiegeling is van de gehele samenleving en 2) dat iedereen die dat wil mee kan doen. Om beide doelen te halen, hebben we de raadpleging zowel met een brief met code gedaan, als met een open raadpleging.

Representatief

- Er hebben tussen 18 november en 11 december 2024 **669 mensen** meegedaan aan de raadpleging via een uitnodiging met een brief met code. Er zijn 8.000 brieven verstuurd. Daarmee is de netto respons 8,4%.
- Deze deelnemers zijn geselecteerd via een gestratificeerde steekproeftrekking. De uitnodigingen zijn zo verstuurd, dat elke wijk een verwachte respons heeft die overeenkomt met de grootte van de wijk. Daarvoor zijn extra brieven verstuurd naar wijken waar de gemeente verwachtte relatief weinig respons te krijgen. Binnen de wijken zijn willekeurig inwoners tussen de 16 en 84 jaar geselecteerd voor deelname.
- Om betrouwbare uitspraken te kunnen doen over de gemeente Leeuwarden als geheel, hebben we herweging toegepast door middel van multiplicatief wegen (*raking*). Daarmee maken we de resultaten representatief op gender, leeftijd, opleidingsniveau en type wijk. Meer informatie is te vinden in de [Methodologie en verantwoording](#).
- In de hoofdresultaten laten we alleen de resultaten van de representatieve raadpleging zien. De conclusies die we op basis van deze resultaten trekken zijn namelijk representatief voor de gemeente Leeuwarden op de kenmerken leeftijd, geslacht, opleidingstype en wijk.

Open

- Er hebben tussen 18 november en 11 december 2024 **847 mensen** deelgenomen aan de open raadpleging. Dit was ofwel via de reguliere open raadpleging (462 deelnemers), ofwel via een verkorte raadpleging die via social media is verspreid (385 deelnemers).
- De open raadpleging is per definitie niet representatief. Een open raadpleging trekt typisch gezien meer deelnemers met een uitgesproken mening en/of een expliciet belang/interesse bij het onderwerp. De open raadpleging heeft twee doelen: 1) Iedereen die advies wil geven over dit thema de kans geven om dit te doen. Zo horen we de mening van iedereen die deze wil geven. 2) Deelnemers aan de open raadpleging geven aanvullende onderbouwingen bij hun keuzes en soms meer uitgebreid dan deelnemers die zijn uitgenodigd via brief. Dit geeft meer inzicht in de waarden die achter voorkeuren liggen.
- Omdat de open raadpleging niet representatief is, laten we in de hoofdresultaten voornamelijk de resultaten zien van de representatieve raadpleging. De resultaten van de open raadpleging zijn in de verdieping opgenomen.

Deel 1: Over de deelnemers

De samenstelling van de deelnemers vergeleken met de gemeentelijke gemiddelden voor leeftijd, gender en opleidingsniveau.

In totaal hebben 669 inwoners deelgenomen naar aanleiding van een uitnodiging per brief

Tabel 1. Samenstelling van de respondenten naar geslacht, leeftijd en opleidingsniveau

Geslacht	Aandeel gemeente*	Deelnemers** (n=669)
Vrouw	50,2%	47,6%
Man	49,8%	50,8%

Leeftijd	Aandeel gemeente*	Deelnemers**
16 tot 24 jaar	17,5%	16,0%
25 tot 44 jaar	31,0%	28,1%
45 tot 64 jaar	28,6%	27,5%
65 jaar en ouder	22,9%	27,8%

Opleiding	Aandeel gemeente*	Deelnemers**
Praktisch	24,0%	13,6%
Middelbaar	44,6%	33,3%
Theoretisch	31,5%	49,0%

Binnen/buiten de stad	Aandeel gemeente*	Deelnemers**
Binnen de stad	74,8%	79,9%
Buiten de stad	25,2%	18,5%

* Bron: CBS. Leeftijd als aandeel van de inwoners van 16 jaar en ouder.

** Totaal percentages kunnen afwijken van 100% door deelnemers die een vraag over hebben geslagen, of kozen voor 'Weet ik niet / Zeg ik liever niet'.

- Er zijn 8.000 brieven verstuurd met een uitnodiging deel te nemen. Met 669 reacties is een respons van 8,4% gerealiseerd.
- Daarnaast hebben 847 deelnemers aan de open raadpleging meegedaan. Daarover vertellen we meer in de [verdieping](#).
- Er zijn verschillen in kenmerken tussen de deelnemers aan de raadpleging en de inwoners van de gemeente. Zo zijn er bijvoorbeeld relatief veel mensen met een hoog opleidingsniveau die hebben deelgenomen. De resultaten van de representatieve raadpleging zijn gecorrigeerd voor deze verschillen, door de antwoorden van deelnemers te wegen. Hoe we dit hebben gedaan, leggen we uit in de [Methodologie en verantwoording](#).
- Niet elke deelnemer vulde alle onderdelen in. Onderstaande tabel geeft per onderdeel aan hoeveel deelnemers het hebben ingevuld:

Onderdeel raadpleging	Aantal deelnemers
Deel 1: Over de deelnemers	669
Deel 2: Over waar de gemeente voor moet zorgen met de plannen over energie	643
Deel 3: Over hoe we in de gemeente het doel willen halen	552
Deel 4: Over de rol van de gemeente	559
Deel 5: Over hoe deelnemers de raadpleging hebben ervaren	585

Deel 2: Over het doel van de gemeente

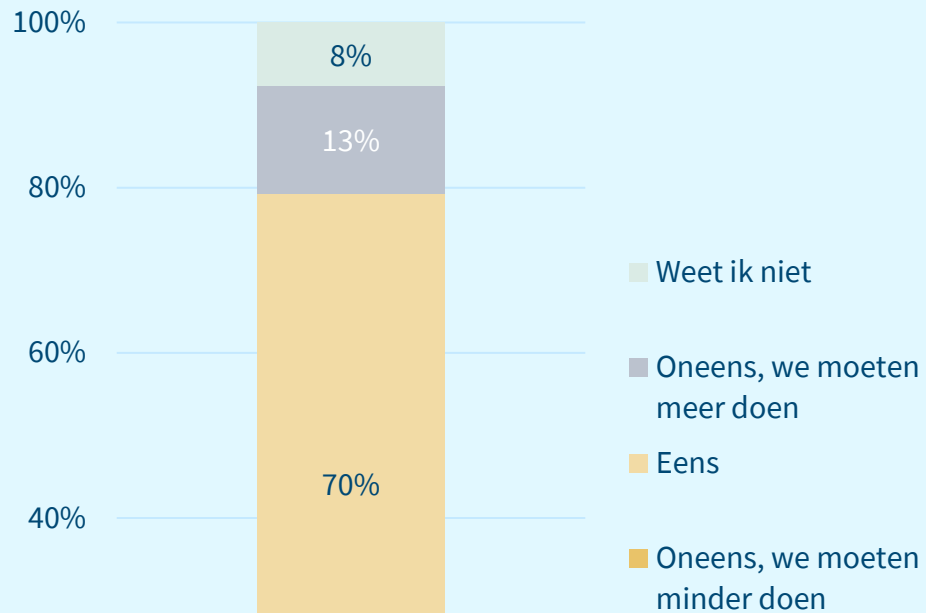
Hoe kijken inwoners aan tegen het doel van de gemeente om in 2030 de CO₂-uitstoot met 60% te hebben verlaagd?

Een meerderheid van de inwoners van Leeuwarden onderschrijft het doel van de gemeente om in 2030 60% minder CO₂ uit te stoten

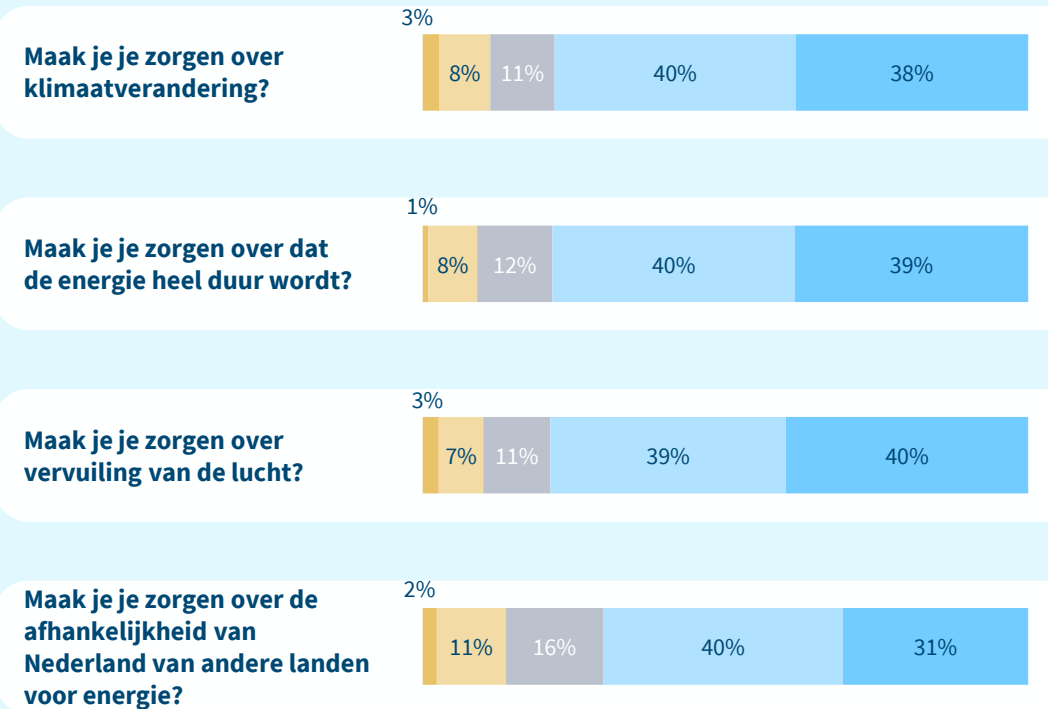
Representatief

Figuur 1. Houding van deelnemers: “Wat vind je van het doel om in 2030 in de gemeente 60% minder broeikasgassen* uit te stoten?”

Lees meer over het doel en de zorgen in de verdieping: [Deel 2. Over het doel van de gemeente in de verdieping](#)

Figuur 2. Vier vragen: Maken deelnemers zich zorgen?

Legenda

Nee, helemaal niet

Nee, niet echt

Neutraal

Ja, een beetje

Ja, heel erg

* Omdat we toegankelijke taal (niveau B1) willen gebruiken, spraken we in de raadpleging over broeikasgassen in plaats van CO₂.

Deel 3: Over waar de gemeente voor moet zorgen met de plannen over energie

Welke dingen vinden de inwoners van Leeuwarden belangrijk bij het energiebeleid?
En waarom?

De eerste kernvraag was: Waar moet de gemeente voor zorgen met de plannen over energie?

←

Waar moet de gemeente voor zorgen met de plannen over energie?

Gebruik de + en - knoppen om 35 punten te geven aan de dingen waarvan jij vindt dat de gemeente er rekening mee moet houden.

Zorg dat iedereen de energierekening kan betalen

- 0 +

Zorg dat het geld dat wordt verdiend met schone energie gaat naar de inwoners die wonen in de buurt van een project

- 0 +

Zorg dat het geld dat wordt verdiend met schone energie gaat naar alle inwoners van de gemeente

- 0 +

Zorg dat het typische uiterlijk van de stad en het platteland zoveel mogelijk blijft zoals het is

- 0 +

Zorg dat inwoners zoveel mogelijk mogen meebeslissen over projecten voor schone energie in hun buurt

- 0 +

Maak keuzes die voor de samenleving het goedkoopst zijn

- 0 +

Zorg dat inwoners zo min mogelijk last hebben van het maken van schone energie

- 0 +

Punten

0/35

Toelichting

De afbeelding hiernaast laat de keuzetaak zien waarin deelnemers punten toekenden aan zeven opties.

- **Doel:** Inzicht krijgen in de waarde die inwoners toekennen aan verschillende dingen waar rekening mee kan worden gehouden met de plannen over energie.
- **Keuzesituatie:** Deelnemers verdeelden 35 punten over zeven opties. Onder de informatieknoppen konden deelnemers aanvullende informatie lezen over iedere optie.
- **Motivatie:** Deelnemers konden na het toekennen van de punten hun keuzes toelichten.
- **Uitgangswaarde:** Als deelnemers aan alle zeven opties evenveel punten toekennen (alles even belangrijk vinden), dan zou elke optie 5 punten krijgen (35 gedeeld door 7). Dit noemen we ook wel de *uitgangswaarde*.
- **Wat is belangrijk?** Een optie die minder dan 2,5 punten krijgt heeft *lage prioriteit*. Een optie die 2,5-5 punten krijgt heeft *weinig prioriteit*. Een optie die 5-7,5 punten krijgt heeft *prioriteit*. Een optie die meer dan 7,5 punten krijgt heeft *hoge prioriteit*.

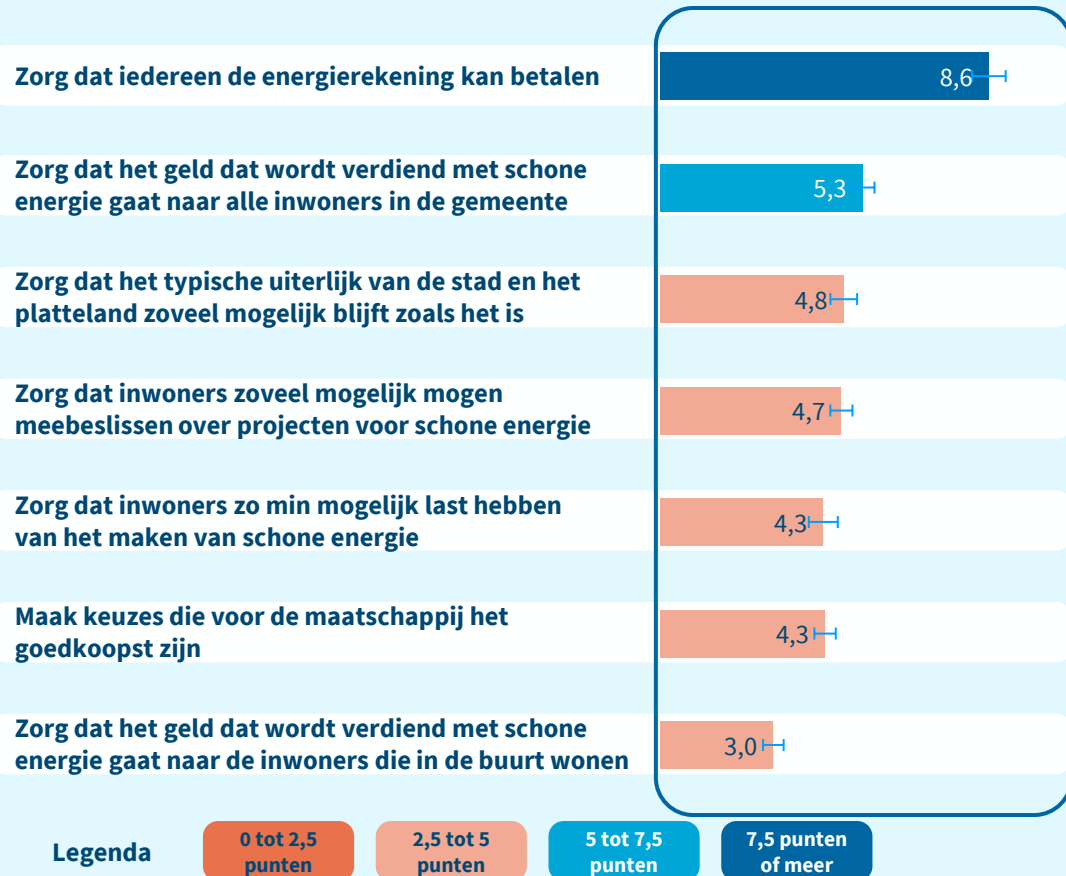

Inwoners van gemeente Leeuwarden geven meeste prioriteit aan dat iedereen de energierekening kan betalen

Representatief

Figuur 3. “Waar moet de gemeente voor zorgen met de plannen over energie?”

Inzichten

- Inwoners van Leeuwarden geven ‘Zorg dat iedereen de energierekening kan betalen’ de hoogste prioriteit, zoals naar voren komt in figuur 3. Deze prioriteit wordt breed gedeeld door inwoners, ongeacht of ze het eens zijn met het doel van de gemeente, waar ze wonen of hoe ze zijn opgeleid.
- De redenen om veel of weinig punten te geven aan de opties zijn divers. De twee pagina’s hierna geven een beeld van welke redenen deelnemers het meest hebben genoemd. Een uitgebreide beschrijving is te vinden in de [Verdieping](#).
- Uit analyses blijkt dat er verschillende perspectieven zijn op waar de gemeente voor moet zorgen in het beleid. We onderscheiden vijf relevante perspectieven/groepen, met (deels) verschillende prioriteiten. Dat laten we zien in [figuur 4](#) en de toelichting erna.
- Andere verschillen zijn klein. Als we bijvoorbeeld kijken naar leeftijd, opleidingsniveau en woongebied, of naar inwoners die het wel of juist niet eens zijn met het doel van CO₂-reductie, zien we maar kleine verschillen. Meer informatie is te vinden in de [Verdieping](#).

Waarom geven inwoners veel of weinig punten aan de opties?

Representatief

Open

Iedereen kan de energierekening betalen

Dat iedereen de energierekening kan betalen, krijgt gemiddeld de hoogste prioriteit. Solidariteit voor de toegankelijkheid van energie wordt vaak genoemd; het is een basisvoorziening. Daarnaast moet de overheid juist nu inwoners écht helpen met woningen te verduurzamen i.p.v. rekeningen te compenseren. Anderen vinden coaching in het maken van keuzes een goede manier om anderen te helpen. Degene die hier weinig op inzetten, stellen dat er al diverse hulpregelingen bestaan, dat hogere kosten onvermijdelijk zijn en dat men hierin een eigen verantwoordelijkheid heeft.

Geld gaat naar alle inwoners

Deelnemers geven hier relatief veel prioriteit aan. Ze vinden dat de hele samenleving van het verdiende geld mag profiteren; gelijkheid. Het kan bijvoorbeeld geïnvesteerd worden in (duurzame) projecten of gebruikt worden om de energierekeningen te verlagen; dat zal positief zijn voor de participatie en motivatie. Deelnemers die het hier niet mee eens zijn, vinden dat het geld moet gaan naar zij die negatieve effecten ervaren van de opwekking van schone energie. Of moet worden gebruikt om arme mensen te ondersteunen in het betalen van de energierekening.

Typische uiterlijk blijft zoals het is

Dat het typische uiterlijk van de stad en het platteland blijft zoals het is, vinden deelnemers relatief belangrijk. Men stelt dat het karakter van Friesland behouden moet blijven. Andere deelnemers zijn bereid concessies te doen, omdat er wat gedaan moet worden. Zij denken in groene oplossingen. Degene die het behoud niet prioriteren stellen dat de energietransitie noodzakelijk is en dat we er niet aan ontkomen om mooie dingen op te offeren ten behoeve van het klimaat.

“De kloof tussen arm en rijk wordt groter, mede door de energiecrisis. De energietransitie biedt een mogelijkheid hier wat dingen recht te trekken. Grijp deze kans!”

“Als er verdiend wordt binnen een gemeente dan moet je dat ook verdelen. Niet alleen de lasten maar ook de lusten.”

“De voornaamste reden voor mij om in Friesland te gaan wonen is de uitstraling en karakter van het platteland. Wanneer dit wordt vol gezet met windmolens en zonnepanelen (parken) alsook torenhoge 380kv hoogspanning, dan is voor mij de lol er vanaf.”

“Wel een beetje belangrijk, maar is ook iets persoonlijks. Je kunt de verwarming ook ietsje lager zetten. Eigen verantwoordelijkheid.”

“Zet het eventuele geld in op die plekken waar het het hardst nodig is en smeer het niet uit over alle sociale lagen.”

“Mooie dingen zoveel mogelijk behouden, maar soms ontkom je er niet aan voor een beter milieu wat mooie dingen moet opofferen. Als het echt bijdraagt aan een beter milieu, moeten we dat er voor over hebben. Een slecht milieu maakt ook dingen lelijk.”

Waarom geven inwoners veel of weinig punten aan de opties?

Representatief

Open

Zo veel mogelijk meebeslissen

Meebeslissen wordt gezien als belangrijk omdat het de uitvoering kan bevorderen en het de participatie en het draagvlak kan vergroten. Ook vindt men het fijn om inspraak te hebben over hun eigen woongebied. Anderen stellen dat door gebrek aan expertise het niet gewenst is om iedereen te laten meebeslissen. Het zou alleen maar tot vertragingen leiden.

Zo min mogelijk last van het maken

Deelnemers vinden het belangrijk dat er zo min mogelijk last is van het maken van schone energie om de leefbaarheid te garanderen. Dit kan door rekening te houden met locatiekeuzes. Daarbij zou minder overlast de motivatie en het draagvlak onder inwoners vergroten. Degene die dit niet prioriteren zeggen dat tegenover de baten van de energietransitie best kosten mogen staan. Geen overlast is onmogelijk. Goede en tijdige communicatie over de overlast, creëert draagvlak.

Maak keuzes die het goedkoopst zijn

Het maken van de goedkoopste keuzes voor de samenleving heeft relatief weinig prioriteit. Deelnemers vinden dat we op een punt zijn gekomen dat er écht wat voor de energietransitie gedaan moet worden. De nadruk ligt niet op de prijs, maar investeer in kwaliteit en in duurzame keuzes die lang meegaan. Anderen willen juist de goedkoopste optie dat het haalbaar is en vinden dat de kosten eerlijk gedeeld moeten worden.

Geld gaat naar inwoners in de buurt

Dat het geld dat wordt verdiend gaat naar de inwoners die in de buurt wonen van een project heeft gemiddeld de laagste prioriteit. Deelnemers vinden dat verdienen aan schone energie onafhankelijk moet zijn van je locatie. Iedereen mag meeprofiteren of het moet ten goede komen van de hele gemeente. Anderen stellen dat inwoners in de buurt van projecten gecompenseerd moeten worden voor hun lasten en zo ook worden gemotiveerd om te participeren.

"[...] Als mensen zelf mogen bepalen waar ze komen, en betrokken worden bij de aanleg ervan, gaan ze vermoedelijk minder 'zeuren' over lelijkheid en kunnen ze de molens daar zetten waar inwoners niet door het lawaai gestoord worden."

"Woongenot kan door van alles beperkt worden (stank, herrie, gif, ...) Dat is dus heel belangrijk voor de toekomst."

"Overstappen op energie is leuk en aardig maar niet haalbaar en helemaal niet betaalbaar."

"Dat zorg voor draagvlak, het levert iets op voor omwonenden. Het zou goed zijn dat het niet verdwijnt in de zakken van grote investeerders want dan brokkelt draagvlak heel snel af."

"Nee, als je iedereen laat meebeslissen kom je er nooit uit. Het is nu tijd voor actie."

"Goede voorlichting en laten zien wat het oplevert, dan neem je de overlast op de koop toe."

"Goedkoop is nog vaak duurkoop. Als je investeert moet je het goed doen."

"Waarom zij wel en anderen niet? Heeft dan meer te maken met waar je toevallig woont in de stad."

We onderscheiden vijf groepen inwoners met elk hun eigen perspectief op welke dingen belangrijk zijn (1/2)

Figuur 4. De vijf groepen

Wat hebben we gedaan?

Met een Latente Klasse Cluster Analyse (LKCA) hebben we gezocht naar samenhang in de antwoorden van deelnemers. De methode zoekt naar groepen deelnemers die heel vergelijkbare prioriteiten hebben en die juist zo veel mogelijk verschillen van andere groepen. De methode zoekt zelf naar de meest passende manier om deze groepen in te delen, vermoedens spelen geen rol. Op deze manier krijgen we zicht op welke verschillende perspectieven er zijn op het vraagstuk. We vertellen hier meer over in de [Verdieping](#).

Inzichten

De LKCA laat zien dat er vijf relevante perspectieven te onderscheiden zijn als het gaat over waar de gemeente voor moet zorgen bij het energiebeleid. De figuur links laat van elk perspectief zien hoe groot de groep is die op deze manier naar het vraagstuk kijkt. En wat de gemiddelde scores zijn per optie. Op de volgende pagina gaan we verder in op de voorkeuren en de kenmerken van elk van de 5 groepen.

We onderscheiden vijf groepen inwoners met elk hun eigen perspectief op welke dingen belangrijk zijn (2/2)

Representatief

1

“Zo min mogelijk kosten maken”

(5%)

Prioriteiten: Deze groep vindt met name twee dingen zeer belangrijk: dat iedereen de energierekening kan betalen en dat er keuzes gemaakt worden die voor de maatschappij als geheel het goedkoopst zijn.

Kenmerken: Inwoners in deze groep vinden vaak dat de gemeente minder moet doen dan 60% CO₂-reductie. Zij maken zich minder vaak zorgen over klimaatverandering, luchtvervuiling of afhankelijkheid van het buitenland, maar wel (net zo vaak als andere groepen) over dat de energie heel duur wordt. Deze inwoners zijn vaker tussen de 45 en 64 jaar oud en middelbaar geschoold.

2

“Kunnen meebeslissen”

(26%)

Prioriteiten: Deze groep hecht naast een betaalbare energierekening veel waarde aan kunnen meebeslissen. Daarnaast wil deze groep dat opbrengsten met alle inwoners worden gedeeld, in plaats van alleen met inwoners uit de buurt.

Kenmerken: Inwoners in deze groep zijn het vaak eens met het doel of willen minder doen. Zij maken zich niet meer of minder zorgen over klimaat, energieprijzen, luchtvervuiling of afhankelijkheid dan gemiddeld. Deze inwoners zijn relatief vaak middelbaar geschoold.

3

“Verdeel de opbrengsten”

(32%)

Prioriteiten: Deze groep heeft als hoogste prioriteit dat iedereen de energierekening kan betalen. Ook zet deze groep fors in op het verdelen van de opbrengsten van projecten: zowel naar met inwoners uit de buurt als met alle inwoners van de gemeente.

Kenmerken: Inwoners uit deze groep zijn het vaak eens met het doel of willen zelfs meer doen. Maar zij maken zich niet meer of minder zorgen over klimaat, energieprijzen, luchtvervuiling of afhankelijkheid dan gemiddeld. Inwoners in deze groep zijn iets jonger dan gemiddeld.

4

“De middengroep”

(30%)

Prioriteiten: De prioriteiten van deze groep hebben dezelfde volgorde als die van de gemiddelde inwoner van Leeuwarden. Ze geeft de hoogste prioriteit aan zorgen dat iedereen de energierekening kan betalen, maar vindt ook de andere doelen relatief belangrijk. En vooral: niets is onbelangrijk.

Kenmerken: Inwoners uit deze groep zijn het vaak eens met het doel of willen zelfs meer doen. En zij maken zich van alle groepen het meest zorgen over klimaat, energieprijzen, luchtvervuiling en afhankelijkheid. Inwoners in deze groep zijn in kenmerken gemiddeld.

5

“Zo min mogelijk verandering”

(6%)

Prioriteiten: Deze groep hecht veel waarde aan dat het typische landschap behouden blijft en dat inwoners zo min mogelijk last hebben. Het is de enige van de vijf groepen bij wie betaalbaarheid niet de topprioriteit is.

Kenmerken: Inwoners in deze groep vinden vaak dat de gemeente minder moet doen dan 60% CO₂-reductie. En zij maken zich van alle groepen het minst zorgen over klimaat, energieprijzen, luchtvervuiling en afhankelijkheid. Inwoners in deze groep zijn vaker praktisch geschoold en verder gelijk aan de gemiddelde inwoner.

Deel 4: Over hoe we in de gemeente het doel willen halen

Hoe willen de inwoners van Leeuwarden het doel behalen?
En waarom?

De tweede kernvraag was: Welke dingen moeten we in de gemeente doen om het doel te halen?

The screenshot shows a web interface for a decision-making tool. At the top, a title asks 'Welke dingen moeten we in de gemeente doen om het doel te halen?' (What things must we do in the municipality to reach the goal?). Below the title is an instruction: 'Zet de schuifjes naar rechts als je vindt dat de gemeente meer op een maatregel moet inzetten. Klik op de i-knop voor meer informatie.' (Move the sliders to the right if you think the municipality should invest more in a measure. Click the i-button for more information.). There are two buttons: 'Sorteer' (Sort) and 'Vergelijk' (Compare). The main area contains six rows, each representing a measure with a slider and an information icon (i). The measures and their associated CO2 reduction goals are: 1. Zonneparken bouwen (4% minder uitstoot), 2. Woningen en bedrijven verwarmen met een warmtenet (9% minder uitstoot), 3. Extra zonnepanelen op daken van woningen en bedrijven (1% minder uitstoot), 4. Grote windmolens bouwen (3% minder uitstoot), 5. Gebouwen van bedrijven beter isoleren. En zorgen dat bedrijven zuiniger zijn met energie (7% minder uitstoot), 6. Woningen en bedrijven verwarmen met warmtepompen (9% minder uitstoot). Each slider is currently set to the left, labeled 'Niet doen' (Do not do), and the right end is labeled 'Zoveel mogelijk doen' (Do as much as possible). On the right side of the interface, there are two gauges. The top one is titled 'Beperkingen' (Restrictions) and 'Minder broeikasgassen' (Less greenhouse gases), showing a gauge with a needle at 39% and a note: 'Met je keuzes halen we het doel van 60% in 2030 niet.' (With your choices, we do not reach the goal of 60% in 2030). The bottom gauge is titled 'Onzekerheid' (Uncertainty) and shows a gauge with a needle at 0%.

Toelichting

De afbeelding hiernaast laat de keuzetaak zien waarin deelnemers konden inzetten op acht maatregelen.

- **Doel:** Inzicht krijgen in wat inwoners de gemeente adviseren over welke dingen ze moet doen om het doel te halen.
- **Keuzesituatie:** Deelnemers konden acht schuifjes verplaatsen. Waarmee ze de gemeente konden adviseren om niets tot heel veel op een middel in te zetten.
- **Beperking:** Als deelnemers een schuifje verplaatsten, dan zagen ze het effect op twee metertjes. Eén meter waarop zichtbaar werd of het doel voor CO₂-reductie werd behaald en één meter die een indicatie gaf van de zekerheid waarmee de gemeente de gekozen maatregelen kan doorvoeren. De meter voor CO₂-reductie moest in het groen om door te kunnen gaan met het onderzoek.
- **Informatie:** Onder de informatieknoppen konden deelnemers aanvullende informatie lezen over iedere optie.
- **Motivatie:** Deelnemers konden na het toekennen van de punten hun keuzes toelichten.

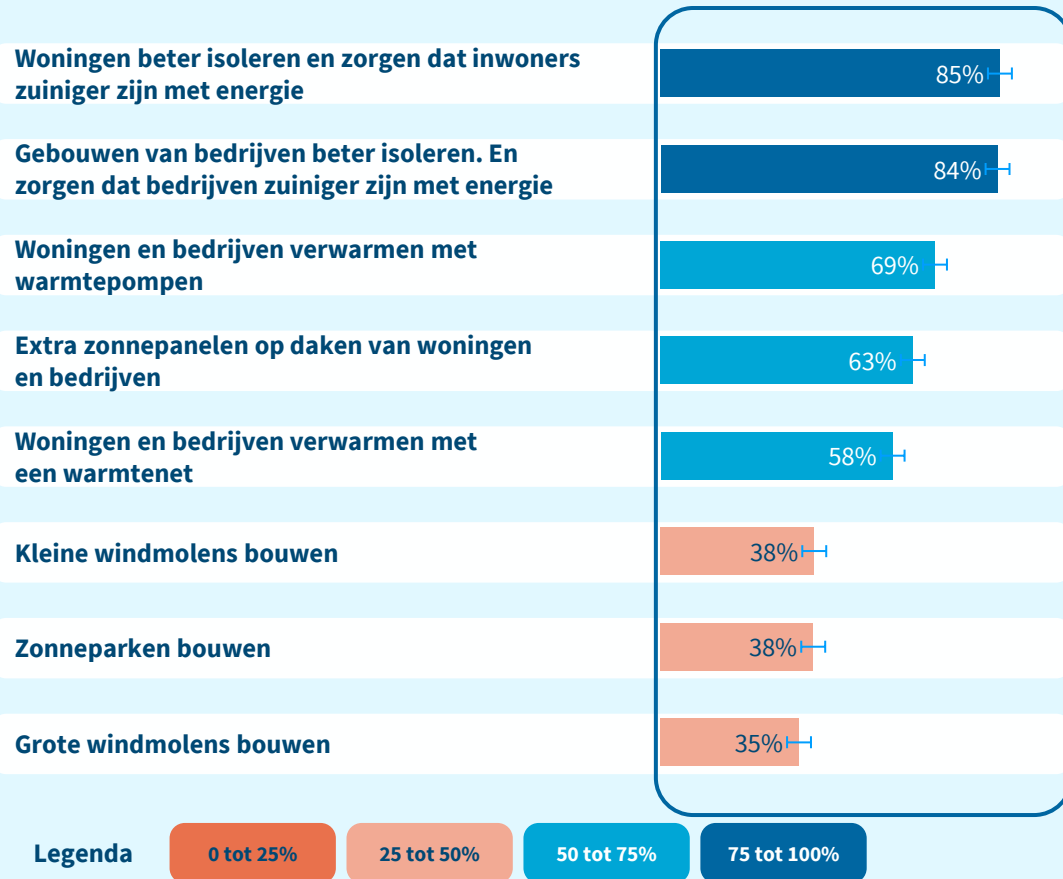

Grote meerderheid wil het doel halen door isoleren en zuiniger zijn met energie

Representatief

Figuur 5. “Welke dingen moeten we in de gemeente doen om het doel te halen”

Inzichten

- Inwoners van Leeuwarden willen het doel halen door vooral in te zetten op ‘Woningen beter isoleren en zorgen dat inwoners zuiniger zijn met energie’ en ‘Gebouwen van bedrijven beter isoleren. En zorgen dat bedrijven zuiniger zijn met energie.’, zoals figuur 5 laat zien. Bijna alle inwoners willen hier op inzetten en meer dan de helft adviseert om hier maximaal op in te zetten. In de [Verdieping](#) wordt een overzicht gegeven van de spreiding van de inzet op de maatregelen.
- De redenen om veel of weinig in te zetten op opties zijn divers. De twee pagina’s hierna geven een beeld van welke redenen deelnemers het meest hebben genoemd. Een uitgebreide beschrijving is te vinden in de [Verdieping](#).
- Inwoners denken veelal hetzelfde over hoe de doelstelling van CO₂-reductie gerealiseerd moet worden. Toen we keken naar de vraag ‘Waar moet de gemeente voor zorgen met de plannen voor energie?’ konden we 5 verschillende groepen onderscheiden met een ander perspectief. Het valt op dat die groepen juist vrijwel hetzelfde denken over met welke middelen het doel gehaald moet worden. Ook als we kijken naar kenmerken van inwoners, dan zien we nauwelijks verschillen. Hoe verschillende groepen hierover denken, is te lezen in de [Verdieping](#).

Waarom kiezen inwoners wel of niet voor een concrete maatregel?

Representatief

Open

Woningen beter isoleren

Op het isoleren van woningen zetten veel deelnemers sterk in. Een veel genoemde reden is dat isoleren de basis is voor alle andere maatregelen. Het isoleren van woningen moet sowieso gebeuren. Daarnaast geven mensen aan dat het kostenbesparend is en ook zorgt het voor betrokkenheid van inwoners.

“Maakt mensen bewuster en werkt aan de bron van het verbruik.”

“Isoleren zelf is een goed idee maar het lijkt mij moeilijk om te zorgen dat inwoners ook écht zuiniger om gaan met energie.”

Bedrijven beter isoleren

Deelnemers zetten hier relatief vaak op in. Er wordt aangegeven dat beter isoleren veel kosten zal besparen. Tegen relatief weinig kosten. Ook wordt het gezien als een eerste noodzakelijke stap die genomen moet worden. Degenen die hier weinig op inzetten stellen dat bedrijven de kosten voor isolatie zelf kunnen betalen of hebben een idee om (geen) subsidies hiervoor te verlenen.

“Isoleren [...]. Het is de basis.”

“Gemeente kan stimuleren maar bedrijven toch vooral zelf laten investeren.”

Verwarmen met warmtepompen

Verwarmen met warmtepompen wordt door deelnemers gezien als een effectieve manier om schone energie te krijgen. Daarnaast zijn er relatief veel deelnemers die het liever niet willen maar het wel zien als een offer wat gemaakt moet worden om de klimaatcrisis aan te pakken; we moeten wel. Degene die weinig inzetten hierop stellen voornamelijk dat het te duur is en te lang duurt om te verwezenlijken.

“Aanzienlijke impact op de uitstoot.”

“Kunnen veel mensen niet betalen ben ik bang.”

Zonnepanelen op daken

Deelnemers zijn positief over zonnepanelen op daken, omdat de ruimte er al is en het niet zorgt voor extra landschapsvervuiling. Ook is een deel positief voorwaardelijk. Er wordt gewezen op de veranderende regels omtrent de salderingsregeling 2027; als er een stabiel en gunstig beleid is, dan zou men erop inzetten. Duidelijkheid is wenselijk. Degenen die hier weinig op inzetten noemen vaak de netcapaciteit als probleem waarom het geen haalbaar middel is.

“Eerst de daken vol voordat er op de weides geïnvesteerd wordt.”

“Alleen als de netcongestie is opgelost.”

Waarom kiezen inwoners wel of niet voor een concrete maatregel?

Representatief

Open

Verwarmen met warmtenet

Verwarmen met een warmtenet wordt door de deelnemers gezien als effectief, efficiënt en als noodzakelijk. Die laatste groep wil het eigenlijk liever niet maar stelt dat we wel moeten om de klimaatcrisis aan te pakken. Degene die weinig inzetten, vinden het te duur of lelijk.

“Een van DE manieren om van gas af te komen.”

“Warmtenetten lijken een goede oplossing voor wat betreft de vermindering van de uitstoot. Wat kosten betreft en de dwangmatigheid is het een ramp.”

Kleine windmolens

Het bouwen van kleine windmolens heeft een wat lagere prioritering gekregen van de deelnemers. Zij die hier wel op inzetten, geven aan dat ze effectief, efficiënt zijn en weinig overlast veroorzaken; daardoor zijn er meer geschikte plekken dan voor grote windmolens. Degene die hier weinig op inzetten stellen dat de kosten groter zijn dan de opbrengsten, dat kleine windmolens lelijk zijn en dat er betere alternatieven zijn.

“Fryslân is een winderige provincie, maak er maximaal gebruik van!”

“Het kost veel en levert niet heel veel op.”

Zonneparken bouwen

Zonneparken bouwen is een van de middelen met minder prioritering. Deelnemers die hier wel op inzetten, geven voornamelijk aan dat parken weinig overlast veroorzaken. In woonwijken zullen ze niet komen, want daar is geen plaats. Ook zijn ze noodzakelijk voor de transitie en wordt het gezien als een efficiënte manier. Degene die hier weinig op inzetten, vinden de parken lelijk en schrijven dat we betere alternatieven hebben.

“Geen idee wie hier last van heeft, je kunt ze buiten de bebouwde kom neerzetten.”

“Kostbaar landschap niet ontsieren met zonnepanelen.”

Grote windmolens

Het middel grote windmolens heeft de laagste prioritering gekregen van de deelnemers. Zij die er weinig op inzetten, geven aan dat grote windmolens lelijk zijn en zorgen voor overlast bij bewoners. Denk aan schaduwslag en geluid. Degene die er wel op inzetten menen dat grote windmolens efficiënt zijn en een goede bron zijn van schone energie. Men meent dat de klimaatsituatie urgent is en dat we iets moeten doen.

“Grote windmolens kunnen grote hoeveelheden stroom opwekken, en dat is nodig om uitstoot tegen te gaan. Dus zeker op inzetten.”

“Aantasting van stadsgezicht en geluidsoverlast en slagschaduw. Woongenot wordt aangetast. Genoeg alternatieven voor handen.”

Deel 5: Over de rol van de gemeente

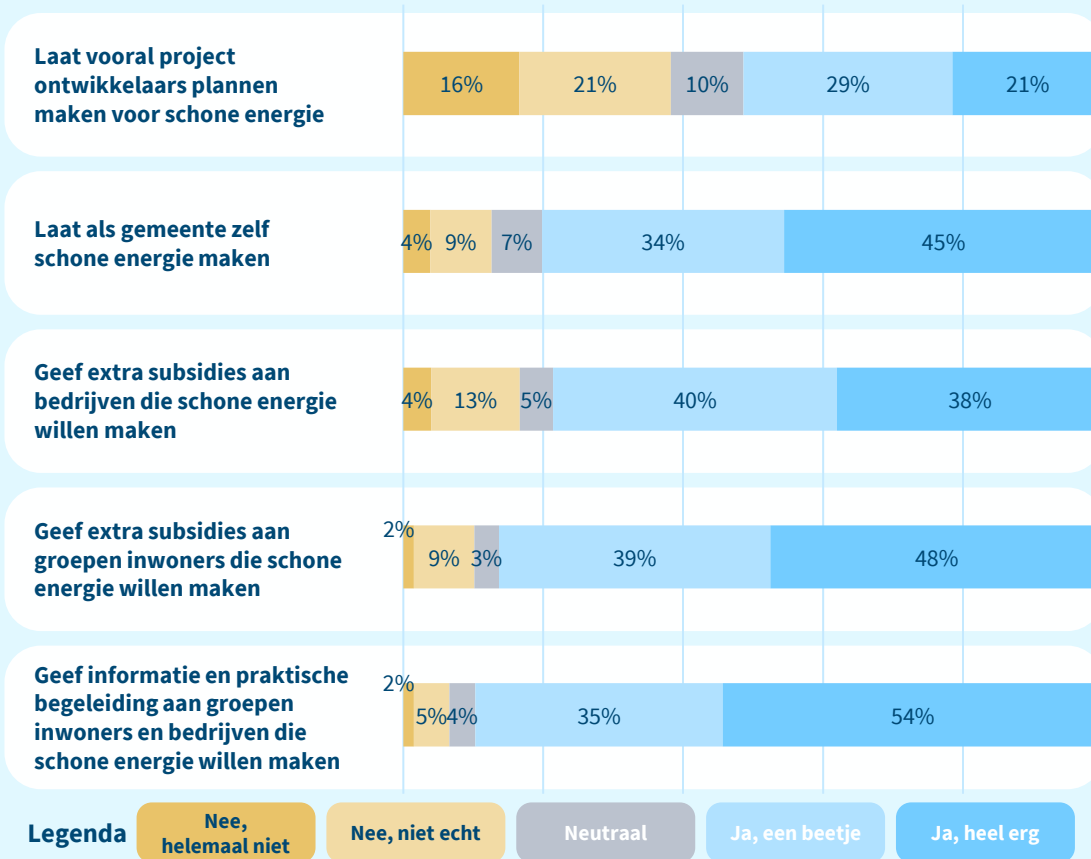
Wat vinden de inwoners van Leeuwarden over welke rol de gemeente moet nemen bij het behalen van de doelen?

Wat zou de gemeente moeten doen als ze wil zorgen dat er meer energie wordt gemaakt met zonneparken, windmolens of warmtenetten?

Representatief

Figuur 6. “Zou jij de gemeente adviseren de volgende dingen te doen?”

Inzichten

- We legden deelnemers een aantal mogelijke invullingen voor van de rol die de gemeente kan nemen als ze wil dat er meer energie wordt gemaakt met **zonneparken, windmolens of warmtenetten**.
- 89% van de deelnemers is (licht) positief over het geven van **informatie en praktische begeleiding** aan groepen inwoners en bedrijven die schone energie willen maken.
- Dit advies wordt gevolgd door 87% van de deelnemers die (licht) positief is over het geven van **extra subsidies aan groepen inwoners** die schone energie willen maken.
- Het merendeel van de deelnemers is ook positief over het geven van **extra subsidies aan bedrijven** (78%) en als de gemeente **zelf schone energie laat maken** (79%).
- Deelnemers zijn het **minst** positief over **projectontwikkelaars die plannen kunnen maken voor schone energie**. 37% is hier (licht) negatief over.

(Licht) positief = 'Ja, een beetje' en 'Ja, heel erg'. (Licht) negatief = 'Nee, helemaal niet' en 'Nee, niet echt'.

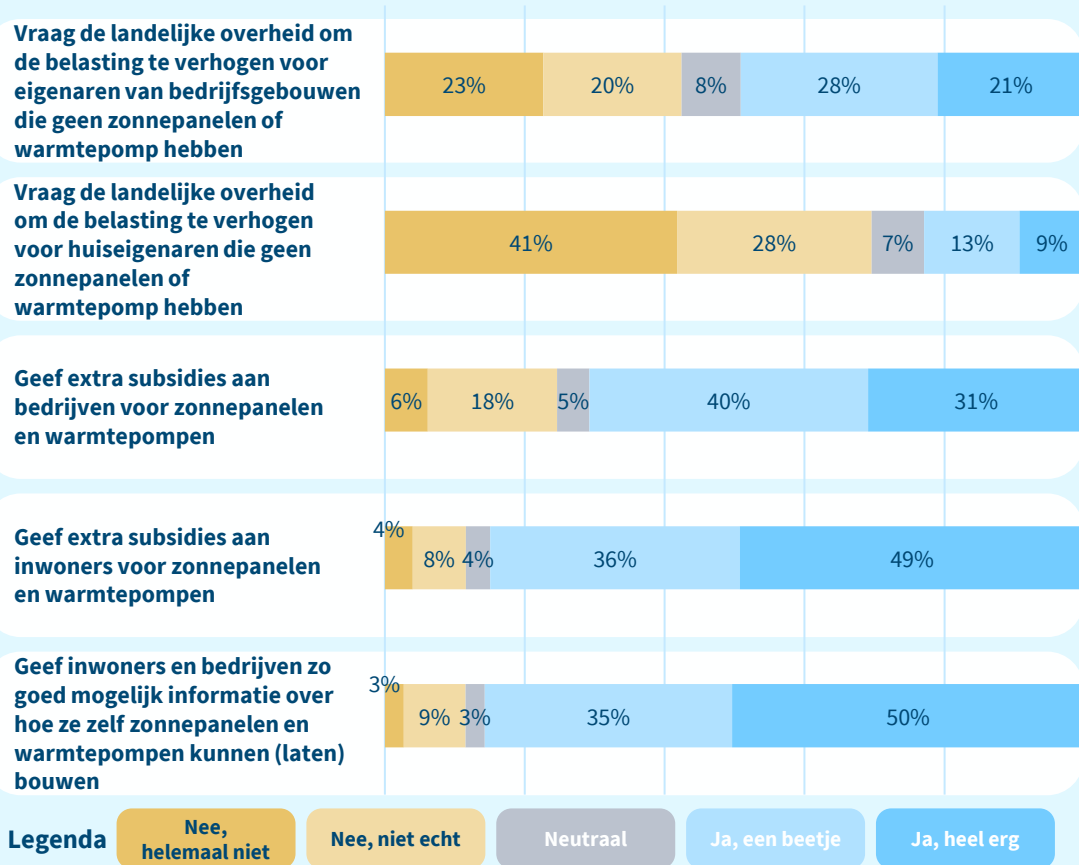

Wat zou de gemeente moeten doen als ze wil zorgen dat inwoners en bedrijven meer zelf energie gaan opwekken met zonnepanelen op daken of met warmtepompen?

Representatief

Figuur 7. “Zou jij de gemeente adviseren de volgende dingen te doen?”

Inzichten

- We legden deelnemers een aantal mogelijke invullingen voor van de rol die de gemeente kan nemen als ze wil dat **inwoners en bedrijven zelf meer energie gaan opwekken** met zonnepanelen op daken of met warmtepompen.
- 85% van de deelnemers is (licht) positief over het geven van **informatie** over hoe inwoners en bedrijven zelf zonnepanelen en warmtepompen kunnen (laten) bouwen.
- Ook is 85% (licht) positief over het geven van **extra subsidies aan inwoners** voor zonnepanelen en warmtepompen.
- Het merendeel van de deelnemers (71%) is ook positief over het geven van **extra subsidies aan bedrijven** voor zonnepanelen en warmtepompen.
- Deelnemers zijn het **minst** positief om de landelijke overheid te vragen de **belasting te verhogen voor huiseigenaren** die geen zonnepanelen of warmtepomp hebben. 69% is hier (licht) negatief over.
- Over **belastingverhoging voor eigenaren van bedrijfsgebouwen** is een iets groter percentage (licht) positief (49%) dan over de belasting voor huiseigenaren. 43% is hier (licht) negatief over.

(Licht) positief = ‘Ja, een beetje’ en ‘Ja, heel erg’. (Licht) negatief = ‘Nee, helemaal niet’ en ‘Nee, niet echt’.

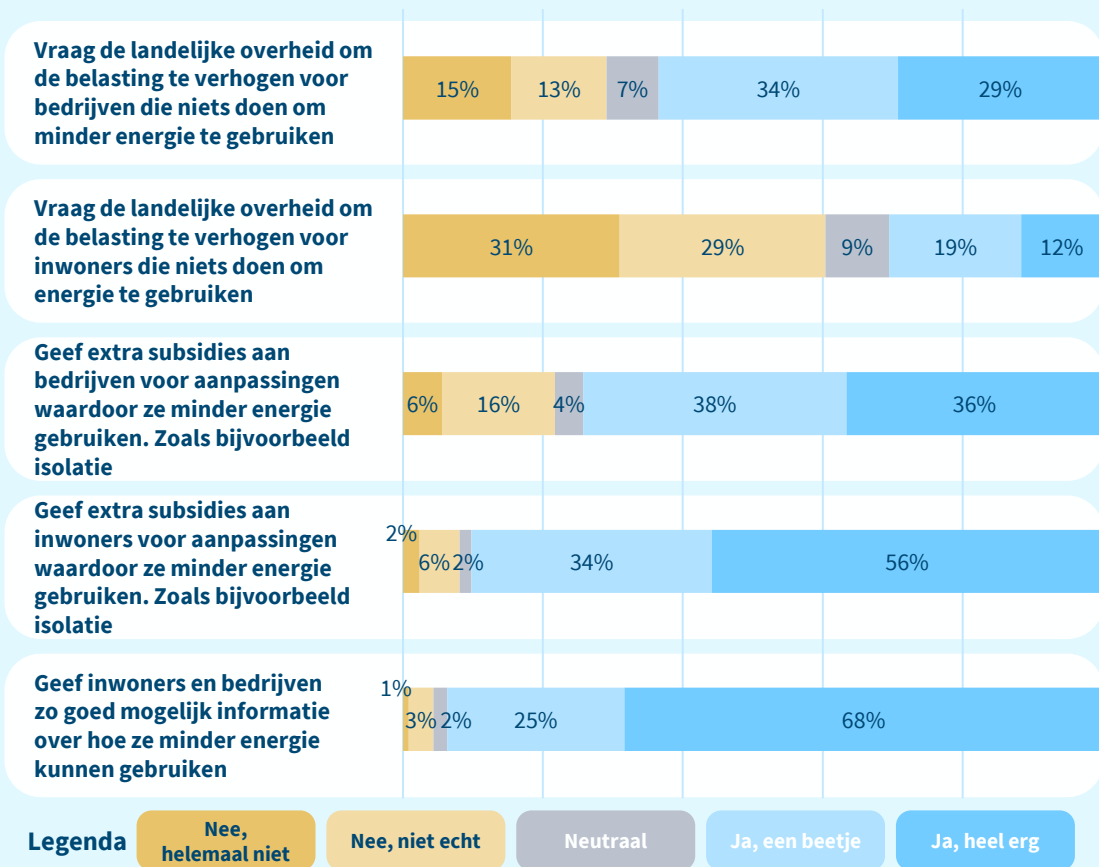

Wat zou de gemeente moeten doen als ze wil zorgen dat inwoners en bedrijven minder energie gaan gebruiken?

Representatief

Figuur 8. “Zou jij de gemeente adviseren de volgende dingen te doen?”

Inzichten

- We legden deelnemers een aantal mogelijke invullingen voor van de rol die de gemeente kan nemen als ze wil dat **inwoners en bedrijven minder energie gaan gebruiken**.
- 93% van de deelnemers is (licht) positief over het geven van **informatie** over hoe inwoners en bedrijven zelf minder energie kunnen gebruiken.
- Ook is 90% (licht) positief over het geven van **extra subsidies aan inwoners** voor aanpassingen waardoor ze minder energie gebruiken.
- Het merendeel van de deelnemers (74%) is ook positief over het geven van **extra subsidies aan bedrijven** voor aanpassingen waardoor ze minder energie gebruiken.
- Deelnemers zijn het **minst** positief om de landelijke overheid te vragen de **belasting te verhogen voor inwoners** die niets doen om minder energie te gebruiken. 60% is hier (licht) negatief over.
- Over **belastingverhoging voor eigenaren van bedrijfsgebouwen** is een iets groter percentage (licht) positief (49%) dan over de belasting voor huiseigenaren. 43% is hier (licht) negatief over.

(Licht) positief = 'Ja, een beetje' en 'Ja, heel erg'. (Licht) negatief = 'Nee, helemaal niet' en 'Nee, niet echt'.

Deel 6: Over hoe deelnemers de raadpleging hebben ervaren

Wat vonden de deelnemers van de raadpleging?

Deelnemers zijn positief over deelname aan de raadpleging

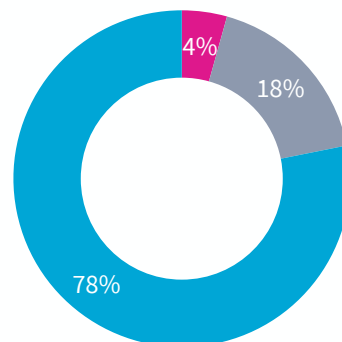
Representatief

Toelichting

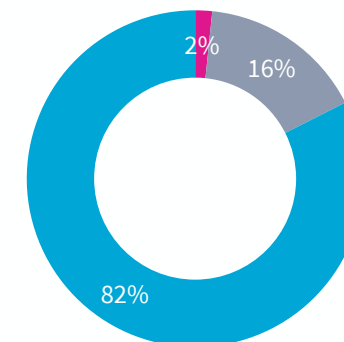
De grafieken hiernaast laten zien wat deelnemers aan de representatieve raadpleging van de raadpleging vonden. Een volledig overzicht van de deelnemerservaring (inclusief die van de deelnemers aan de open raadpleging), is te vinden in de [Verdieping](#).

- Deelnemers zijn positief over de raadpleging: **96%** van de deelnemers geeft een voldoende en het gemiddelde cijfer is **7,4**. Dit is een hoog cijfer vergeleken met andere PWE-raadplegingen over dit onderwerp.
- **78%** van de deelnemers kon zijn of haar mening kwijt in deze raadpleging. **4%** kon dat niet.
- **82%** van de deelnemers geeft aan er vertrouwen in te hebben dat raadpleging eerlijk is.
- **84%** van de deelnemers geeft aan dit een belangrijk onderwerp te vinden om hun mening over te geven.
- Een klein deel van de deelnemers (**4%**) geeft aan dat hij of zij de raadpleging moeilijk te begrijpen vond.

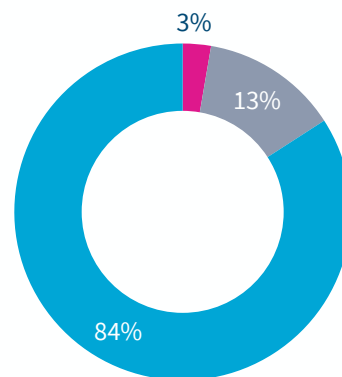
Ik kon mijn mening kwijt in deze raadpleging

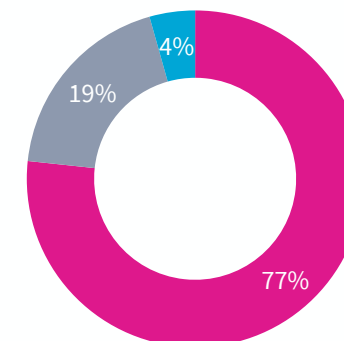
Ik vertrouw erop dat deze raadpleging eerlijk is

Ik vond het een belangrijk onderwerp om mijn mening over te geven

Ik vond de raadpleging moeilijk te begrijpen

(Helemaal) mee oneens
Neutraal
(Helemaal) mee eens

Belangrijkste inzichten

Belangrijkste inzichten uit de raadpleging.

Belangrijkste inzichten (1/2)

Een meerderheid van de inwoners van Leeuwarden onderschrijft het doel van de gemeente om in 2030 60% minder CO₂ uit te stoten.

70% van de inwoners onderschrijft het doel van de gemeente. Deelnemers geven aan dit weliswaar een ambitieus doel te vinden, maar wel noodzakelijk. Nog eens 13% vindt dat de gemeente het doel hoger dan 60% zou moeten stellen. 9% vindt dat het doel lager zou moeten zijn. Daarbij zitten inwoners die klimaatverandering niet als een (reëel) probleem zien, maar ook inwoners die zich zorgen maken over de negatieve bij-effecten zoals energie-armoede en verlies van welvaart en inwoners die de verantwoordelijkheid vooral landelijk of internationaal leggen.

Een gedeelde prioriteit in waar de gemeente voor moet zorgen: een betaalbare energierekening

Als het gaat om welke dingen belangrijk zijn bij het maken van energiebeleid, hebben de inwoners van Leeuwarden één duidelijke prioriteit: zorg dat iedereen de energierekening kan blijven betalen. Deelnemers geven daarbij aan dat zij zich zorgen maken over de toenemende kloof tussen arm en rijk. Ook armere mensen moeten gewoon hun energierekening kunnen betalen. Deelnemers geven ook veel aan dat energie een basisvoorziening is, en daarom betaalbaar moet zijn. Deelnemers noemen regelmatig dat hulp niet financieel moet zijn, maar materieel: mensen moeten praktisch geholpen worden met verduurzamen.

Daarachter zien we verschillende perspectieven op wat belangrijk is

Naast de breed gedeelde prioriteiten, zien we ook verschillen tussen inwoners in wat ze belangrijk vinden. We zien dat er grofweg vijf perspectieven zijn die inwoners hebben op de vraag waar de gemeente voor zou moeten zorgen met het energiebeleid, die we als volgt typeren: 1) “Zo min mogelijk kosten maken”; 2) “Kunnen meebeslissen”; 3) “Verdeel de opbrengsten”; 4) “De middengroep”; 5) “Zo min mogelijk veranderen”. Opvallend is dat welk perspectief een inwoner heeft, losstaat van leeftijd, opleidingsniveau of waar in Leeuwarden je woont. Wel verschillen ze in of ze de reductiedoelstelling van de gemeente onderschrijven of niet.

Er is consensus over welke technieken moeten worden ingezet: eerst isoleren en energiebesparen, voordat andere middelen worden ingezet

De hoogste prioriteit van alle groepen inwoners ligt bij het beter isoleren van woningen en bedrijfspanden, en bij zuiniger omgaan met energie. Dit wordt gezien als een basisvoorwaarde voor verdere verduurzaming en helpt tegelijkertijd om kosten te besparen en betrokkenheid te creëren. Daarnaast wordt de inzet zonnepanelen op daken en warmtepompen breed gedragen en als effectieve maatregelen gezien. Wel is er behoefte aan duidelijkheid over regelgeving en betaalbaarheid.

Waar we verschillende perspectieven zagen op de vraag waar de gemeente voor moet zorgen met het energiebeleid, denken inwoners veel meer hetzelfde over met welke technieken het reductiedoel gehaald moet worden. Dat zou kunnen komen doordat de zwaartepunten in die perspectieven liggen op betaalbaarheid, kunnen meebeslissen en het verdelen van opbrengsten. Die dingen staan los van de technieken waarmee het reductiedoel behaald wordt.

Belangrijkste inzichten (2/2)

Windmolens en zonneparken zijn voor sommigen een no-go en voor anderen juist de voorkeurskeuze

Grote windmolens, kleine windmolens en zonneparken zijn gemiddeld genomen het minst populair. Maar daaronder lijken twee stromingen te zitten: een derde van de inwoners wil hier namelijk helemaal niet op inzetten en kiest voor meer inzet op andere technieken, maar een kleinere groep van ongeveer 15% wil juist maximaal inzetten op deze technieken. Veelgenoemde nadelen zijn kosten, overlast en landschapsvervuiling. Voor zonneparken speelt mee dat veel inwoners eerst daken willen benutten voordat landbouwgrond wordt gebruikt.

Brede steun voor gemeentelijke maatregelen en subsidies, minder steun voor projectontwikkelaars en belastingen voor inwoners

Er is veel steun voor een actieve rol van de gemeente in de energietransitie. Veel inwoners adviseren dat de gemeente moet voorzien in informatie en begeleiding. Ook is er brede steun voor subsidies voor zowel kleinschalige als grootschalige duurzame energieprojecten. En bijna 80% vindt dat de gemeente zelf actief schone energie moet opwekken. De inzet van projectontwikkelaars wordt het minst positief beoordeeld: 37% van de deelnemers is hier negatief over. Belastingen als beleidsinstrument krijgen ook minder steun. De helft van de inwoners ziet iets in belastingverhogingen voor bedrijven die onvoldoende bijdragen aan CO₂-reductie, maar slechts een vijfde steunt dit voor inwoners of huiseigenaren.

Positieve ervaring met de raadpleging

Inwoners zijn overwegend positief over de raadpleging. 96% van de deelnemers via brief gaf een voldoende en 84% vond het een belangrijk onderwerp om hun mening over te geven. Ruim driekwart van de deelnemers zou willen dat deze methode vaker wordt gebruikt om inwoners te betrekken bij overheidsbeleid.

Verdieping

The image features a dark blue background with several overlapping, semi-transparent blue shapes. These shapes include a large, light blue arrow pointing downwards and to the right, and a smaller, darker blue arrow pointing downwards and to the left. The overall composition is abstract and modern.

1. Over de deelnemers

De samenstelling van de deelnemers wordt besproken en vergeleken met de gemeentelijke gemiddelden voor leeftijd, gender en opleidingsniveau.

In totaal hebben 1.516 inwoners deelgenomen

Representatief

Open

Tabel 2. Samenstelling van de respondenten naar geslacht, leeftijd en opleidingsniveau

	Aandeel gemeente*	Representatief** (n=669)	Open ** (n=847)
Geslacht			
Vrouw	50,2%	47,6%	41,9%
Man	49,8%	50,8%	55,2%
Leeftijd			
16 tot 24 jaar	17,5%	16,0%	33,4%
25 tot 44 jaar	31,0%	28,1%	18,1%
45 tot 64 jaar	28,6%	27,5%	23,8%
65 jaar en ouder	22,9%	27,8%	24,6%
Opleiding			
Praktisch	24,0%	13,6%	7,3%
Middelbaar	44,6%	33,3%	26,1%
Theoretisch	31,5%	49,0%	64,7%

- Er zijn 8.000 brieven verstuurd met een uitnodiging deel te nemen. Met 669 reacties is een respons van 8,4% gerealiseerd.
- Er hebben veel jongeren meegedaan aan de open raadpleging. Dat komt omdat de gemeente een social media campagne heeft gestart en actief bij onderwijsinstellingen heeft gepromoot.
- In zowel de open als de representatieve raadpleging zijn theoretisch geschoolde inwoners oververtegenwoordigd. De resultaten van de representatieve raadpleging zijn hiervoor gecorrigeerd, d.m.v. weging. Hoe we dit hebben gedaan, leggen we uit in de [Methodologie](#).

In totaal hebben 1.516 inwoners deelgenomen

Representatief

Open

Tabel 3. Samenstelling van de respondenten naar wijk

Wijken in de stad	Aandeel Representatief gemeente*	Representatief (n=658)	Open (n=353)
Aldlân / De Hemrik	6%	5%	7%
Bilgaard / Havankpark	5%	5%	4%
Binnenstad	5%	7%	6%
Camminghaburen	8%	8%	8%
De Zuidlanden	3%	2%	3%
Heechterp / Schieringen	3%	4%	2%
Hempens / Teerns / Zuiderburen	5%	3%	5%
Huizum-West	5%	6%	7%
Middelsee	0%	0%	0%
Nijlân / De Zwette	3%	4%	3%
Oud-Oost	10%	12%	5%
Potmargezone	7%	9%	2%
Sonnenborgh	6%	6%	2%
Vossepark / Helicon	4%	3%	5%
Vrijheidswijk	3%	3%	1%
Westeinde	3%	2%	3%
Totaal in de stad	75%	81%	62%

Wijken buiten de stad	Aandeel Representatief gemeente*	Representatief (n=658)	Open (n=353)
Dokkumer Ie	3%	2%	0%
Goutum	3%	2%	2%
Grou	7%	5%	7%
Stiens	7%	5%	19%
Zuid-Oost Leeuwarden:			
Wirdum en Wergea en omstreken	3%	3%	3%
Zuid-West Leeuwarden:			
Easterlittens, Weidum en Wytgaard en omstreken	3%	2%	3%
Totaal buiten de stad	25%	19%	36%

- 10% van de deelnemers uit de open raadpleging heeft deze vraag niet beantwoord. Die zijn niet meegenomen in dit overzicht. 2,5% van de deelnemers die wel antwoord gaf, vinkte aan 'Zeg ik liever niet'.
- In de (verkorte) raadpleging die via social media is verspreid, is niet gevraagd naar wijk.
- De deelnemers aan de representatieve raadpleging zijn op basis van hun code voor deelname gekoppeld aan een wijk. 11 deelnemers gebruikten een incorrecte code en konden niet aan een wijk gekoppeld worden.
- Verdere toelichting hierover is te vinden onder [Methodologie](#).

2. Over het doel van de gemeente

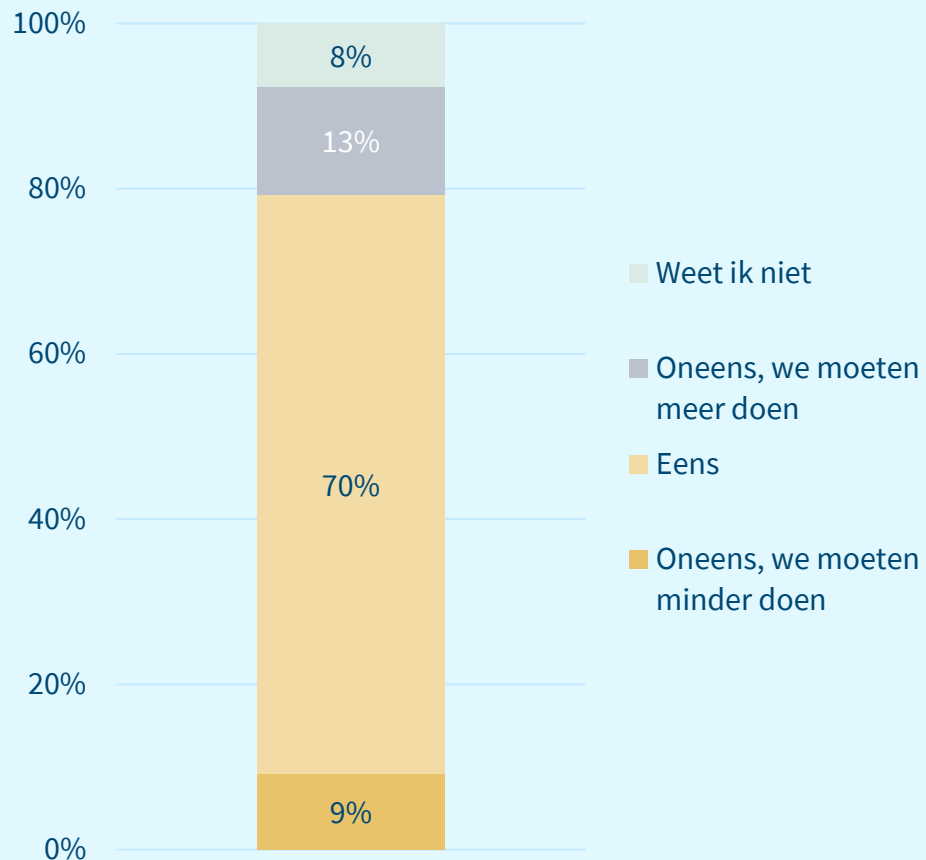
Wat vinden inwoners van het doel van de gemeente om 60% minder CO₂ uit te stoten in 2030?
En waar maken inwoners zich zorgen over?

Een meerderheid van de inwoners van Leeuwarden onderschrijft het doel van de gemeente om in 2030 60% minder CO₂ uit te stoten

Representatief

Figuur 9. Houding van inwoners: “Wat vind je van het doel om in 2030 in de gemeente 60% minder broeikasgassen* uit te stoten?”

- Aan deelnemers werd de vraag gesteld: ‘Wat vind je van het doel om in 2030 in de gemeente 60% minder broeikasgassen* uit te stoten?’ Zij konden antwoorden met een van de vier keuzeopties; ‘Weet ik niet’, ‘Oneens, we moeten meer doen’, ‘Eens’ of ‘Oneens, we moeten minder doen’.
- Het doel van de gemeente om in 2030 60% minder CO₂ uit te stoten wordt door een meerderheid van de inwoners (70%) ondersteund. Een deel van hen vindt het doel noodzakelijk, maar pleit voor haalbare en betaalbare oplossingen, terwijl een kleine groep (13%) voor nog ambitieuzere maatregelen kiest. Aan de andere kant zijn er inwoners (9%) die tegen het doel zijn, voornamelijk vanwege zorgen over kosten, sociale impact en de haalbaarheid.
 - **Mensen die het eens zijn** (70%) onderstrepen de noodzaak van actie, maar wijzen op haalbaarheid en betaalbaarheid, vooral voor kwetsbare groepen. Sommigen geven als kanttekening dat dit wel een erg ambitieus doel is, maar dat het noodzakelijk is dit als doel te hebben.
 - **Mensen die minder willen doen** (9%) hebben zorgen over energiearmoede, hoge kosten, en de beperkte impact van lokaal beleid. Sommigen vinden 60% onrealistisch.
 - **Mensen die meer willen doen** (13%) pleiten voor snellere en grotere stappen richting 0% uitstoot, inclusief strenger beleid voor bedrijven en consumptie.

* Omdat we toegankelijke taal (niveau B1) willen gebruiken, spraken we in de raadpleging over broeikasgassen in plaats van CO₂.

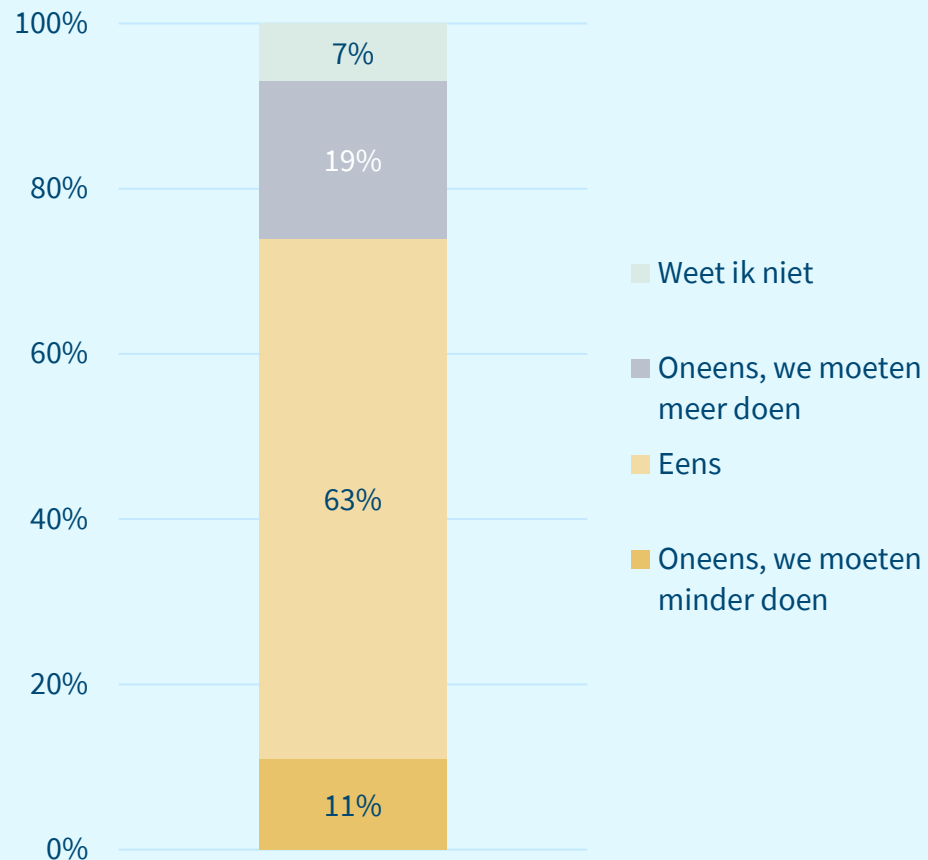

Het percentage deelnemers dat meer of minder wil doen dan het doel is iets groter in de open dan in de representatieve raadpleging

Open

Figuur 10. Houding van inwoners: “Wat vind je van het doel om in 2030 in de gemeente 60% minder broeikasgassen* uit te stoten?”

- Het percentage deelnemers dat meer of minder wil doen dan het doel is iets groter in de open dan in de representatieve raadpleging. 19% van deelnemers aan de open raadpleging wil meer doen en 11% minder. Dat deze groepen relatief groter zijn in de open raadpleging zien we vaker. Deelnemers met meer extreme meningen, laten sneller hun mening horen.
- Op de volgende pagina geven we een overzicht van de redenen die deelnemers geven waarom ze het wel of niet eens zijn met de doelstelling.

* Omdat we toegankelijke taal (niveau B1) willen gebruiken, spraken we in de raadpleging over broeikassen in plaats van CO₂.

Welke motivaties geven inwoners voor het wel of niet eens zijn met het doel?

Representatief

Open

Inzichten

- Ondervraagden die het **oneens zijn met het doel en minder willen doen (9%)**, menen dat actie ondernemen nieuwe sociale problemen met zich meebrengt; zoals energiearmoede en verminderde welvaart. Daarnaast zou het landelijk beleid moeten zijn of wordt gesteld dat Nederland te klein is om een verschil te maken. Anderen noemen het klimaatwaanzin, stellen dat er al genoeg gebeurt of dat aanpassingen te duur zijn. Bewoners moeten geen dure investeringen verplicht worden. Bovendien, worden effecten van aanpassingen beschouwd nihil te zijn. Een paar deelnemers stellen dat minder CO₂ uitstoten een mooi doel is, maar dat een vermindering van 60% niet haalbaar is. Al helemaal niet binnen 5 jaar.
- Een groot deel van de ondervraagden die het **eens is met het doel (70%)**, meent dat er actie ondernomen moet worden. Hoe meer hoe beter. Sommigen vinden het lastig om te beoordelen of 60% genoeg is. Echter, anderen menen dat 60% een ambitieus doel is maar noodzakelijk. Daarnaast moet het wel haalbaar en betaalbaar zijn. Ook voor burgers die het minder breed hebben. Men pleit voor onafhankelijkheid van andere landen en een verantwoordelijkheid voor de gemeente en overheid.
- Deelnemers die het **oneens zijn met het doel en meer willen doen (13%)** stellen dat het noodzakelijk is dat er meer en sneller wat wordt gedaan aan het klimaat dan het doel van 60%. We moeten naar 0%. Deelnemers stellen dat het aanscherpen van de doelen (ook al zijn ze misschien wat ambitieus) wel wat teweeg kan brengen. We moeten verder vooruit kijken dan een regeringstermijn. Focus daarnaast naar bedrijven, consumptie en vliegtuig(basissen) om plannen voor CO₂-reductie te maken. Tevens, help eventueel burgers financieel gezien.

“De huis eigenaren schieten hier helemaal niks mee op en worden op kosten gejaagd voor niks. Ik ben zelf cv monteur dus weet wat de aanpassingen zijn die moeten gebeuren. Kansloos..”

“Helpen om klimaatverandering tegen te gaan is onzin, effect is meetbaar klein. Bovendien is wetenschappelijk er geen bewijs dat de temperatuurstijging van 1.2 graden verder zal oplopen.”

“Kunnen we het braafste jongetje van de klas zijn het moet ook opgebracht worden en de gewone burger wordt vaak weer gestraft.”

“Als het mogelijk is altijd doen, wel op passen dat daardoor de kosten van de bewoners extreem stijgen.”

“De genoemde redenen in de intro lijken mij terecht. 60% minder broeikas[gassen] in 2030 lijkt me al een hele forse uitdaging maar nog wel haalbaar. Na 2030 wel nieuwe plannen maken!”

“Belangrijk voor dit doel en de haalbaarheid bij de inwoners is dat de gemeente vooral faciliterend optreed om het doel mogelijk te maken.”

“Wees aub niet bang voor wat andere gemeenten en wat bedrijven doen (zoals bedrijven die dreigen te vertrekken), maar vaar uw eigen energie zuinige koers. Als we ons te veel aan trekken van de mensen die het klimaat niet serieus nemen of geld belangrijker vinden dan doen we met z'n allen te weinig en staan we over 50 jaar onder water.”

“Het is 5 voor 12 wat betreft het klimaat.”

“Ik zou graag wonen in een gemeente die een voorbeeldfunctie neemt en waarvan ik trots kan zeggen dat de gemeente het klimaatprobleem voortvarend aanpakt.”

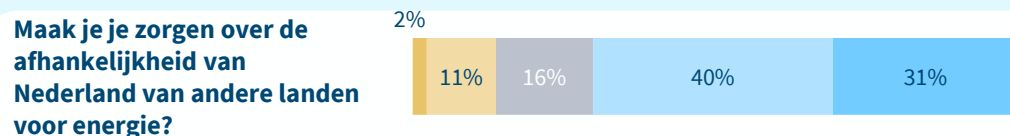
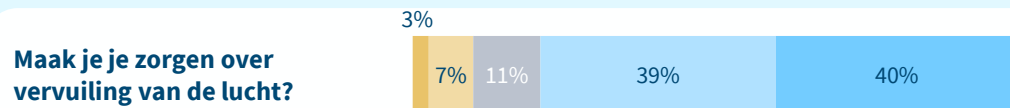
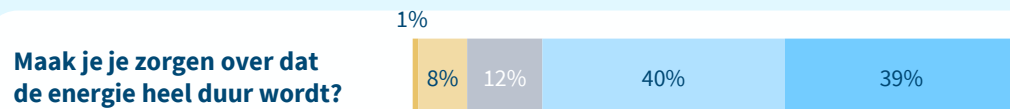
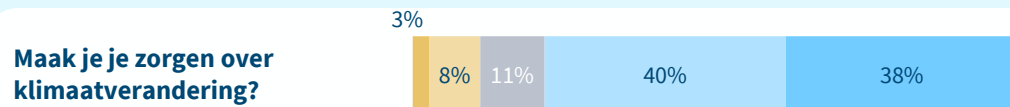

Een meerderheid van de inwoners van Leeuwarden onderschrijft de redenen van de gemeente om het doel te halen

Representatief

Figuur 11. Vier vragen: Maken inwoners zich zorgen?

Legenda

Nee, helemaal niet

Nee, niet echt

Neutraal

Ja, een beetje

Ja, heel erg

Het coalitieakkoord noemt verschillende redenen voor dit doel:

1. Helpen om klimaatverandering tegen te gaan.
2. Zorgen dat de energierekening van inwoners en bedrijven lager wordt.
3. Zorgen dat de lucht schoner wordt.
4. Minder afhankelijk worden van andere landen voor energie.

We vroegen deelnemers of zij zich zorgen maken over deze dingen.

- **78% maakt zich een beetje tot heel veel zorgen over klimaatverandering.** Dit percentage is vergelijkbaar met landelijke cijfers, waar 77% van de Nederlanders in recente onderzoeken aangaf bezorgd te zijn over klimaatverandering (bron: Klimaatonderzoek 2023, Rijksoverheid).
- **79% maakt zich zorgen dat energie te duur wordt.** Landelijk ligt dit percentage volgens vergelijkbare onderzoeken op 82% (bron: Monitor Energiekosten 2023).
- **79% maakt zich zorgen over vervuiling van de lucht.** Hier is de landelijke vergelijking niet beschikbaar, maar vervuiling blijft een belangrijke zorg in Nederland.
- **71% maakt zich zorgen over de afhankelijkheid van andere landen voor energie.** Ook landelijk is deze zorg prominent aanwezig, zeker in het kader van geopolitieke spanningen en de energietransitie (bron: CBS, Energieonderzoek 2023).

Deze resultaten laten zien dat een groot deel van de deelnemers zich zorgen maakt over alle vier de voorgelegde onderwerpen. Dit geeft aan dat zij de redenen van de gemeente om het doel te halen grotendeels onderschrijven.

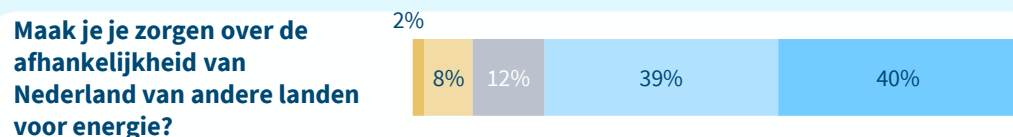
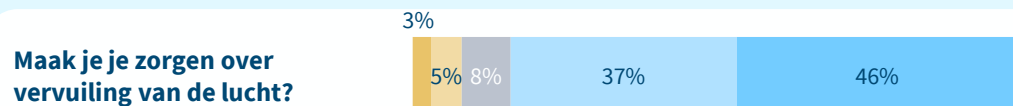
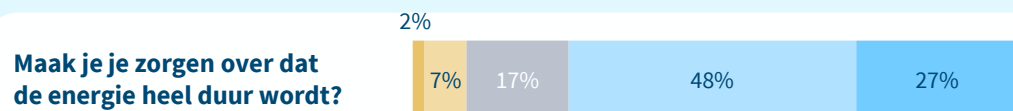
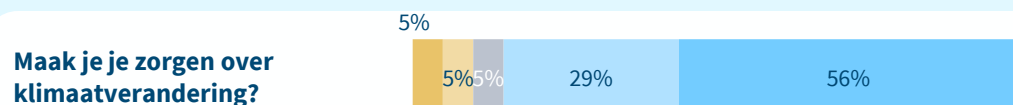

Open

In zowel de representatieve als de open raadpleging zien we een groot percentage deelnemers (minstens 71%) met een beetje tot veel zorgen

Figuur 12. Vier vragen: Maken inwoners zich zorgen?

Legenda

- Nee, helemaal niet
- Nee, niet echt
- Neutraal
- Ja, een beetje
- Ja, heel erg

- In zowel de representatieve als de open raadpleging zien we een groot percentage deelnemers (minstens 71%) met een beetje tot veel zorgen over klimaatverandering, energieprijzen, luchtvervuiling en afhankelijkheid van het buitenland.
- Er zijn enkele verschillen zichtbaar tussen de representatieve en de open raadpleging.
 - In de open raadpleging is een relatief groot aandeel deelnemers dat zich veel zorgen maakt over klimaatverandering, luchtvervuiling en afhankelijkheid van het buitenland.
 - In de open raadpleging zijn relatief minder deelnemers die zich veel zorgen maken over de prijzen van energie dan in de representatieve raadpleging.
- De antwoorden op deze stellingen laten zien dat inwoners zich over deze vier thema's zorgen maken. De verschillen tussen de open en representatieve raadpleging kunnen deels verklaard worden door de samenstelling van de deelnemers.

3. Over waar de gemeente voor moet zorgen met de plannen over energie

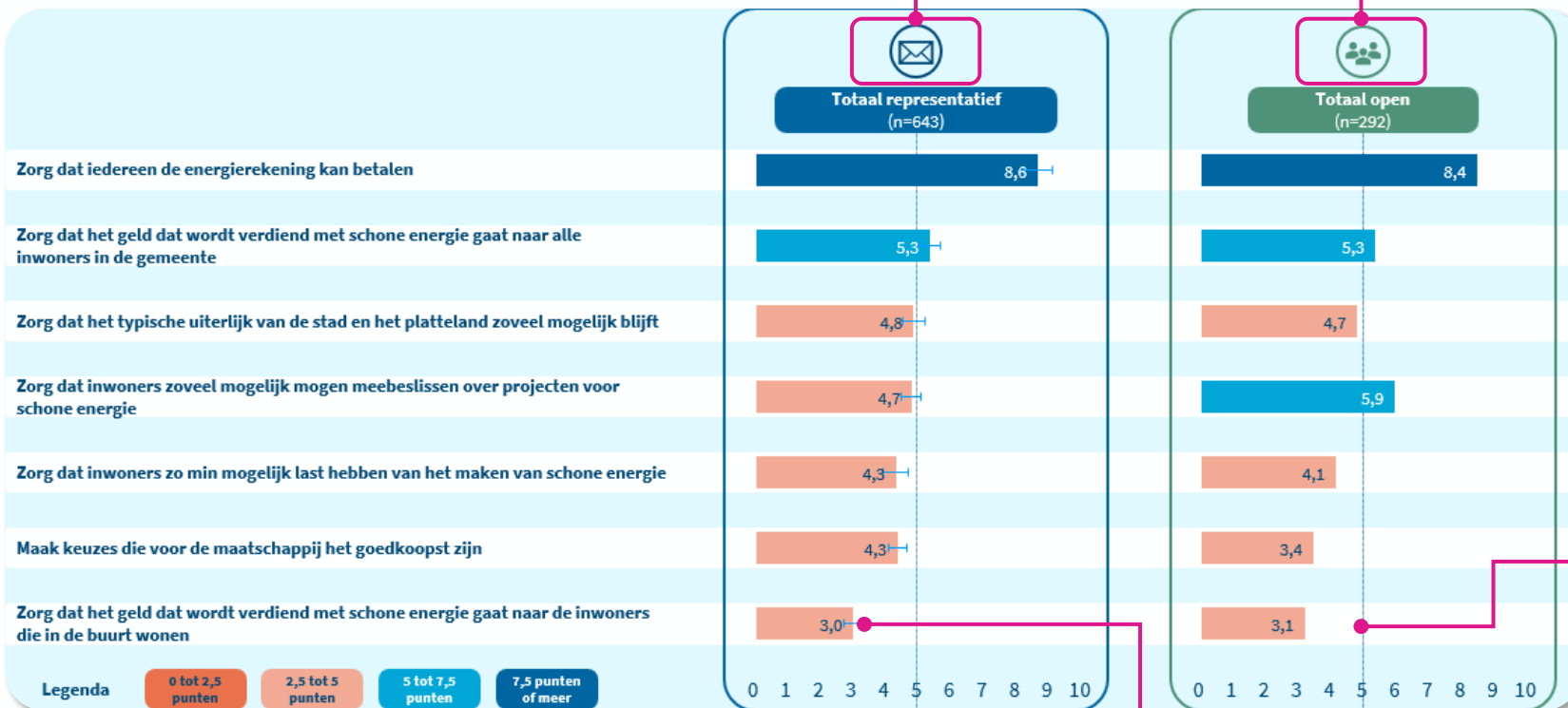
Welke dingen vinden de inwoners van Leeuwarden belangrijk bij het energiebeleid?
En waarom?

3.1 Gemiddelde prioritering van de zeven opties

- Uitleg: hoe deze resultaten te lezen?
- Prioritering totaal, voor open en representatief
- Prioritering naar het doel van de gemeente
- Prioritering naar leeftijdsgroep
- Prioritering naar gender
- Prioritering naar opleidingsniveau
- Prioritering naar binnen en buiten de stad

We presenteren de gemiddelden van de twee varianten van de raadpleging

Gemiddelden voor alle inwoners

- We presenteren eerst de resultaten voor *alle* deelnemers die hun mening hebben gegeven: de gemiddelde inzet per optie. We laten de twee varianten zien: de representatieve en de open raadpleging.
- Voor de verdere resultaten laten we met name de representatieve uitkomsten zien die voortkomen uit de representatieve raadpleging, via de brief met uitnodiging. Deze zeggen het meest over de gemeente als geheel.

Uitgangswaarde

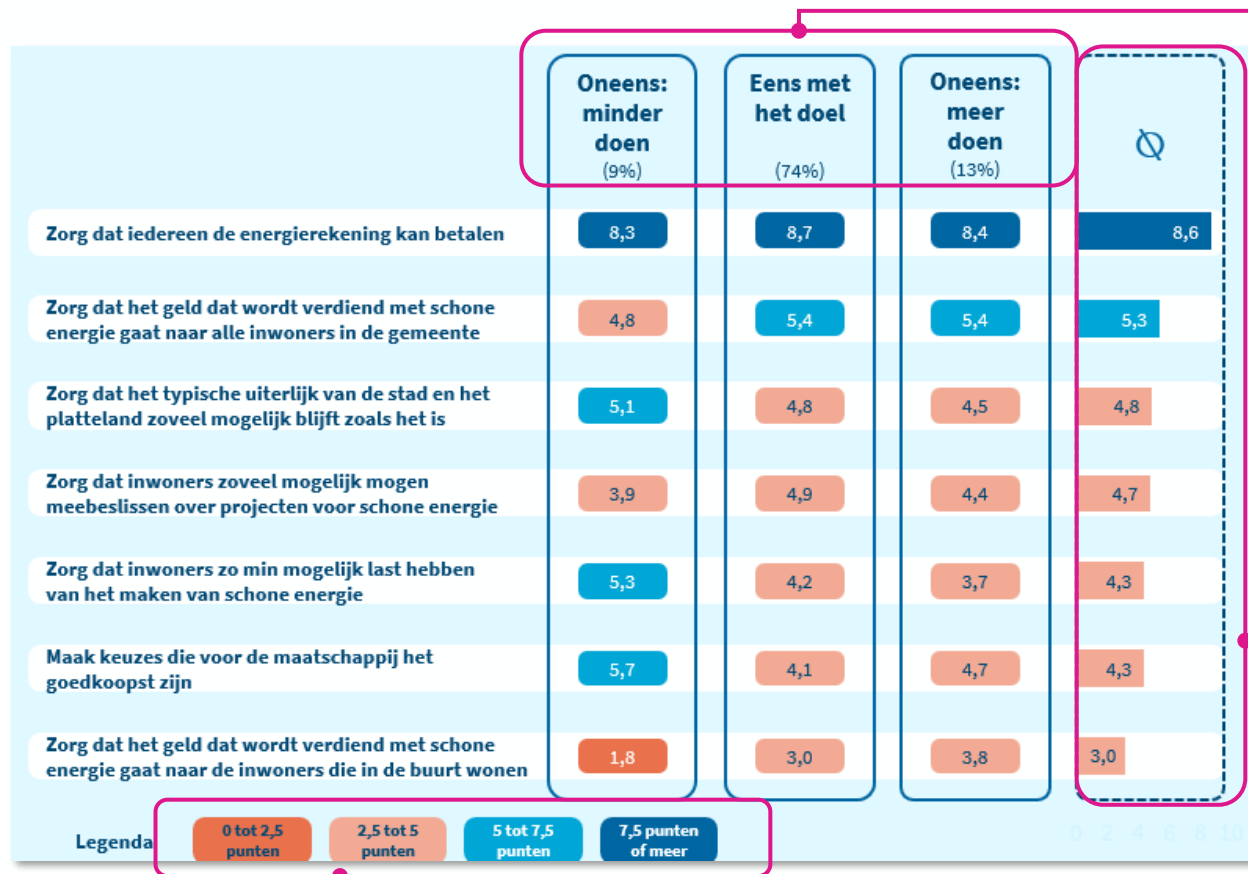
- Als deelnemers aan alle zeven opties evenveel punten toekennen (alles even belangrijk vinden), dan zou elke optie 5 punten krijgen (35 gedeeld door 7). Dit noemen we ook wel de *uitgangswaarde*.

Betrouwbaarheidsinterval

- Als je een algemene uitspraak op basis van een steekproef wilt doen, is er altijd een mate van onzekerheid. Als alle inwoners van de gemeente mee zouden doen, dan bevinden de uitkomsten zich met 95% zekerheid in het waardebereik van dit (lichtblauwe) betrouwbaarheidsinterval. Als het betrouwbaarheidsinterval van één doel niet overlapt met de waarde van een ander doel, dan is het verschil tussen deze doelen *significant*. In dit voorbeeld verschillen de bovenste twee opties van elkaar. Maar de derde en vierde optie verschillen echter niet significant van elkaar. De volgorde van deze twee doelen zou ook omgekeerd kunnen zijn.

We tonen ook resultaten uitgesplitst naar subgroepen

Legenda: hoge en lage prioriteit

- Als een optie meer dan de uitgangswaarde van 5 punten krijgt, dan krijgt die optie *prioriteit* van (een groep) inwoners. Als een thema meer dan 7,5 punten krijgt, dan heeft het *hoge prioriteit*. Minder dan 2,5 punten is *lage prioriteit*.

Verschillende subgroepen

- We laten de gemiddelde puntenverdeling zien voor verschillende subgroepen.
- Bij elke subgroep laten we zien hoe groot deze groep is, ten opzichte van het totaal aantal deelnemers. De percentages kunnen afwijken van 100%, omdat deelnemers hebben aangegeven het niet te weten of de vraag hebben overgeslagen.
- In de toelichting bij de tabellen benoemen we alleen de verschillen die statistisch significant zijn.

Gemiddelde van de hele gemeente

- Ter vergelijking laten we ook steeds het gemiddelde (Ø) van de gehele gemeente zien (gewogen uitkomsten representatieve raadpleging). Dit is ook te lezen als de (gewogen) optelsom van de uitgesplitste scores in de rijen.

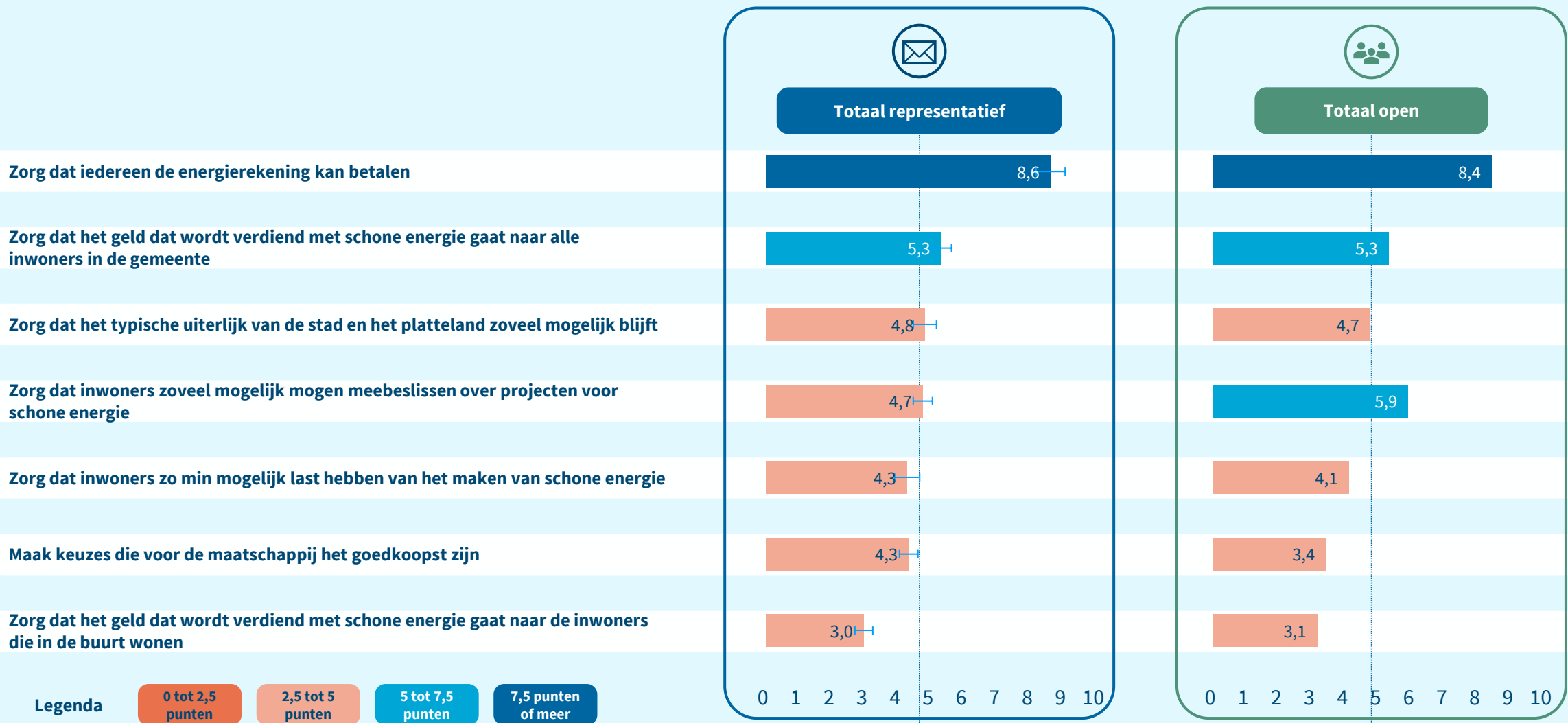
Figuur 13. Prioritering van de doelen

Representatief

Open

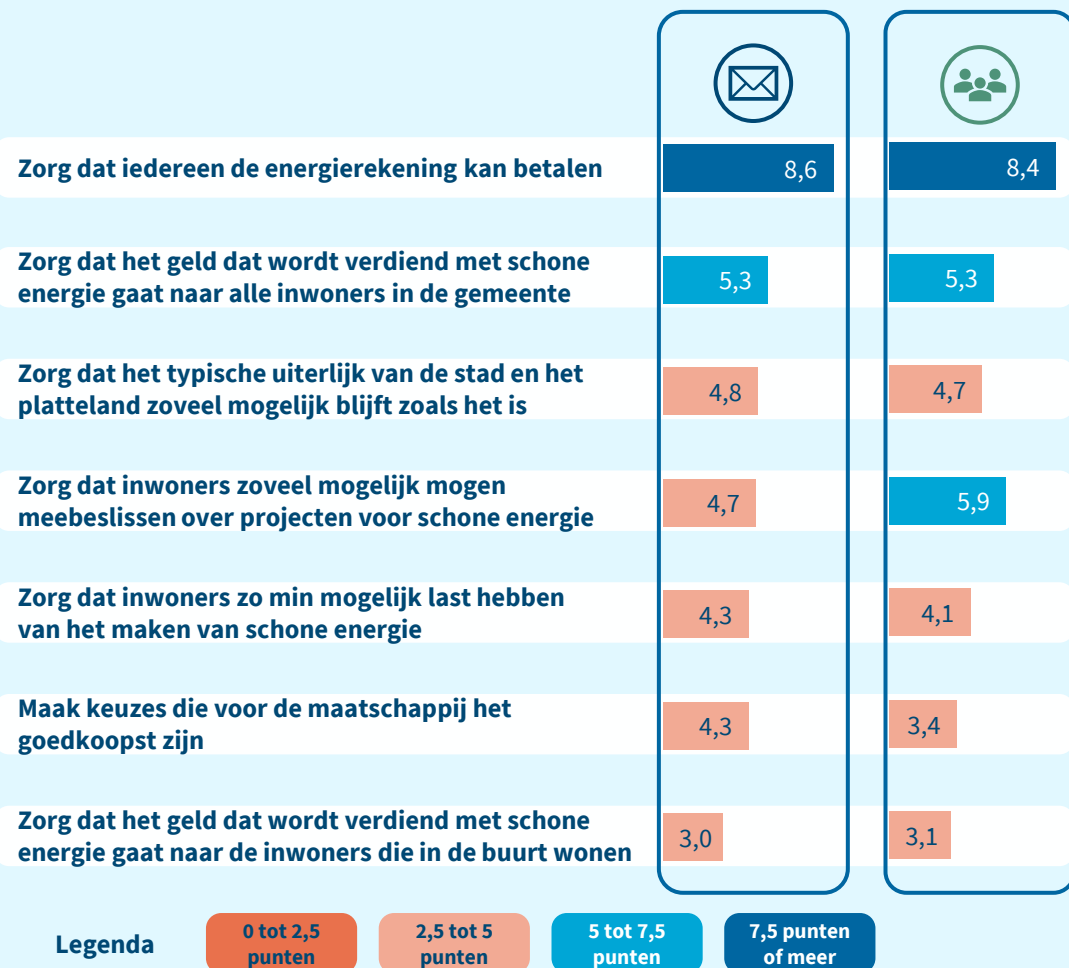

Representatief

Open

Figuur 14. Prioritering van representatieve raadpleging vergeleken met open raadpleging

Toelichting

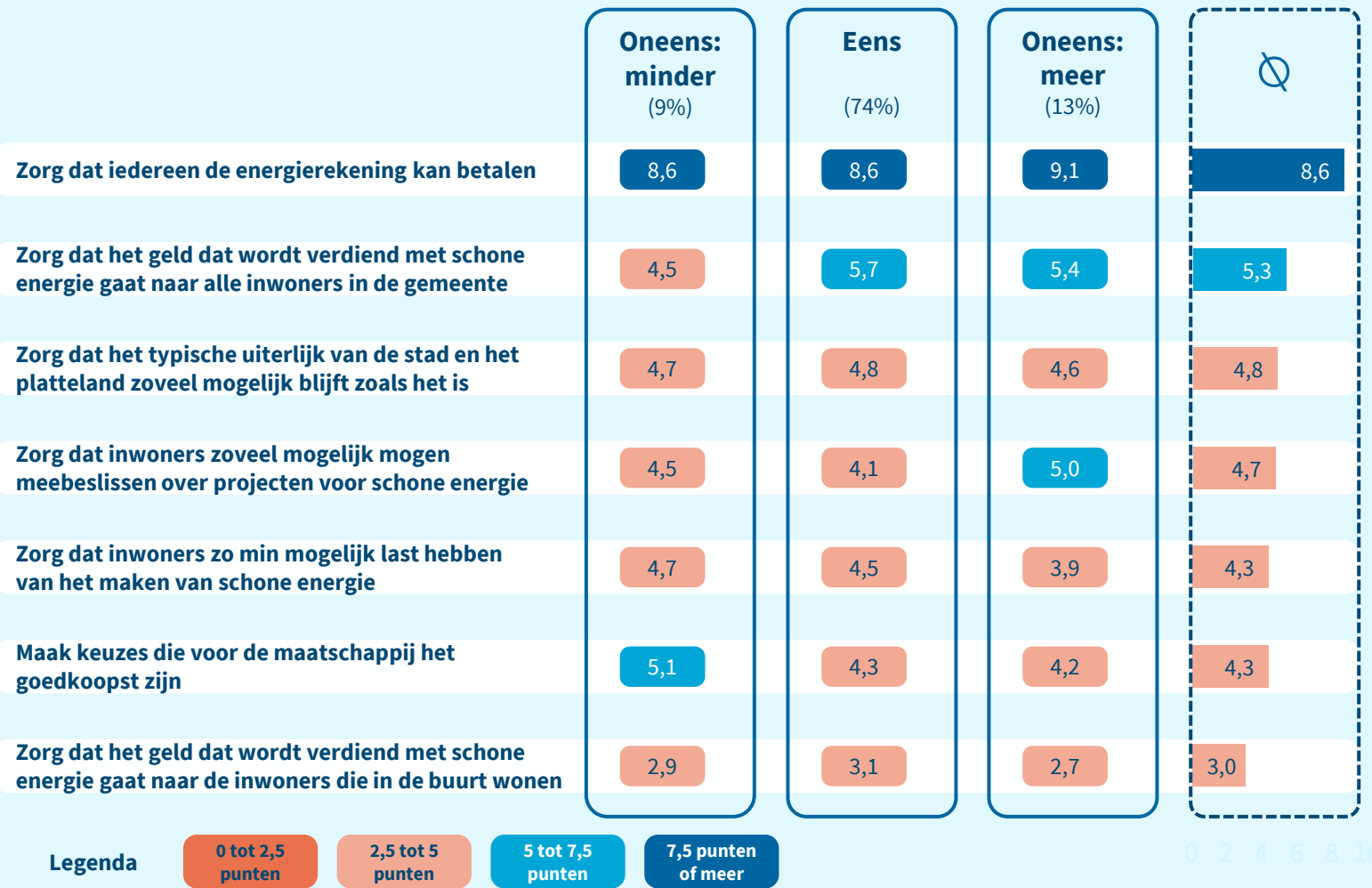
- Hiernaast staan de scores bij de zeven doelen nog eens weergegeven, net als in [figuur 13](#) op de vorige pagina. Links staan de deelnemers die zijn uitgenodigd voor deelname via een brief, rechts de deelnemers aan de open raadpleging. De resultaten van de eerste groep zijn representatief voor alle inwoners van de gemeente Leeuwarden.
- Inwoners van Leeuwarden geven ‘Zorg dat iedereen de energierekening kan betalen’ de hoogste prioriteit. Dit doel krijgt (bijna) drie punten meer dan de doelen eronder. Daarna volgt ‘Zorg dat het geld dat wordt verdiend met schone energie gaat naar alle inwoners in de gemeente’. Dit is het enige andere doel dat gemiddeld meer dan de referentiewaarde van 5 punten krijgt.
- Het onderste doel heeft duidelijk het minste prioriteit: dat krijgt significant minder punten dan de rest. Dat is ‘Zorg dat het geld dat wordt verdiend met schone energie gaat naar de inwoners die in de buurt wonen’. De vier doelen in het midden (die 4,3 tot 4,8 punten scoren) verschillen niet significant van elkaar.
- De open raadpleging laat op hoofdlijnen hetzelfde beeld zien: de volgorde is nagenoeg gelijk. Eén doel is uitgezonderd: ‘Zorg dat inwoners zoveel mogelijk mogen meebeslissen over projecten voor schone energie’. Dat doel is voor deze deelnemers het op één na belangrijkste.

Representatief

Figuur 15. Prioritering naar of je het eens bent met het doel van de gemeente

Toelichting

Hier zie je de resultaten uitgesplitst naar of je het eens bent met het doel van de gemeente.

Inwoners die het eens zijn met het doel hebben een bijna gelijke prioritering van de doelen als de gemiddelde inwoner.

Inwoners die vinden dat we minder moet doen hechten ook het meeste waarde aan dat iedereen de energierekening kan betalen. Daarna verschilt hun prioritering van die van andere inwoners: zij vinden vooral dat keuzes voor de maatschappij het goedkoopst moeten zijn en dat inwoners zo min mogelijk last moeten hebben. Dat inwoners mee mogen beslissen heeft voor hen juist wat minder prioriteit.

Inwoners die vinden dat we meer moeten doen, geven het minste prioriteit aan dat de gemeente zorgt dat inwoners zo min mogelijk last hebben, samen met dat het geld dat wordt verdiend naar inwoners in de buurt moet gaan.

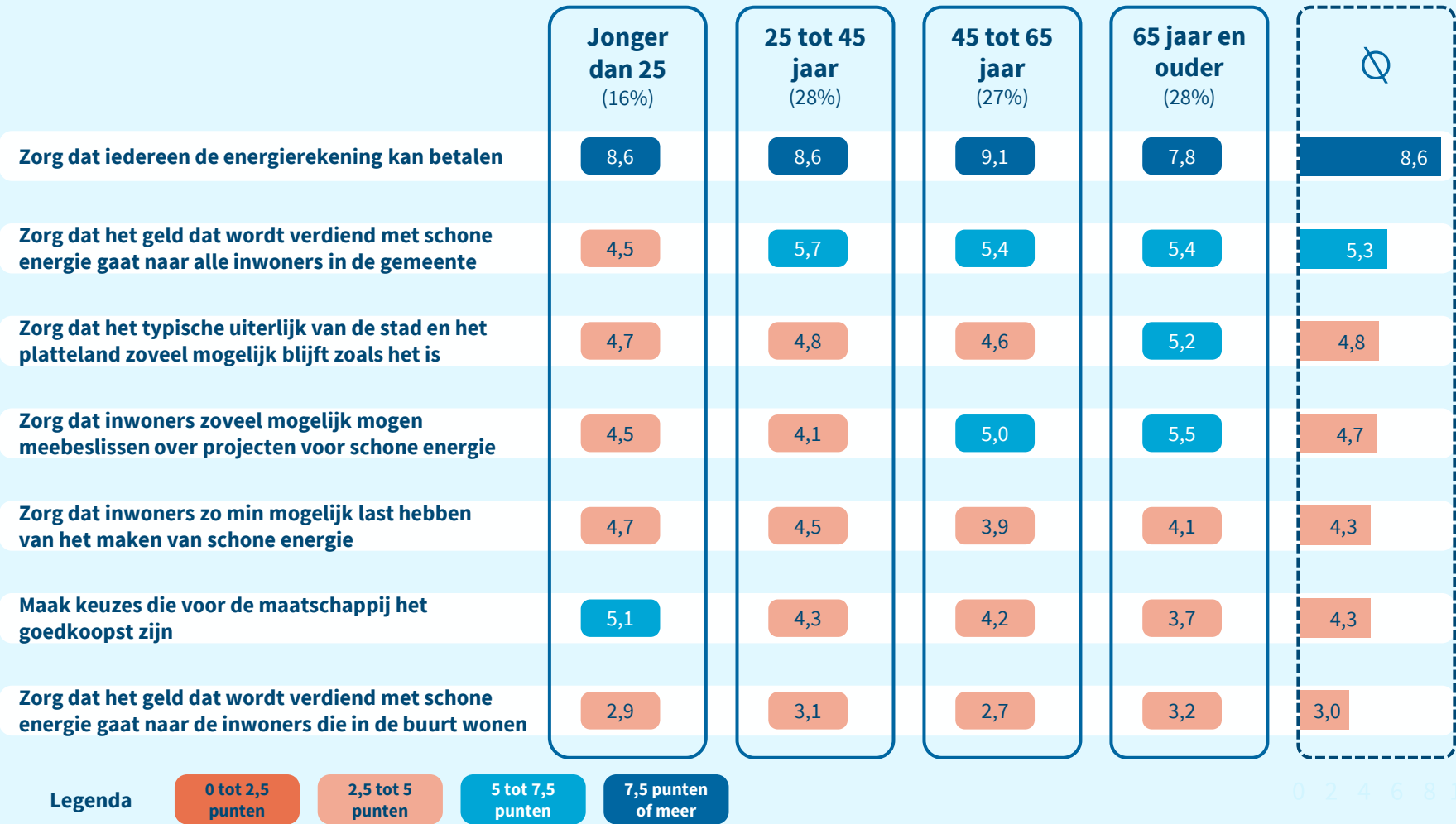
Totaal percentages kunnen afwijken van 100% door deelnemers die een vraag over hebben geslagen, of kozen voor 'Weet ik niet / Zeg ik liever niet'.

Representatief

Figuur 16. Prioriteiten van inwoners naar leeftijdsgroep

Toelichting

Hier zie je de resultaten uitgesplitst naar leeftijdsgroep.

Inwoners van verschillende leeftijden stellen op hoofdlijnen dezelfde prioriteiten. Er zijn wel enkele verschillen.

Inwoners jonger dan 25 jaar hechten relatief veel waarde aan keuzes die voor de maatschappij het goedkoopst zijn. Dat het geld dat wordt verdiend gaat naar alle inwoners van de gemeente, is voor hen juist minder belangrijk dan voor andere leeftijdsgroepen.

Inwoners in de hoogste twee leeftijdsgroepen hechten iets meer waarde aan dat inwoners zoveel mogelijk mogen meebeslissen.

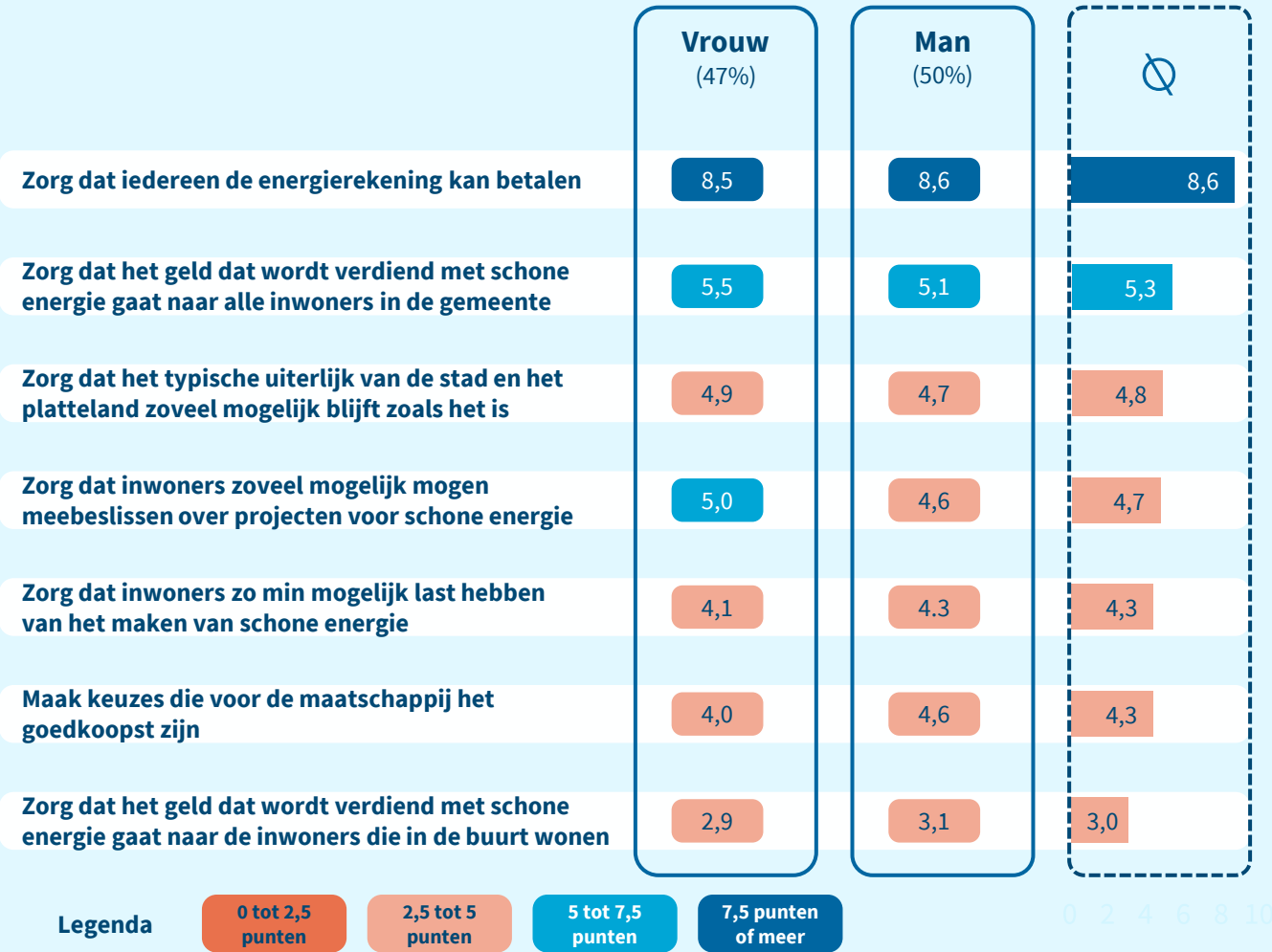
Totaal percentages kunnen afwijken van 100% door deelnemers die een vraag over hebben geslagen, of kozen voor 'Weet ik niet / Zeg ik liever niet'.

Representatief

Figuur 17. Prioriteiten van inwoners naar gender

Toelichting

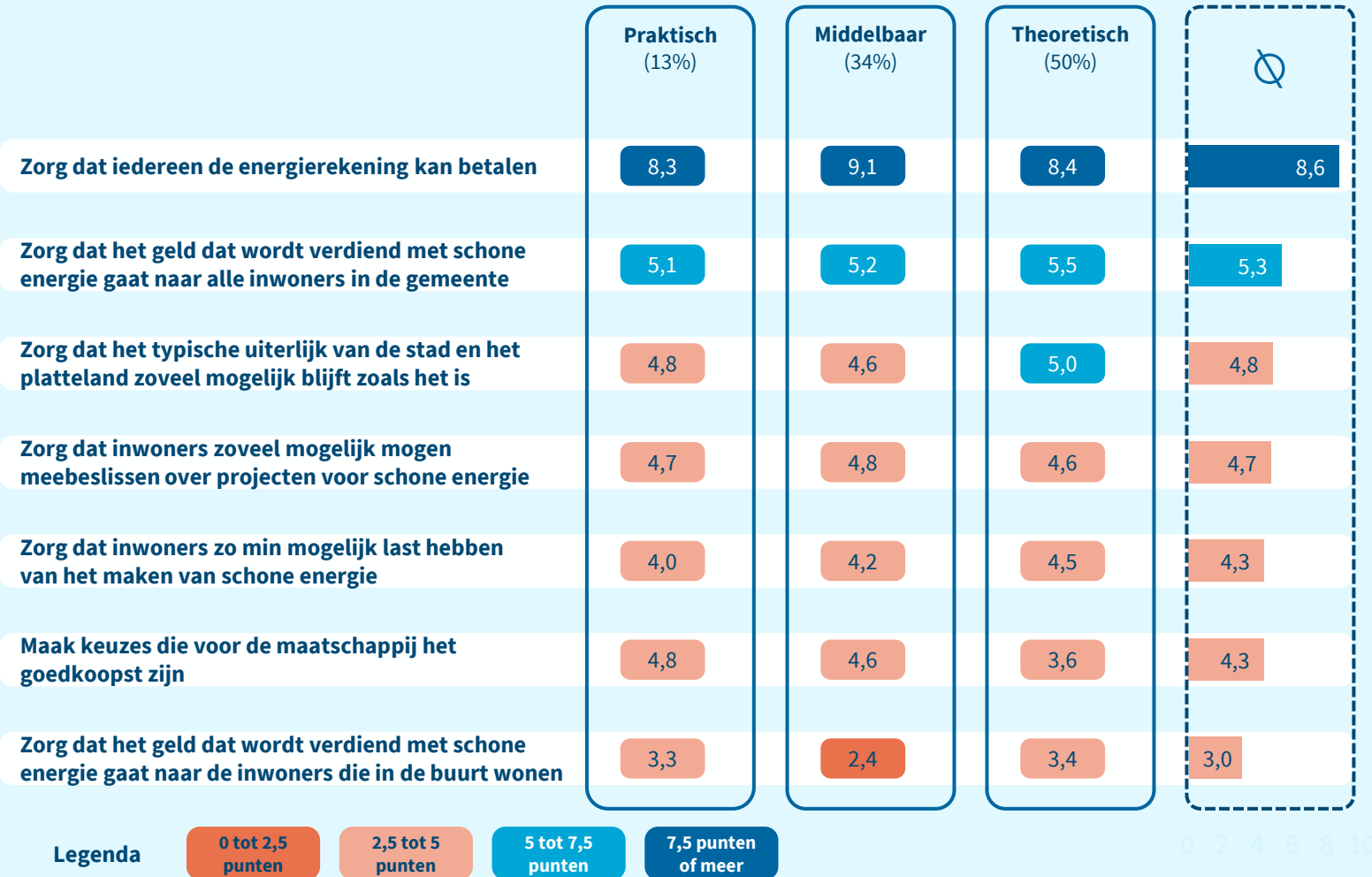
Hier zie je de resultaten uitgesplitst naar gender. Inwoners van beide genders hebben vergelijkbare prioritering van de doelen. Er zijn geen significante verschillen.

Beide genders geven de hoogste prioriteit aan dat iedereen de energierekening kan betalen. Dat het geld dat wordt verdiend gaat naar inwoners in de buurt van projecten vinden zowel vrouwen als mannen het minst belangrijk.

Figuur 18. Prioriteiten van inwoners naar opleidingsniveau

Toelichting

Hier zie je de resultaten uitgesplitst naar opleidingsniveau. Aan de kleurenpatronen is te zien dat de verschillende groepen in grote lijnen dezelfde prioritering aanbrengen.

Inwoners met een **praktisch** opleidingsniveau vinden het belangrijker dan de gemiddelde inwoner dat er keuzes gemaakt worden die het goedkoopst zijn voor de maatschappij. Ook vinden ze het belangrijk dat het geld dat wordt verdiend gaat naar de inwoners die in de buurt van projecten wonen.

Inwoners met een **middelbaar** opleidingsniveau vinden het minder belangrijk dat het geld dat wordt verdiend gaat naar inwoners die in de buurt van projecten wonen.

Inwoners met een **theoretisch** opleidingsniveau vinden het juist belangrijker dat het geld dat wordt verdiend gaat naar inwoners die in de buurt van projecten wonen. Ook vinden ze het minder belangrijk dat er keuzes gemaakt worden die het goedkoopst zijn voor de maatschappij.

Legenda

0 tot 2,5
punten

2,5 tot 5
punten

5 tot 7,5
punten

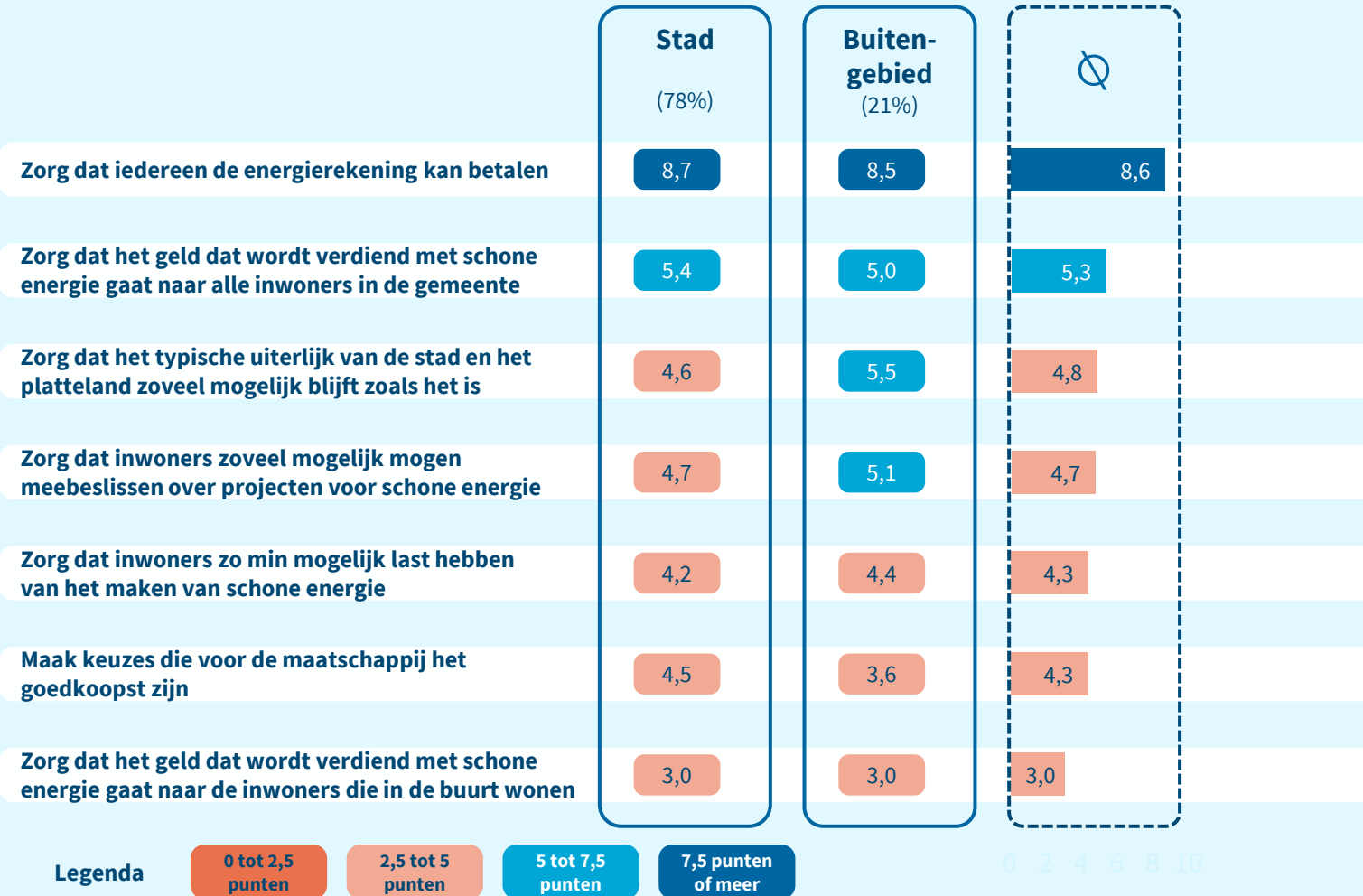
7,5 punten
of meer

Representatief

Figuur 19. Prioriteiten van inwoners binnen en buiten de stad

Toelichting

Hier zie je de resultaten uitgesplitst naar of je binnen of buiten de stad Leeuwarden woont.

Inwoners die **in de stad** wonen, zitten dichtbij het gemiddelde van alle inwoners. Dat is ook logisch, want 78% van de deelnemers zit in deze groep.

Inwoners die **buiten de stad** wonen, vinden het belangrijker dan de gemiddelde inwoner dat het typische uiterlijk van de stad en het platteland zoveel mogelijk hetzelfde blijft. Ook vinden ze dat inwoners mogen meebeslissen over de projecten belangrijker. Het is voor deze groep minder belangrijk dat de keuzes die gemaakt worden het goedkoopst zijn.

Totaal percentages kunnen afwijken van 100% door deelnemers die een vraag over hebben geslagen, of kozen voor 'Weet ik niet / Zeg ik liever niet'.

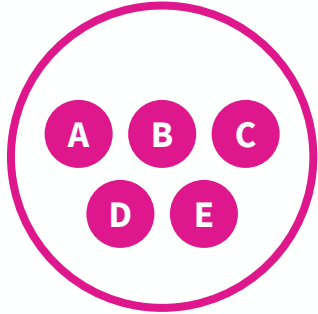

3.2 Vijf perspectieven op wat belangrijk is

- Uitleg van de analyse Latente Klasse Cluster Analyse (LKCA)
- Overzicht: Vijf perspectieven op wat belangrijk is bij het realiseren van minder CO₂-uitstoot
- Groep 1: *'Zo min mogelijk kosten maken'*
- Groep 2: *'Kunnen meebeslissen'*
- Groep 3: *'Verdeel de opbrengsten'*
- Groep 4: *'De middengroep'*
- Groep 5: *'Zo min mogelijk verandering'*

Op zoek naar patronen in de data: welke perspectieven komen we tegen?

Introductie tot LKCA

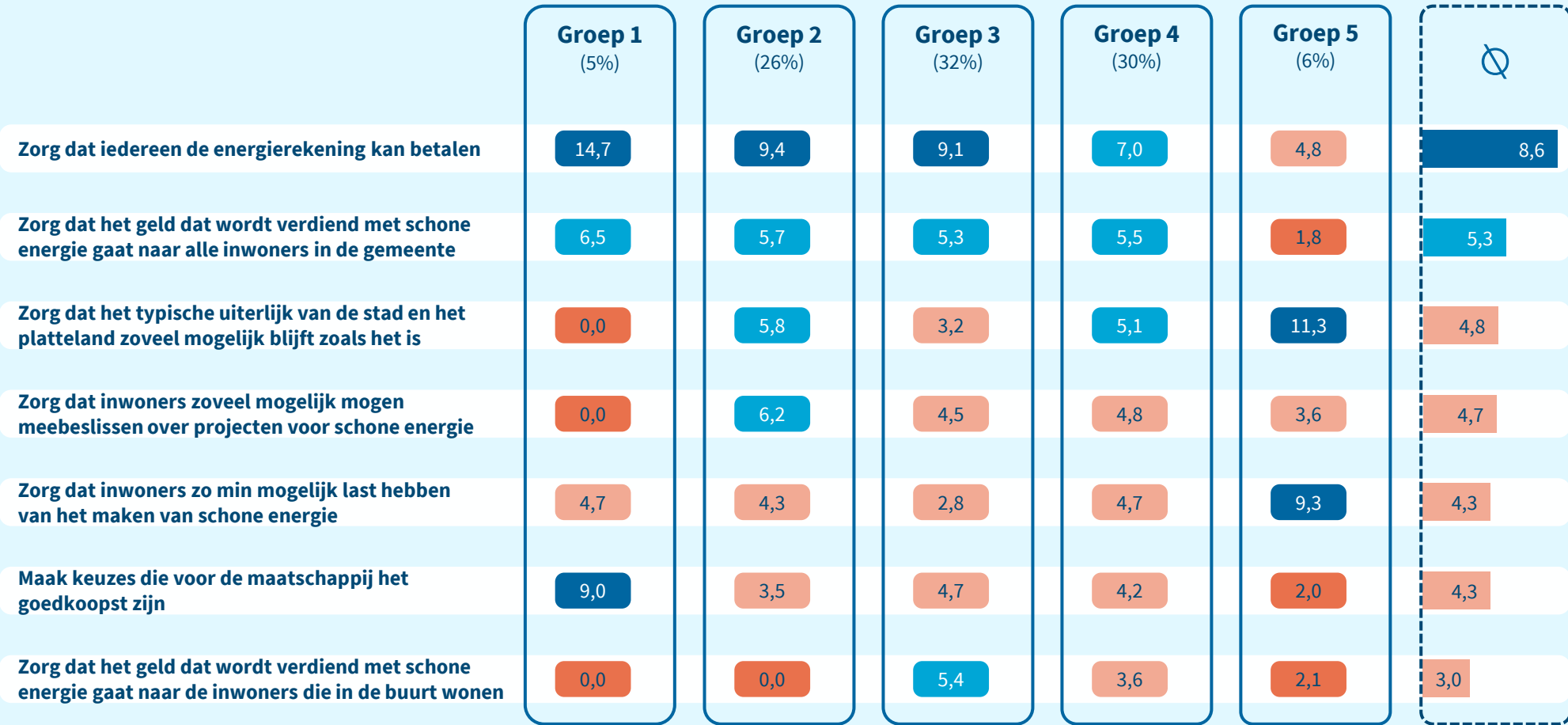
Introductie tot LKCA

- Wat is een LKCA?** De Latente Klasse Cluster Analyse (LKCA) is een statistische techniek waarmee we op zoek gaan naar een samenhang in de antwoorden van deelnemers. De methode zoekt naar groepen deelnemers die heel vergelijkbare voorkeuren hebben en die juist zo veel mogelijk verschillen van andere groepen. De methode zoekt zelf naar de meest passende manier om deze groepen in te delen, vermoedens spelen geen rol.
- Waarom deze analyse?** We hebben gezien dat demografische kenmerken nauwelijks verklarend zijn voor de voorkeuren van inwoners. Dat geldt ook voor of deelnemers het wel of niet eens zijn met het doel van de gemeente. De LKCA zoekt naar of we op een andere manier relevante groepen kunnen onderscheiden.
- Vijf groepen deelnemers:** De LKCA geeft aan dat de deelnemers in vijf groepen kunnen worden opgedeeld die een verschillend perspectief hebben op waar de gemeente voor moet zorgen bij het energiebeleid. Op de volgende pagina laten we de scores van deze 5 groepen zien. Op de pagina's gaan we verder in op de voorkeuren en de kenmerken van elk van de 5 groepen.

Figuur 20. Vijf groepen die de doelen verschillend prioriteren

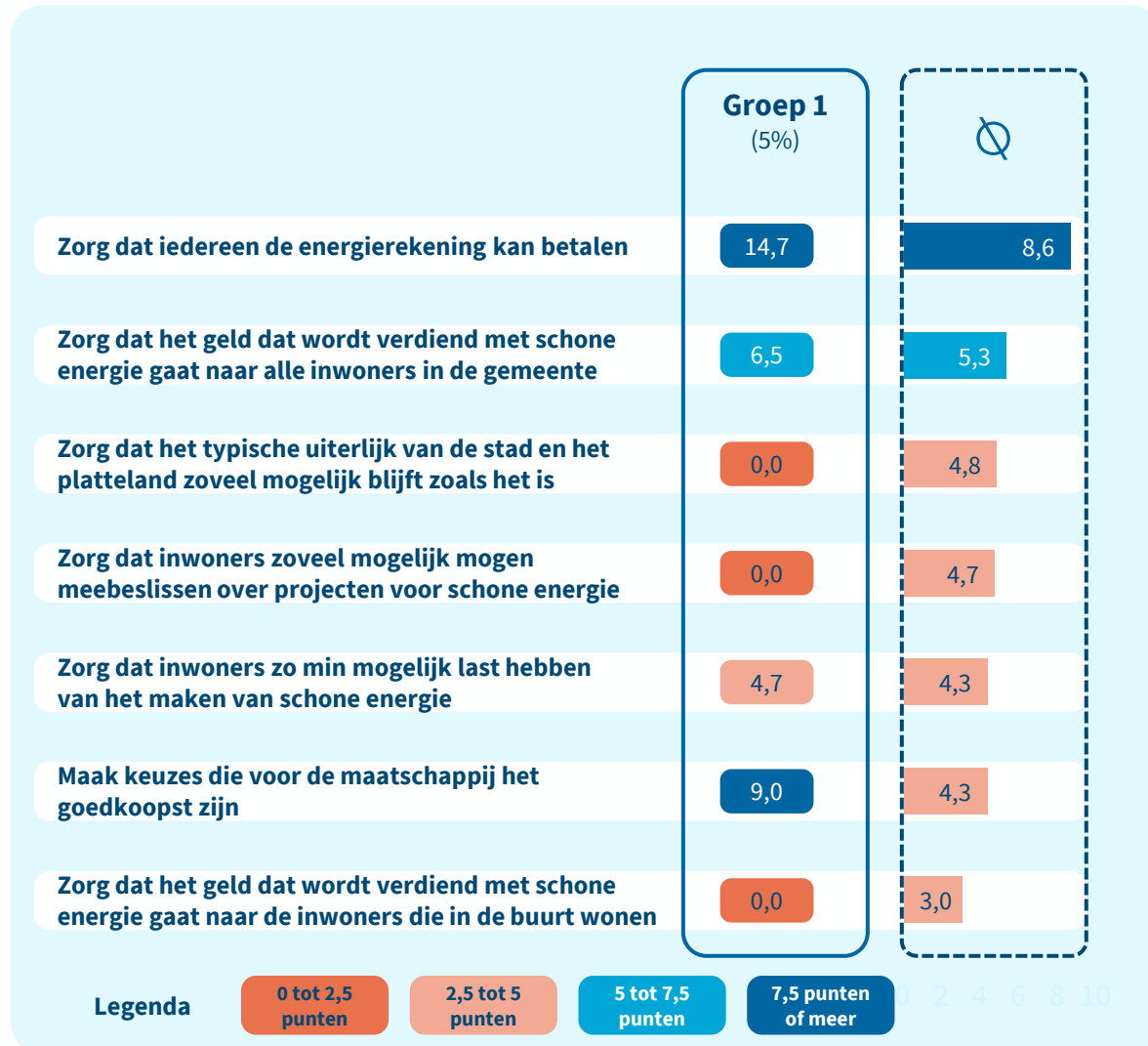
Totaal percentages kunnen afwijken van 100% door afronding.

Groep 1: 'Zo min mogelijk kosten maken'

Representatief

Toelichting

De eerste groep bestaat uit 5% van de deelnemers.

De mensen in deze groep hebben twee doelen die zij **zeer belangrijk** vinden; dat iedereen de energierekening kan betalen en dat er keuzes gemaakt worden die voor de maatschappij als geheel het goedkoopst zijn.

Ook hechten deze mensen **veel waarde** aan dat het geld dat wordt verdiend met schone energie naar *alle* inwoners in de gemeente gaat. Zij vinden het niet belangrijk dat dit geld naar inwoners gaat die in de buurt wonen.

De mensen in deze groep hechten **geen waarde** aan het behouden van het typische uiterlijk van de stad en het platteland en aan dat inwoners zoveel mogelijk mogen meebeslissen over projecten voor schone energie.

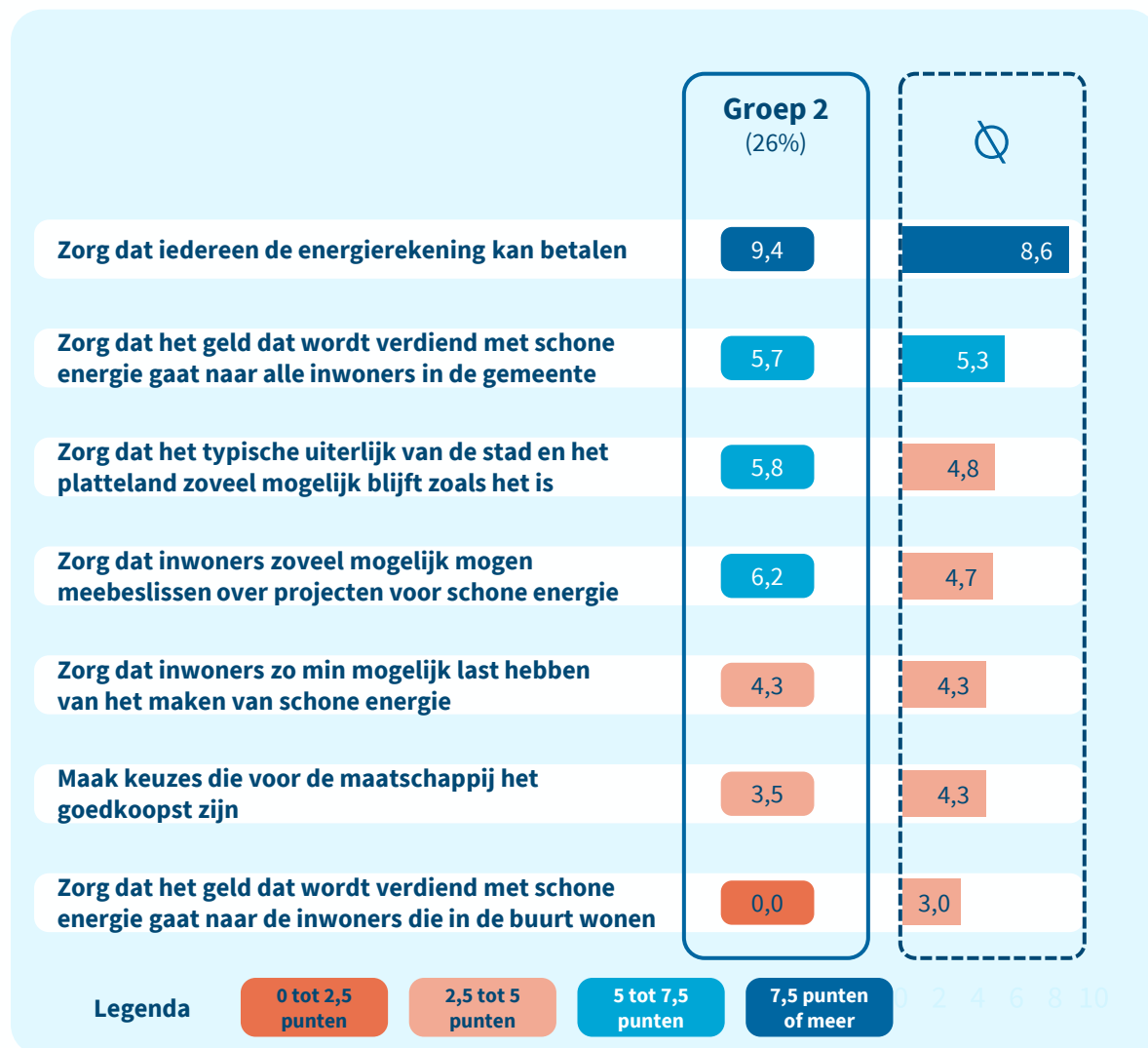
Er zitten in deze groep relatief meer mensen die zich identificeren als man. Relatief weinig mensen zijn ouder dan 65 jaar en relatief veel mensen zijn tussen de 45 en 64 jaar oud. Deelnemers zijn relatief vaker midden geschoold. Van het aandeel mensen dat het oneens is met het doel van de gemeente, vinden in deze groep relatief veel mensen dat er *minder* gedaan moet worden.

Groep 2: 'Kunnen meebeslissen'

Representatief

Toelichting

De tweede groep bestaat uit 26% van de deelnemers.

De mensen in deze groep vinden het **zeer belangrijk** dat iedereen de energierekening kan betalen. Ook hechten zij **veel waarde** aan dat het verdiende geld gaat naar alle inwoners in de gemeente. Het behoud van het typische uiterlijk van de stad en het platteland en ook het kunnen meebeslissen over projecten vinden deze mensen, in tegenstelling tot de gemiddelde inwoner, erg belangrijk. Om het typische uiterlijk te kunnen behouden, is kunnen meebeslissen gewenst.

Zij hechten **geen waarde** aan dat het geld wat wordt verdiend voornamelijk gaat naar inwoners die in de buurt van projecten wonen.

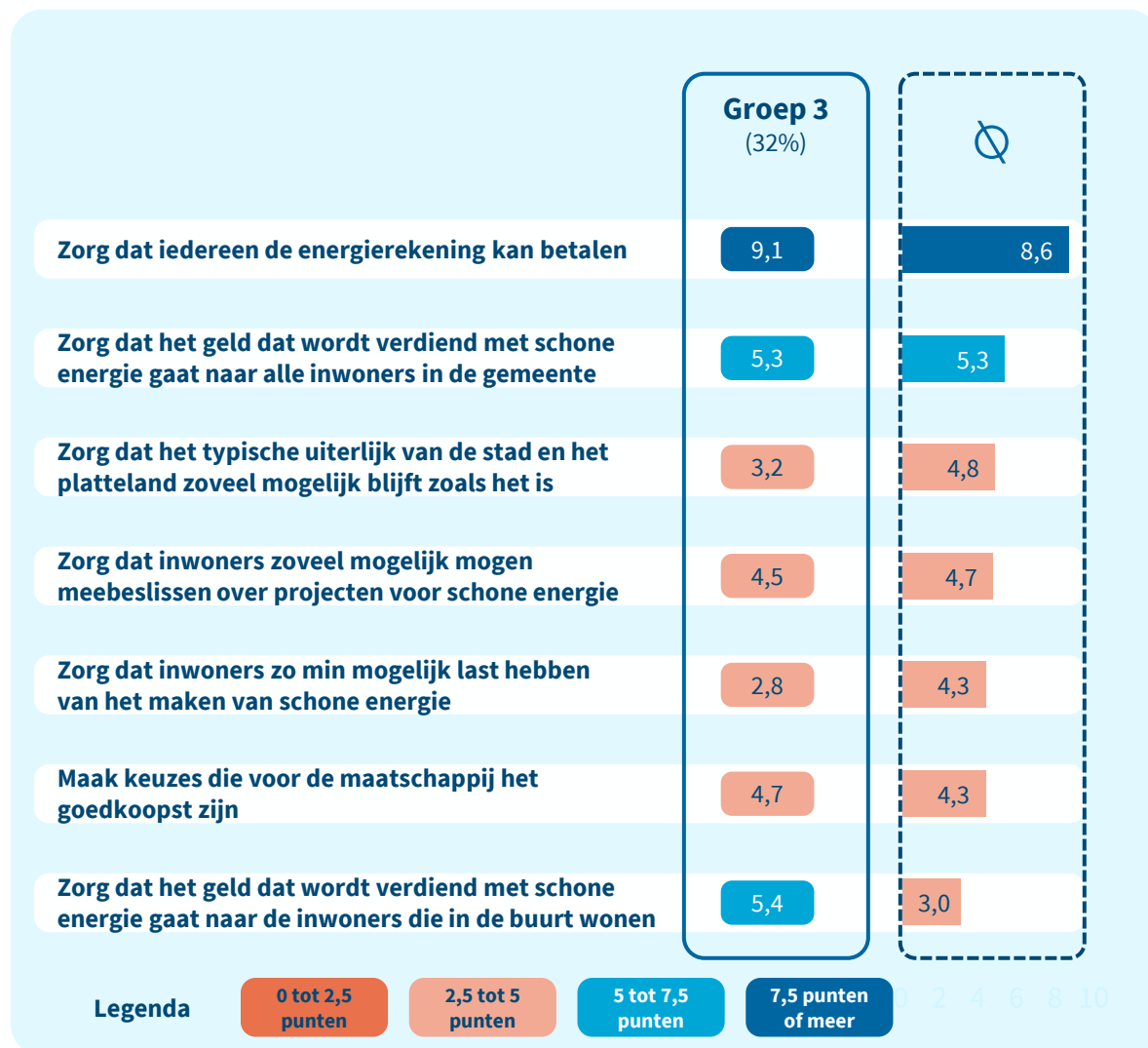
Er zitten in deze groep relatief veel deelnemers die midden zijn geschoold. De overige kenmerken van deze groep komen overeen met de gehele groep deelnemers. Het aandeel deelnemers dat het eens is met het doel van de gemeente is het hoogste in deze groep in vergelijking met de andere groepen (74%). Onder de deelnemers die het oneens zijn, wil de meerderheid liever *minder* doen dan meer.

Groep 3: 'Verdeel de opbrengsten'

Representatief

Toelichting

De derde groep bestaat uit 32% van de deelnemers.

Ook de mensen in deze groep vinden het **zeer belangrijk** dat iedereen de energierekening kan betalen.

Ze hechten **veel waarde** aan dat het geld dat wordt verdiend met schone energie gaat naar zowel inwoners die in de buurt van projecten wonen, als dat het naar *alle* inwoners gaat.

De mensen in deze groep hechten **weinig waarde** aan dat inwoners zo min mogelijk last ervaren van het maken van schone energie.

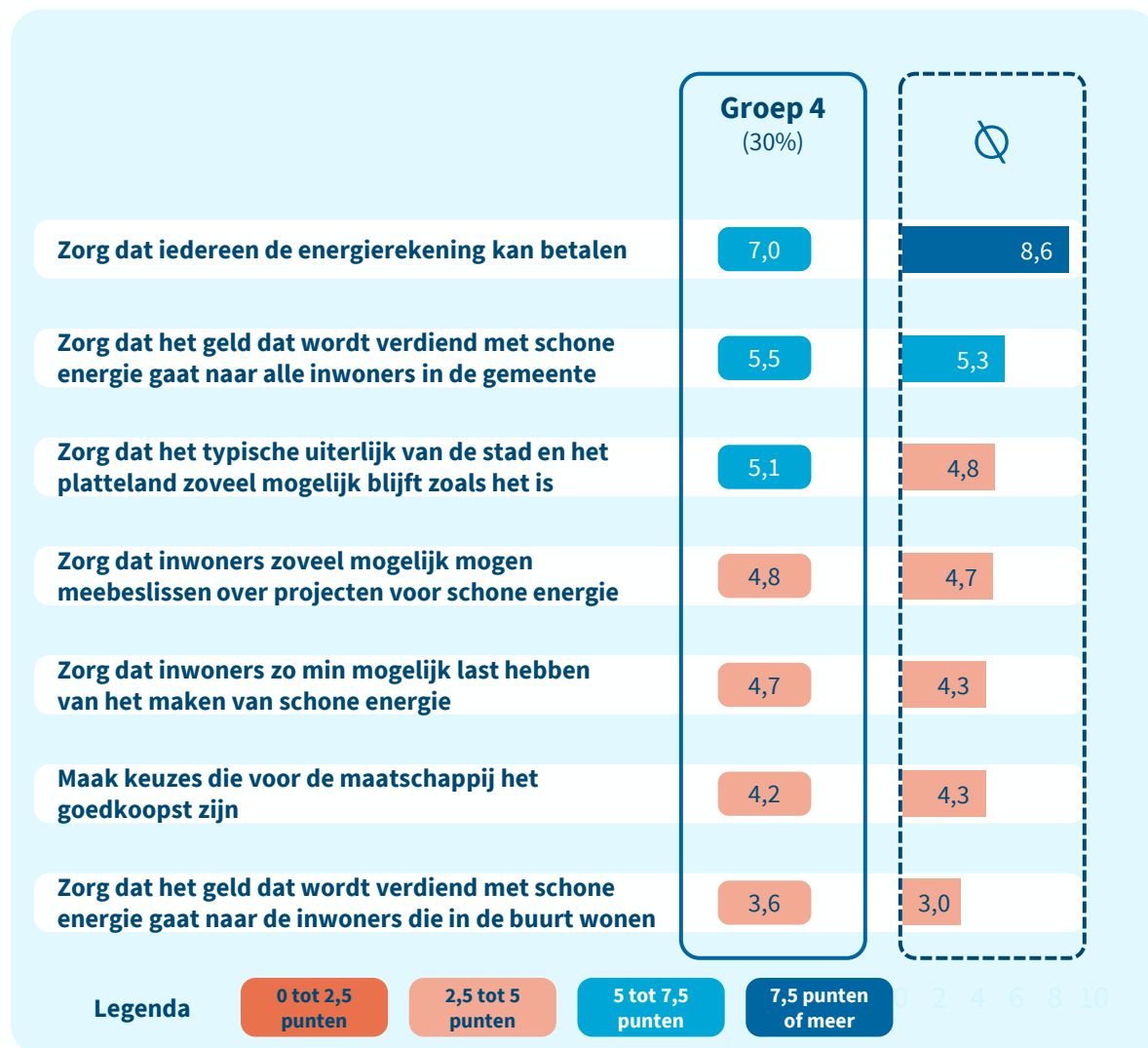
Er zitten in deze groep relatief veel deelnemers die tussen de 25 en 45 jaar oud zijn. De overige kenmerken van deze groep komen overeen met de gehele groep deelnemers. Van het aandeel mensen dat het oneens is met het doel van de gemeente, vinden in deze groep relatief veel mensen dat er *meer* gedaan moet worden.

Groep 4: 'De middengroep'

Representatief

Toelichting

De vierde groep bestaat uit 30% van de deelnemers.

De voorkeuren van de mensen in deze groep komen redelijk overeen met die van de **gemiddelde inwoner**. Het enige waarbij ze iets afwijken is dat ze het iets minder belangrijk vinden dat iedereen de energierekening kan betalen dan gemiddeld.

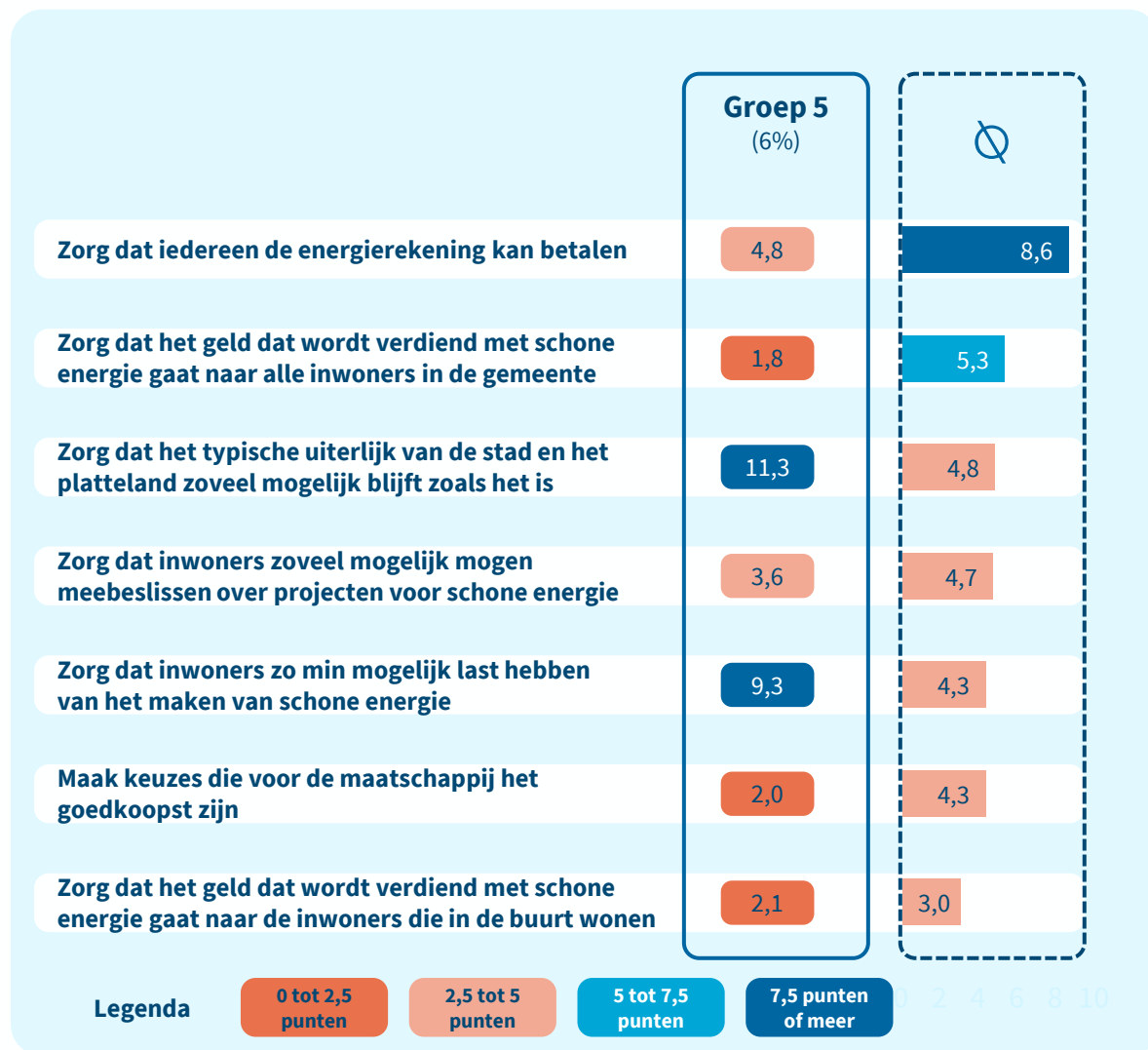
Dat deze mensen gemiddelde keuzes maken, komt overeen met dat het een groep is met deelnemers die kenmerken hebben die overeen komen met de gehele groep deelnemers. In het eens zijn met het doel van de gemeente, zit een relatief klein verschil. Van het aandeel mensen dat het oneens is met het doel van de gemeente, vinden in deze groep relatief veel mensen dat er *meer* gedaan moet worden.

Groep 5: 'Zo min mogelijk verandering'

Representatief

Toelichting

De vijfde groep bestaat uit 6% van de deelnemers.

De mensen in deze groep vinden het **zeer belangrijk** dat het typische uiterlijk blijft zoals het is en dat inwoners geen overlast ervaren. Zij zetten deze op respectievelijk positie 1 en 2. Deze mensen willen eigenlijk met zo min mogelijk overlast zo min mogelijk verandering.

Daarnaast hechten mensen in deze groep **veel waarde** aan dat iedereen de energierekening kan betalen. Maar in deze groep staat dit niet op de eerste prioriteit, zoals dat wel in alle andere groepen staat.

De overige maatregelen krijgen van de mensen in deze vijfde groep allemaal een stuk **minder prioriteit**.

Er zitten in deze groep relatief veel deelnemers die laag geschoold zijn. Ook zijn relatief veel deelnemers tussen de 25 en 45 jaar oud of juist ouder dan 65 jaar. Van het aandeel mensen dat het oneens is met het doel van de gemeente, vinden in deze groep relatief veel mensen dat er *minder* gedaan moet worden.

3.3 Motivaties van deelnemers bij hun keuzes voor de opties

- Uitleg: hoe deze resultaten te lezen?
- Prioriteit 1: Zorg dat iedereen de energierekening kan betalen
- Prioriteit 2: Zorg dat het geld dat wordt verdiend met schone energie gaat naar alle inwoners van de gemeente
- Prioriteit 3: Zorg dat het typische uiterlijk van de stad en het platteland zoveel mogelijk blijft zoals het is
- Prioriteit 4: Zorg dat mensen zo veel mogelijk mogen meebeslissen over projecten voor schone energie in hun buurt
- Prioriteit 5: Zorg dat inwoners zo min mogelijk last hebben van het maken van schone energie
- Prioriteit 6: Maak keuzes die voor de samenleving het goedkoopst zijn
- Prioriteit 7: Zorg dat het geld dat wordt verdiend met schone energie gaat naar de inwoners die wonen in de buurt van een project

Uitleg: hoe deze resultaten te lezen?

1. Zorg dat iedereen de energierekening kan betalen

Wat zijn motivaties ten opzichte van dit doel?

- Deelnemers die **(ver) onder de uitgangswaarde zitten**, beargumenteren bijvoorbeeld dat betaalbaarheid wel belangrijk is, maar afhankelijk is van andere dingen. Ook geven deelnemers aan dat er al diverse hulpregelingen bestaan; dat betaalbaarheid voor iemands persoonlijke situatie geen knelpunt is; dat hogere kosten onoverkomelijk zijn; en dat mensen ook een eigen verantwoordelijkheid hebben. Wanneer inwoners echt nood hebben is het anders dan wanneer inwoners slecht financiële prioriteiten kunnen stellen.
- Vooral deelnemers die **rond de uitgangswaarde zitten**, geven aan dat inwoners geholpen moeten worden, omdat energie een basisvoorziening is. Ze stellen educatie of d.m.v. coaching voor in het helpen van keuzes maken. Ook is het van belang dat de overheid betrouwbaar is in haar (ondersteunings-)beleid, voor regelingen zoals zonnepanelen. Daarentegen vindt een deel dat de bekostiging van de energierekening een eigen verantwoordelijkheid is.
- Deelnemers die **(ver) boven de uitgangswaarde zitten**, noemen solidariteit voor de toegankelijkheid en betaalbaarheid van energie als belangrijke punten. Daarnaast moet de overheid juist nu de kans pakken om inwoners te helpen woningen te verduurzamen voor de lange termijn (met subsidies en leningen) in plaats van te compenseren op de energierekening met geld. Help alle inwoners écht. De energietransitie is namelijk te veel gefocust op huiseigenaren en inwoners met geld. Voor deze groep: wees als overheid vooral consequent.

"Dat hangt ervan af of mensen het buiten hun schuld niet kunnen betalen. Of doordat mensen boven hun stand leven: ik heb geen medelijden met mensen met grote gezinnen of door het aangaan van leningen of niet albetalde afgenomen producten."

"Wel een beetje belangrijk, maar is ook iets persoonlijks. Je kunt de verwarming ook ietsje lager zetten. Eigen verantwoordelijkheid."

"Ondersteun de mensen die het nodig hebben maar ook in hoe energie te besparen dus helpen energie te besparen."

"Energie is een basisvoorziening!"

"Dat lijkt mij een eerste vereiste. En wees consequent. Nu bevordert de overheid zonnepanelen. Nu iedereen die heeft aangeschaft, is er een vergoeding voor terug levering uit de hoge hoed gekomen. De overheid (gemeente) moet betrouwbaar en consequent zijn."

"De kloof tussen arm en rijk wordt groter, mede door de energiecrisis. De energietransitie biedt een mogelijkheid hier wat dingen recht te trekken. Grijp deze kans!"

"Ik [vind] het heel belangrijk dat de laagste inkomens niet in de kou komen te zitten. Zij hebben over het algemeen het minst bijgedragen aan de klimaatcrisis omdat ze nooit vliegen en geen geld hebben voor (overbodige) luxe. Dus solidariteit!"

"Inwoners die geïnvesteerd hebben om van het gas af te kunnen, niet straffen door de kosten via een andere belasting weer te verdelen onder diezelfde inwoners." [Salderingsregeling 2027]

We analyseerden argumenten voor en tegen de opties

- Voor elke optie analyseerden we argumenten van de deelnemers.
- We geven van elke optie een korte samenvatting van de argumenten die zijn gegeven.
- We geven kenmerkende voorbeelden van argumenten van deelnemers die weinig punten gaven (onder de uitgangswaarde van 5 punten), van deelnemers die punten rond de uitgangswaarde van 5 punten gaven en van deelnemers die ver boven de uitgangswaarde punten gaven.

1. Zorg dat iedereen de energierekening kan betalen

Representatief

Open

Wat zijn motivaties ten opzichte van dit doel?

- Deelnemers die **(ver) onder de uitgangswaarde zitten**, beargumenteren bijvoorbeeld dat betaalbaarheid wel belangrijk is, maar afhankelijk is van andere dingen. Ook geven deelnemers aan dat er al diverse hulpregelingen bestaan; dat betaalbaarheid voor iemands persoonlijke situatie geen knelpunt is; dat hogere kosten onoverkomelijk zijn; en dat mensen ook een eigen verantwoordelijkheid hebben. Wanneer inwoners echt nood hebben is het anders dan wanneer inwoners slecht financiële prioriteiten kunnen stellen.
- Vooral deelnemers die **rond de uitgangswaarde zitten**, geven aan dat inwoners geholpen moeten worden, omdat energie een basisvoorziening is. Ze stellen educatie of d.m.v. coaching voor in het helpen van keuzes maken. Ook is het van belang dat de overheid betrouwbaar is in haar (ondersteunings-)beleid, voor regelingen zoals zonnepanelen. Daarentegen vindt een deel dat de bekostiging van de energierekening een eigen verantwoordelijkheid is.
- Deelnemers die **(ver) boven de uitgangswaarde zitten**, noemen solidariteit voor de toegankelijkheid en betaalbaarheid van energie als belangrijke punten. Daarnaast moet de overheid juist nu de kans pakken om inwoners te helpen woningen te verduurzamen voor de lange termijn (met subsidies en leningen) in plaats van te compenseren op de energierekening met geld. Help alle inwoners écht. De energietransitie is namelijk te veel gefocust op huiseigenaren en inwoners met geld. Voor deze groep: wees als overheid vooral consequent.

“Dat hangt ervan af of mensen het buiten hun schuld niet kunnen betalen. Of doordat mensen boven hun stand leven: ik heb geen medelijden met mensen met grote gezinnen of door het aangaan van leningen of niet afbetaalde afgenomen producten.”

“Wel een beetje belangrijk, maar is ook iets persoonlijks. Je kunt de verwarming ook ietsje lager zetten. Eigen verantwoordelijkheid.”

“Ondersteun de mensen die het nodig hebben maar ook in hoe energie te besparen dus helpen energie te besparen.”

“Energie is een basisvoorziening!”

“Dat lijkt mij een eerste vereiste. En wees consequent. Nu bevorderde de overheid zonnepanelen. Nu iedereen die heeft aangeschaft, is er een vergoeding voor terug levering uit de hoge hoed gekomen. De overheid (gemeente) moet betrouwbaar en consequent zijn.”

“De kloof tussen arm en rijk wordt groter, mede door de energiecrisis. De energietransitie biedt een mogelijkheid hier wat dingen recht te trekken. Grijp deze kans!”

“Ik [vind] het heel belangrijk dat de laagste inkomens niet in de kou komen te zitten. Zij hebben over het algemeen het minst bijgedragen aan de klimaatcrisis omdat ze nooit vliegen en geen geld hebben voor (overbodige) luxe. Dus solidariteit!”

*“Inwoners die geïnvesteerd hebben om van het gas af te kunnen, niet straffen door de kosten via een andere belasting weer te verdelen onder diezelfde inwoners.”
[Salderingsregeling 2027]*

2. Zorg dat het geld dat wordt verdiend met schone energie gaat naar alle inwoners van de gemeente

Representatief

Open

Wat zijn motivaties ten opzichte van dit doel?

- Deelnemers die **(ver) onder de uitgangswaarde zitten**, beargumenteren vaak dat ze tegen een verdeling van het geld onder alle inwoners zijn. Men noemt het onzin. Deelnemers willen juist graag inwoners compenseren die negatieve effecten ervaren. Daarnaast is een deel van mening dat het geld beter geïnvesteerd kan worden in (duurzame) projecten of gebruikt kan worden om de kosten voor het afnemen van schone energie te verlagen; om arme mensen te ondersteunen in het betalen van hun energierekening.
- Vooral deelnemers die **rond de uitgangswaarde zitten**, geven aan dat het de participatie onder inwoners zal bevorderen. Ook meent een deel dat iedereen ervan moet meeprofiteren; men wil gelijkheid. Daarnaast vinden deelnemers juist dat het gebruikt moet worden voor de hele samenleving, voor het verlagen van de energierekening (voor iedereen). Ook zou het in (duurzame) projecten geïnvesteerd kunnen worden. Een aantal geeft aan dat het verdiende geld gebruik kan worden om vooral inwoners die het nodig hebben, te helpen.
- Deelnemers die **(ver) boven de uitgangswaarde zitten**, noemen geregeld dat de hele samenleving van het verdiende geld mag profiteren. Gebruik het voor het investeren in (duurzame) projecten, verlaag de energierekening en dit zal de motivatie en participatie onder inwoners verhogen. Een deel wil hierbij vooral focussen op inwoners die het het hardst nodig hebben.

“Zo opzetten dat er weinig verdiend wordt, bewoners hebben uitgaven genoeg.”

“Als compensatie voor de overlast en ter stimulering van de verandering hebben de direct betrokkenen de meeste rechten.”

“Zet het eventuele geld in op die plekken waar het het hardst nodig is en smeer het niet uit over alle sociale lagen.”

“Dat verstevigt de motivatie om mee te doen aan de energietransitie.”

“Investeren in groen, natuur, biodiversiteit, daar is iedereen bij gebaat. Ook al beseffen sommige mensen dit niet.”

“Verlaging van de energierekening?”

“Ik wil dat het geld vooral gaat naar alle inwoners die het nodig hebben (huurders met een hoge rekening bijv.) en dat geld gebruikt wordt voor het isoleren van woningen of zonnepanelen bij woningcorporaties aangezien de energierekening in NL erg hoog is.”

“Als er verdiend wordt binnen een gemeente dan moet je dat ook verdelen. Niet alleen de lasten maar ook de lusten.”

3. Zorg dat het typische uiterlijk van de stad en het platteland zoveel mogelijk blijft zoals het is

Representatief

Open

Wat zijn motivaties ten opzichte van dit doel?

- Deelnemers die **(ver) onder de uitgangswaarde zitten**, beargumenteren vaak dat de energietransitie noodzakelijk is en daarvoor verandering onvermijdelijk. Ook komen sommigen met ideeën voor groene oplossingen. Men begrijpt dat er actie ondernomen moet worden. Ook is er een deel dat aangeeft weliswaar heel graag het typische uiterlijk wil houden zoals het is, maar dat we er niet aan ontkomen mooie dingen op te offeren ten behoeve van het klimaat.
- Vooral deelnemers die **rond de uitgangswaarde zitten**, geven aan dat ze het liefst geen aanpassingen willen en zich ook zorgen maken over de groene omgeving en de skyline van Leeuwarden. Daarentegen, is een deel bereid om concessies te doen, omdat er wat gedaan moet worden. Er worden dan ook andere groene oplossingen voorgesteld om zo bijvoorbeeld windmolenparken in weilanden te kunnen vermijden.
- Deelnemers die **(ver) boven de uitgangswaarde zitten**, noemen geregeld dat aanpassingen voor de energietransitie niet gewenst zijn. Ze willen het karakter van Friesland behouden zoals het is. Deelnemers zijn bezorgd over het uiterlijk van de omgeving en de esthetiek. Sommigen stellen daarbij wel groene oplossingen voor die zij graag zouden zien, mochten er dan aanpassingen gedaan moeten worden.

“De stad is voortdurend aan verandering onderhevig. Verandering van uiterlijk als gevolg van energietransitie hoort daar ook bij.”

“Aub niet overal windmolens.”

“Mooie dingen zoveel mogelijk behouden, maar soms ontkom je er niet aan je voor een beter milieu wat mooie dingen moet opofferen. Als het echt bijdraagt aan een beter milieu, moeten we dat er voor over hebben. Een slecht milieu maakt ook dingen lelijk.”

“We moeten voorzichtig zijn met ons culturele erfgoed en landschap.”

“Weilanden vol zonnepanelen is onzin terwijl er nog voldoende potentie op daken is voor zonnepanelen. Enkele windmolens in het landschap heb ik geen probleem mee, zolang bewoners er maar geen geluidsoverlast of slagschaduw van ondervinden.”

“Tamelijk belangrijk, maar ik snap dat het niet altijd realistisch is. Ik ben van mening dat hier een balans in zou moeten te vinden zijn.”

“De voornaamste reden voor mij om in Friesland te gaan wonen is de uitstraling en karakter van het platteland. Wanneer dit wordt vol gezet met windmolens en zonnepanelen (parken) alsook torenhoge 380kv hoogspanning, dan is voor mij de lol er vanaf.”

“Veel windmolens doet veel met de omgeving (zicht en geluid). Ook velden met zonnepanelen is zonde van het landschap. Er is m.i. voldoende alternatief op bijvoorbeeld daken en industrie terreinen.”

4. Zorg dat mensen zo veel mogelijk mogen meebeslissen over projecten voor schone energie in hun buurt

Representatief

Open

Wat zijn motivaties ten opzichte van dit doel?

- Deelnemers die **(ver) onder de uitgangswaarde zitten**, beargumenteren vaak dat ze dit geen goed idee vinden, omdat inwoners gebrek aan kennis en expertise hebben en het daarnaast veel te lang zou duren. Een aantal is volledig tegenstander van de energietransitie. Daarentegen, sommigen zeggen dat meebeslissen juist de participatie en het draagvlak vergroot en zouden de gemeente best willen adviseren.
- Een deel van de deelnemers die **rond de uitgangswaarde zitten**, geven aan dat ze graag zouden willen meebeslissen omdat dat de uitvoering bevordert en de participatie en het draagvlak vergroot. Daarbij zouden inwoners graag wat te zeggen hebben over aanpassingen over het uiterlijk van de omgeving. De rest meent dat participatie zal leiden tot vertragingen, dat het een taak van de gemeente is om te beslissen en dat inwoners gebrek aan expertise hebben.
- Vooral deelnemers die **(ver) boven de uitgangswaarde zitten**, noemen geregeld dat ze meebeslissen erg belangrijk vinden. Het zou de uitvoering kunnen bevorderen en het vergroot de participatie en het draagvlak. Daarnaast vinden deelnemers het fijn om wat te zeggen te hebben over hun eigen woongebied en om mee te mogen beslissen over het uiterlijk en de esthetiek hiervan.

“Nee, als iedereen laat meebeslissen kom je er nooit uit. Het is nu tijd voor actie.”

“Omdat je dan bij 100 bewoners 100 meningen krijgt. Soms moet de gemeente doorpakken. Zeker als het op den duur geld voor alle inwoners oplevert én als het goed is voor het klimaat! Impopulair standpunt, want iedereen wil altijd meepraten. Vaak zonder enige kennis van zaken.”

“Buurtinitiatieven moet je stimuleren.”

“Door te veel beslissingen bij de bewoners te leggen kunnen veel projecten niet worden doorgezet.”

“Hoe meer divers de groep die mee mag denken, hoe beter de oplossingen over het algemeen. daarnaast zorgt het voor meer draagvlak als je zelf ook iets te zeggen hebt over wat er gebeurt. omdat mensen over het algemeen wel voor maatregelen zijn zolang ze er zelf maar geen last van hebben (not in my backyard) is het wel aan de gemeente denk ik om de verschillende belangen zorgvuldig af te wegen en uiteindelijk een keuze te maken (bij weerstand/tegenstrijdige belangen).”

“Opnieuw vanwege de persoonlijke betrokkenheid. Om me heen hoor ik veel weerstand tegen windmolens en zonnepanelen, omdat mensen die lelijk vinden en de molens herrie maken. Als mensen zelf mogen bepalen waar ze komen, en betrokken worden bij de aanleg ervan, gaan ze vermoedelijk minder zeuren over lelijkheid en kunnen ze de molens daar zetten waar inwoners niet door het lawaai gestoord worden.”

“Er moet draagvlak zijn voor maatregelen. Betrek burgers dus bij de keuzes die gemaakt worden. Als er onvoldoende draagvlak is voor verduurzaming en energiemaatregelen gaat het niet lukken.”

5. Zorg dat inwoners zo min mogelijk last hebben van het maken van schone energie

Representatief

Open

Wat zijn motivaties ten opzichte van dit doel?

- Deelnemers die **(ver) onder de uitgangswaarde zitten**, beargumenteren vaak dat er tegen de baten van de energietransitie best kosten mogen staan. Men stelt dat het zonder overlast namelijk onmogelijk is. Daarbij creëert een goede en tijdige communicatie over de geplande overlast draagvlak. Daarnaast kan met locatiekeuzes rekening gehouden worden om overlast te beperken.
- Vooral deelnemers die **rond de uitgangswaarde zitten**, geven aan dat overlast beperkt kan worden door het kiezen van goede locaties voor bijvoorbeeld windmolens en zonnepanelen. Overlast heeft namelijk een effect op de gezondheid. Daarnaast stellen deelnemers dat draagvlak en participatie gecreëerd kunnen worden door het goed en tijdig communiceren van overlast aan bewoners. Dit zal zorgen voor begrip bij de betrokkenen.
- Deelnemers die **(ver) boven de uitgangswaarde zitten**, noemen geregeld dat overlast voor inwoners zo veel mogelijk beperkt moet worden om daarbij de leefbaarheid te garanderen. Dit kan voornamelijk door rekening te houden met locatiekeuzes; vermijd het plaatsen van windmolens in de achtertuinen van inwoners. Daarnaast zal onder inwoners de motivatie en het draagvlak voor de energietransitie toenemen als zij zo min mogelijk overlast zullen ervaren.

“Transitie geeft ongemak dat is niet anders.”

“Er is genoeg plek waar niemand er last van heeft als een windmolen in het midden van een veld staat hoort het bijna niemand, en zonnepanelen voegen ook geen schade toe.”

“Goede voorlichting en laten zien wat het oplevert, dan neem je de overlast op de koop toe.”

“Om draagvlak te creëren is het van belang om rekening te houden met de wensen van de inwoners. We moeten het met elkaar doen want we doen het uiteindelijk ook vóór elkaar. Door in gesprek te blijven met inwoners, treedt je niet uit verbinding wat ervoor kan zorgen dat het energiebeleid niet gedragen wordt door de inwoners. Tijdsintensief en een flinke investering maar wat wel zorgt voor een stevige fundering waarop je kan verder bouwen in de samenleving.”

“Geluidsoverlast geeft stress.”

“Woongenot kan door van alles beperkt worden (stank, herrie, gif, ...) Dat is dus heel belangrijk voor de toekomst.”

“Liefst de lelijke windmolens zo veel mogelijk uit het zicht en zelfde voor zonneparken.”

“Om zo veel mogelijk medewerking te krijgen.”

6. Maak keuzes die voor de samenleving het goedkoopst zijn

Representatief

Open

Wat zijn motivaties ten opzichte van dit doel?

- Deelnemers die **(ver) onder de uitgangswaarde zitten**, beargumenteren vaak dat we op een punt zijn dat er écht wat voor de energietransitie gedaan moet worden. Het gaat sowieso veel geld kosten om voor elkaar te krijgen en daarom willen deelnemers de beste oplossing. De nadruk ligt niet op de prijs, maar investeer in kwaliteit en in duurzame keuzes die lang meegaan. Een paar deelnemers vinden betaalbaarheid voor iedereen iets belangrijker.
- Een aantal van de deelnemers die **rond de uitgangswaarde zitten**, geeft aan dat wat moet dat moet om de energietransitie te bewerkstelligen. Kies daarbij voor kwaliteit en duurzame oplossingen voor de lange termijn. Daarnaast staat efficiëntie hoog in het vaandel. In contrast, een deel van de deelnemers wil vooral goedkope oplossingen om het haalbaar te houden en inwoners te motiveren. Ze beargumenteren dat alles al zo duur is.
- Deelnemers die **(ver) boven de uitgangswaarde zitten**, noemen geregeld dat de kosten die gemaakt worden over iedereen eerlijk gedeeld moeten worden. Tevens willen ze goedkope opties zodat het haalbaar is. Een groot deel van deze groep heeft ook eigen ideeën over de aanpak van de energietransitie, zoals het opwekken van kernenergie en openen van kolencentrales.

“Goedkoop is nog vaak duurkoop. Als je investeert moet je het goed doen.”

“We hebben al heel lang als hoogste doel een volle portemonnee gehad. Die verkeerde prioriteit heeft ons de huidige klimaatschade gebracht, als ik dat even zo zwart/wit mag samenvatten :-). Dus mogen we nu best wat offers brengen om de schade te herstellen.”

“De samenleving moet het gezamenlijk ophoesten maar er zal alleen draagvlak zijn als dit op zijn goedkoopst wordt georganiseerd.”

“Zeker nuttig maar als de veel betere oplossing duurder is dan moet dat maar.”

“Ga verspilling van geld tegen door onnodig voor dure oplossingen te kiezen, maar let wel op goedkoop is duurkoop dus wat op lange termijn het voordeligst is.”

“Dit lijkt meest voor de hand liggend om medestanders te enthousiasmeren.”

“Overstappen op energie is leuk en aardig maar niet haalbaar en helemaal niet betaalbaar.”

“Dat is prima maar we moeten het wel met elkaar betalen.”

“Mijn keuze zou kernenergie goed voor CO₂ geen onnodige landschap gezichten door windmolens en dergelijke.”

7. Zorg dat het geld dat wordt verdiend met schone energie gaat naar de inwoners die wonen in de buurt van een project

Representatief

Open

Wat zijn motivaties ten opzichte van dit doel?

- Deelnemers die **(ver) onder de uitgangswaarde zitten**, beargumenteren vaak dat verdienen aan schone energie onafhankelijk van je locatie moet zijn. Deelnemers willen dat iedereen meeprofiteert of dat het ten goede komt van de gehele samenleving/de gemeente. Een aantal deelnemers stellen dat juist inwoners in de buurt van projecten gecompenseerd mogen worden, want zij ervaren de negatieve gevolgen. Bovendien zal dit de participatie verhogen.
- Deelnemers die **rond de uitgangswaarde zitten**, geven aan dat inwoners die negatieve gevolgen ervaren, gecompenseerd mogen worden. Dit zal ze motiveren om mee te denken en daarnaast zal het de participatie verbeteren. Daarentegen, er zijn ook deelnemers die menen dat iedereen van het verdiende geld moet kunnen profiteren.
- Vooral deelnemers die **(ver) boven de uitgangswaarde zitten**, noemen dat het inwoners in de buurt van projecten zal motiveren om te participeren en mee te denken als zij een vergoeding krijgen. Daarnaast wil deze groep de inwoners die negatieve gevolgen ervaren, compenseren voor hun lasten. Ze ervaren lasten dus mogen dan best ook meegenieten in de opbrengsten.

“Waarom zij wel en anderen niet? Heeft dan meer te maken met waar je toevallig woont in de stad.”

“Degenen die in de buurt van een project wonen mogen er wel een beetje voor gecompenseerd worden maar dit moet niet teveel hoeven.”

“Ik kan niet helemaal in zien hoe dit zou werken. Het klinkt juist logischer om het geld te gebruiken om de gemeente Leeuwarden beter te maken in het algemeen.”

“Mensen moeten invloed hebben op zaken die in hun omgeving gebeuren en daar ook van kunnen meegenieten.”

“Mocht er op een bepaalde manier toch overlast zijn dan maakt het volgens mij goed dat men dan toch meeprofiteert.”

“Gelijke verdeling geen inkomens discriminatie.”

“Wanneer je naast een windmolen woont en hier niet de eigenaar van bent heb je wel veel last en geen lusten hiervan. Zo ook bij zonnepanelen velden. Dit is op zich geen gezicht maar levert geld op voor de eigenaar en niet de omwonende.”

“Dat zorg voor draagvlak, het levert iets op voor omwonenden. Het zou goed zijn dat het niet verdwijnt in de zakken van grote investeerders want dan brokkelt draagvlak heel snel af.”

4. Over welke dingen we in de gemeente moeten doen om het doel te halen

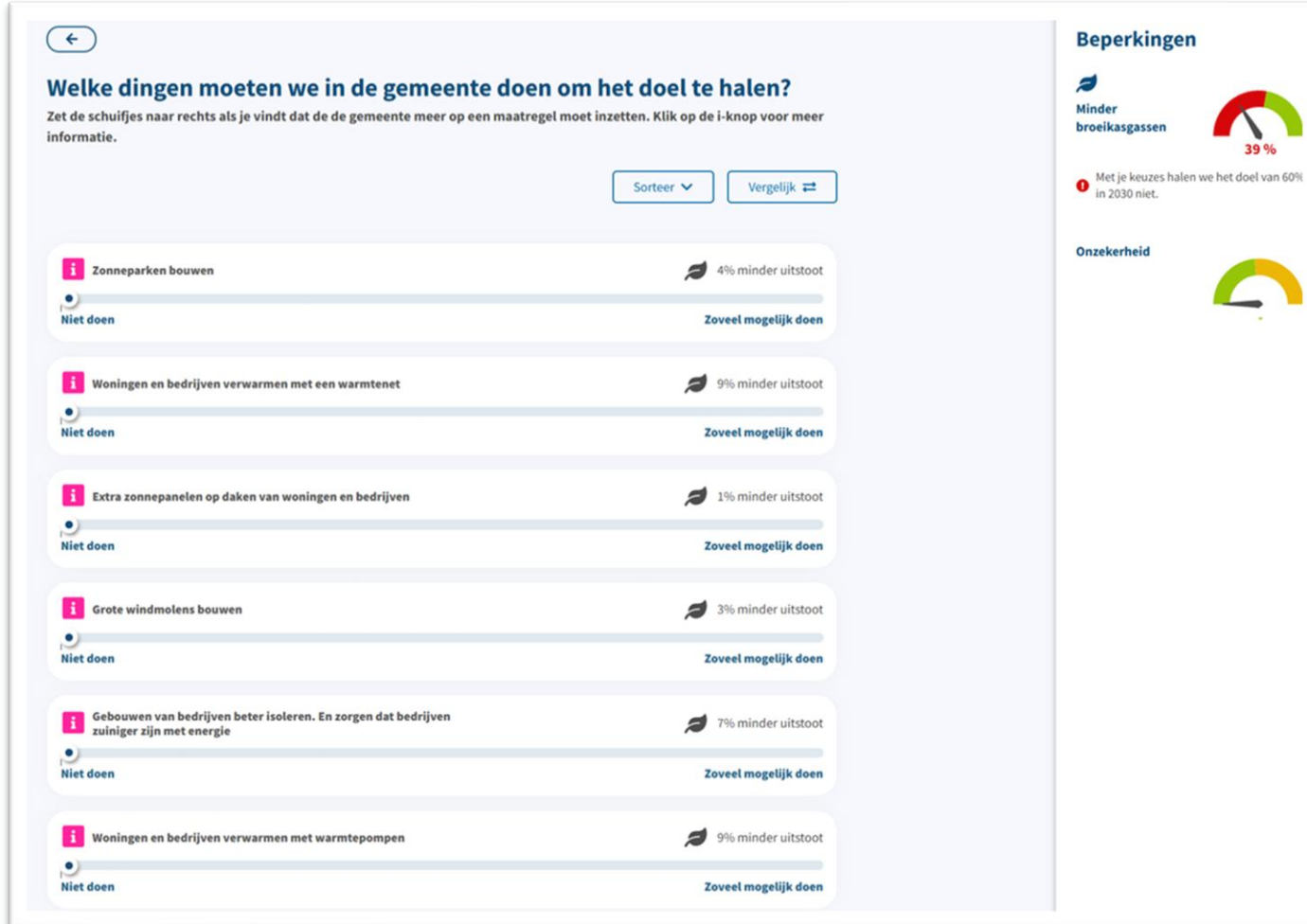
Hoe willen de inwoners van Leeuwarden het doel behalen?
En waarom?

4.1 Gemiddelde prioritering van de acht maatregelen

- Uitleg: hoe deze resultaten te lezen?
- Prioritering totaal, voor open en representatief
- Prioritering naar het doel van de gemeente
- Prioritering naar leeftijdsgroep
- Prioritering naar gender
- Prioritering naar opleidingsniveau
- Prioritering naar binnen en buiten de stad
- Prioritering naar vijf perspectieven op wat belangrijk is bij het verminderen van CO₂-uitstoot

De tweede kernvraag was: Hoe (met welke middelen) willen inwoners het doel behalen?

Toelichting

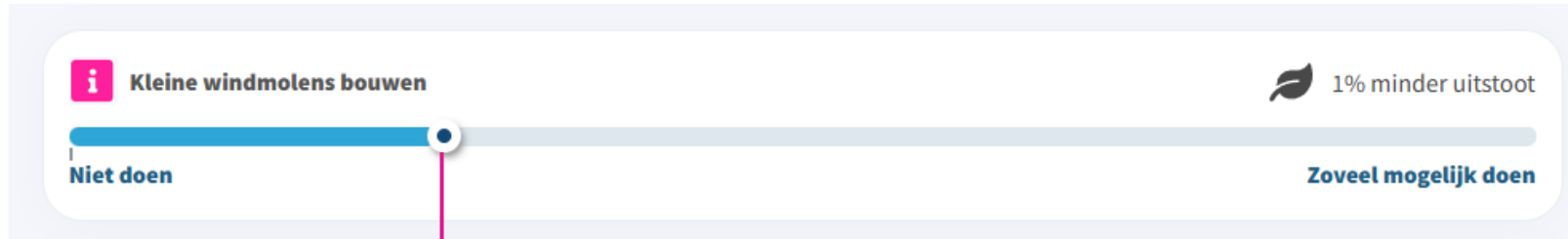
De afbeelding hiernaast laat de keuzetaak zien waarin deelnemers konden inzetten op acht maatregelen. (Niet alle opties zijn zichtbaar op de afbeelding.)

- **Doel:** Inzicht krijgen in wat inwoners de gemeente adviseren over welke dingen ze moet doen om het doel te halen.
- **Keuzesituatie:** Deelnemers konden acht schuifjes verplaatsen. Waarmee ze de gemeente konden adviseren om niets tot heel veel op een middel in te zetten.
- **Beperking:** Als deelnemers een schuifje verplaatsten, dan zagen ze het effect op twee metertjes. Eén meter waarop zichtbaar werd of het doel voor CO₂-reductie werd behaald en één meter die een indicatie gaf van de zekerheid waarmee de gemeente de gekozen maatregelen kan doorvoeren. De meter voor CO₂-reductie moest in het groen om door te kunnen gaan met het onderzoek.
- **Informatie:** Onder de informatieknoppen konden deelnemers aanvullende informatie lezen over iedere optie.
- **Motivatie:** Deelnemers konden na het toekennen van de punten hun keuzes toelichten.
- **Onderschrijving doel:** De 148 deelnemers uit de open en representatieve raadpleging die eerder in de raadpleging aangaven dat ze het oneens waren met het doel van de gemeente om CO₂-uitstoot te reduceren, kregen vooraf aan dit onderdeel expliciet de vraag of ze wel over concrete maatregelen wilden adviseren. 35 deelnemers wilden dat niet.

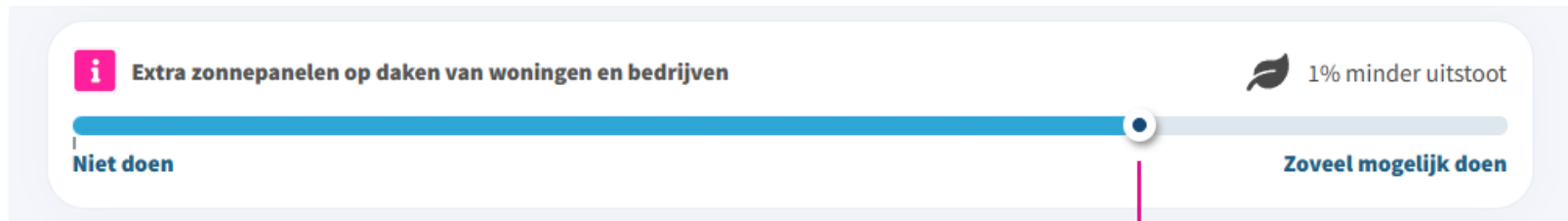

Hoe rapporteren we de positie op het schuifje?

Voorbeeld van een positie op een schuifje

Dit rapporteren we als waarde 25%

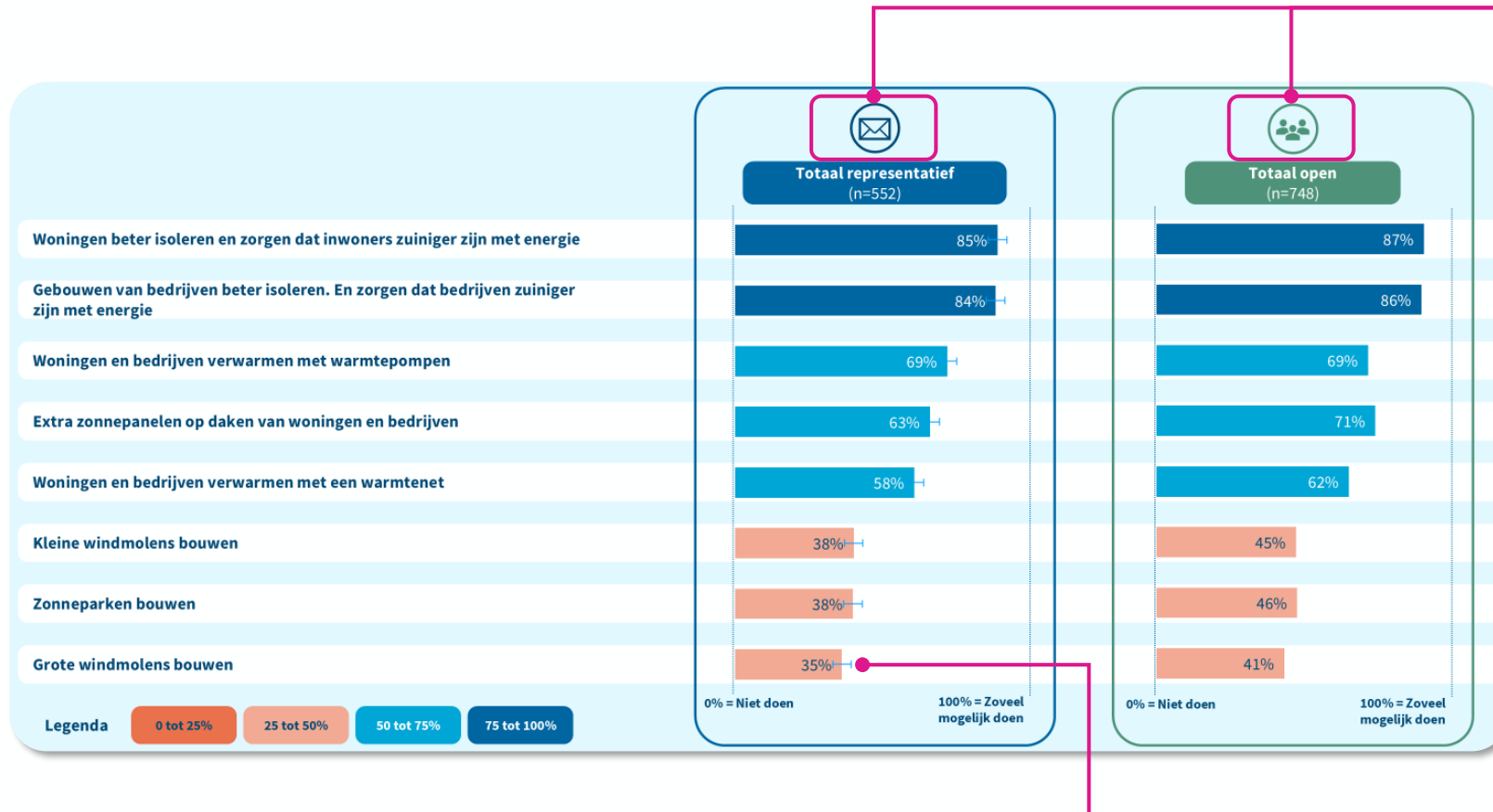
Dit rapporteren we als waarde 75%

Toelichting

- Deelnemers konden 8 schuifjes verplaatsen. Per schuifje zijn er 5 posities mogelijk. We rapporteren per schuifje de positie als een waarde tussen 0% en 100%.
- Als ze het schuifje links laten staan, adviseren ze 'niet doen'. De waarde daarvan is dan 0%. Als ze het schuifje helemaal rechts zetten, adviseren ze om dit 'zoveel mogelijk te doen'. In dat geval krijgt het een waarde van 100%.
- Als deelnemers alle manieren even (on)wenselijk vinden, kunnen ze alle schuifjes in het midden plaatsen. Op deze manier wordt precies voldaan aan het doel van 60% CO₂-reductie. De middenpositie is dan ook te zien als de *uitgangswaarde*.

We presenteren de gemiddelden van de twee varianten van de raadpleging

Gemiddelden voor alle inwoners

- We presenteren eerst de resultaten voor *alle* deelnemers die hun mening hebben gegeven: de gemiddelde inzet per optie. We laten de twee varianten zien: de representatieve en de open raadpleging.
- Voor de verdere resultaten laten we met name de representatieve uitkomsten zien die voortkomen uit de representatieve raadpleging, via de brief met uitnodiging. Deze zeggen het meest over de gemeente als geheel.

Uitgangswaarde

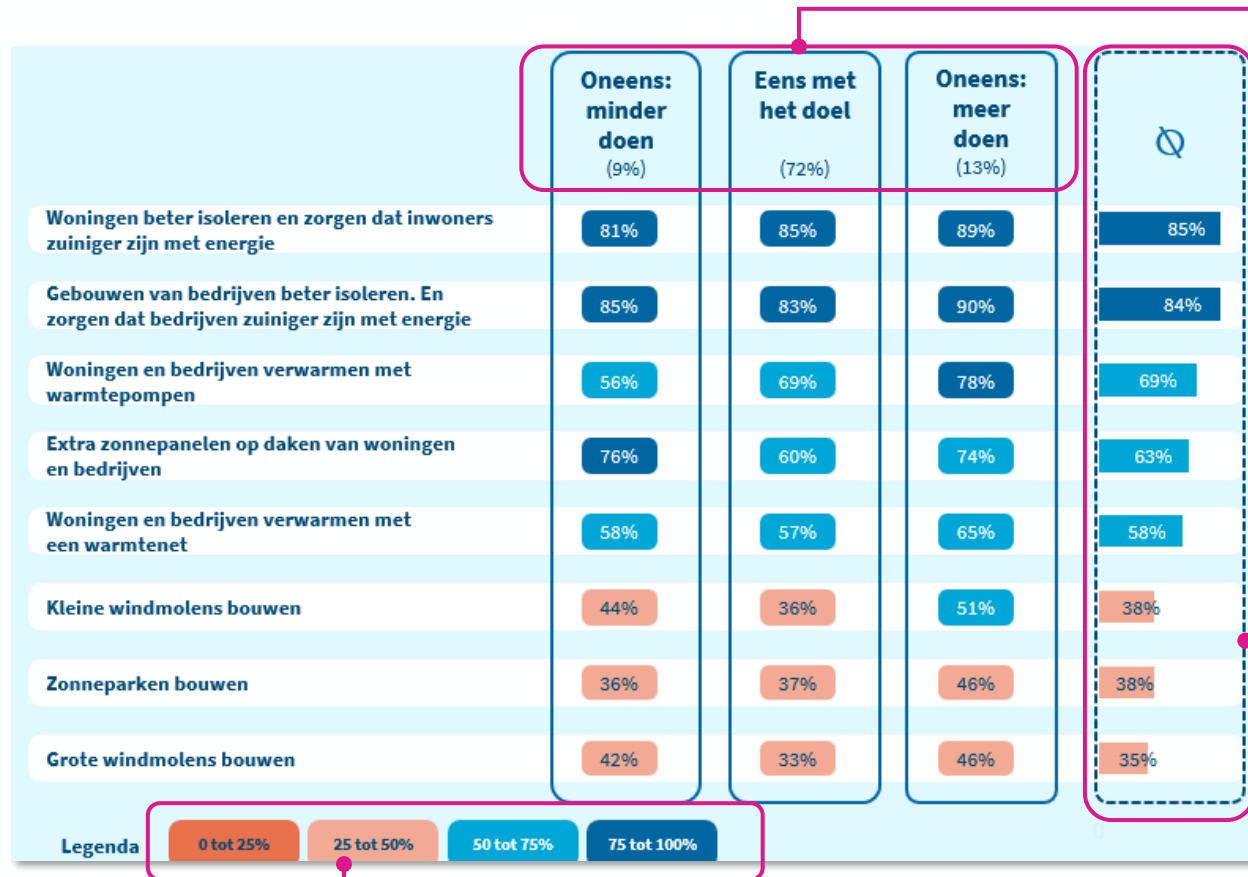
- Als deelnemers alle manieren even (on)wenselijk vinden, kunnen ze alle schuifjes in het midden plaatsen. Op deze manier wordt precies voldaan aan het doel van 60% CO₂-reductie. De middenpositie (50%) is dan ook te zien als de uitgangswaarde.

Betrouwbaarheidsinterval

- Als je een algemene uitspraak op basis van een steekproef wilt doen, is er altijd een mate van onzekerheid. Als alle inwoners van de gemeente mee zouden doen, dan bevinden de uitkomsten zich met 95% zekerheid in het waardebereik van dit (lichtblauwe) betrouwbaarheidsinterval. Als het betrouwbaarheidsinterval van één doel niet overlapt met de waarde van een ander doel, dan is het verschil tussen deze doelen *significant*. In dit voorbeeld verschillen de bovenste twee opties van elkaar. Maar de derde en vierde optie verschillen echter niet significant van elkaar. De volgorde van deze twee doelen zou ook omgekeerd kunnen zijn.

We tonen ook resultaten uitgesplitst naar subgroepen

Legenda: hoge en lage prioriteit

- Als een optie meer dan de uitgangswaarde van 50% inzet krijgt, dan krijgt die optie *prioriteit* van (een groep) inwoners. Als een optie meer dan 75% inzet krijgt, dan heeft het *hoge prioriteit*. Minder dan 25% inzet is *lage prioriteit*.

Verschillende subgroepen

- We laten de gemiddelde puntenverdeling zien voor verschillende subgroepen.
- Bij elke subgroep laten we zien hoe groot deze groep is, ten opzichte van het totaal aantal deelnemers. De percentages kunnen afwijken van 100%, omdat deelnemers hebben aangegeven het niet te weten of de vraag hebben overgeslagen.
- In de toelichting bij de tabellen benoemen we alleen de verschillen die statistisch significant zijn.

Gemiddelde van de hele gemeente

- Ter vergelijking laten we ook steeds het gemiddelde (Ø) van de gehele gemeente zien (gewogen uitkomsten representatieve raadpleging). Dit is ook te lezen als de (gewogen) optelsom van de uitgesplitste scores in de rijen.

Figuur 21. Gemiddelde inzet op en prioritering van de acht maatregelen

Representatief

Open

Woningen beter isoleren en zorgen dat inwoners zuiniger zijn met energie

Gebouwen van bedrijven beter isoleren. En zorgen dat bedrijven zuiniger zijn met energie

Woningen en bedrijven verwarmen met warmtepompen

Extra zonnepanelen op daken van woningen en bedrijven

Woningen en bedrijven verwarmen met een warmtenet

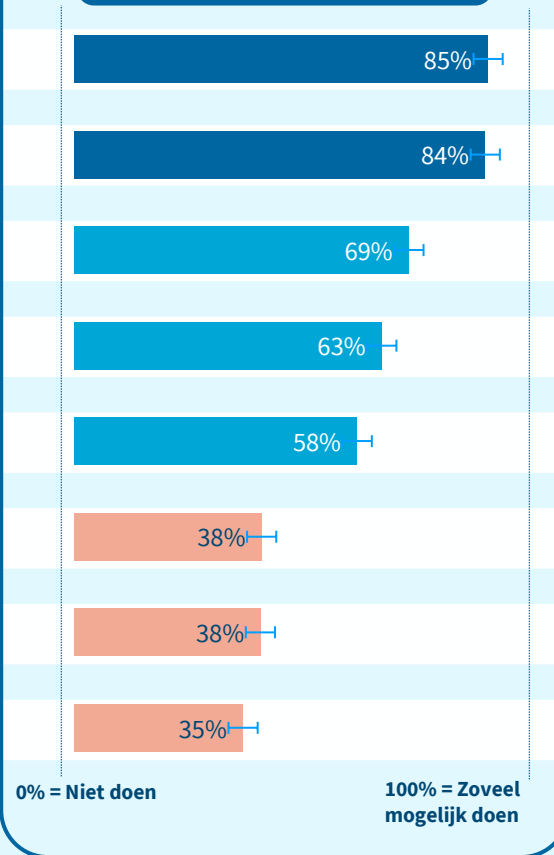
Kleine windmolens bouwen

Zonneparken bouwen

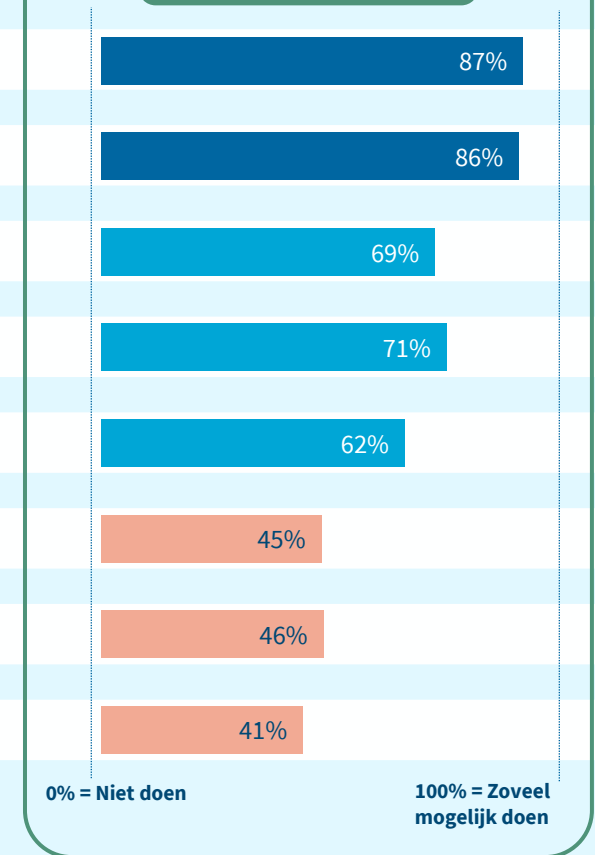
Grote windmolens bouwen

Totaal representatief

Totaal open

Legenda

0 tot 25%

25 tot 50%

50 tot 75%

75 tot 100%

Figuur 22. Percentage inwoners dat voor een bepaalde mate van inzet kiest

Woningen beter isoleren en zorgen dat inwoners zuiniger zijn met energie

Gebouwen van bedrijven beter isoleren. En zorgen dat bedrijven zuiniger zijn met energie

Woningen en bedrijven verwarmen met warmtepompen

Extra zonnepanelen op daken van woningen en bedrijven

Woningen en bedrijven verwarmen met een warmtenet

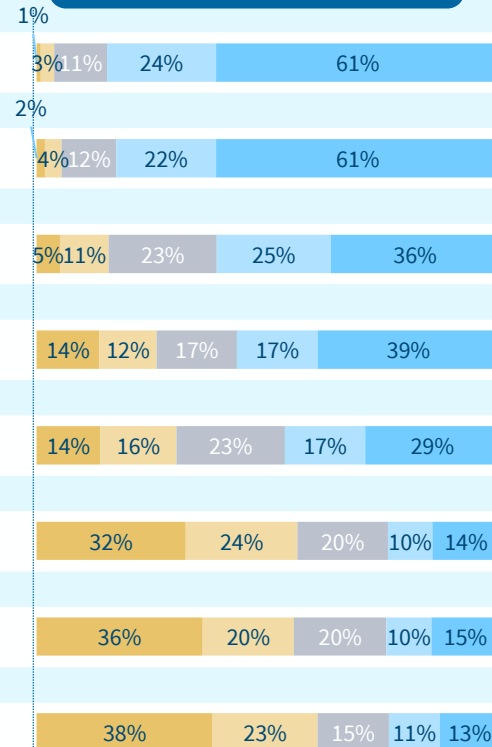
Kleine windmolens bouwen

Zonneparken bouwen

Grote windmolens bouwen

Totaal representatief

Legenda

Toelichting

Hiernaast staan de percentages deelnemers die het schuifje op één van de vijf posities hebben gezet. Waarbij 0% staat voor het schuifje laten staan: een maatregel ‘Niet doen’. En 100% voor schuifje helemaal rechts: een maatregel ‘Zoveel mogelijk doen’.

Inwoners van Leeuwarden willen het doel halen door vooral in te zetten op ‘Woningen beter isoleren en zorgen dat inwoners zuiniger zijn met energie’ en ‘Gebouwen van bedrijven beter isoleren. En zorgen dat bedrijven zuiniger zijn met energie.’ Bijna alle inwoners willen hier op inzetten en 61% van de inwoners adviseert om hier maximaal op in te zetten.

Daarna willen inwoners het doel behalen met de inzet van warmtepompen, extra zonnepanelen en warmtenetten. 85 tot 95% van de inwoners wil hier op inzetten. Maar inwoners verschillen wel in hoe sterk ze hierop willen inzetten.

Kleine windmolens, zonneparken en grote windmolens zijn het minst populair. Twee derde wil hier op inzetten, en dus ongeveer één derde wil hier helemaal niet op inzetten. Een groep van rond de 15% wil juist maximaal inzetten op deze technieken.

Op de volgende pagina staan de representatieve en open raadpleging naast elkaar.

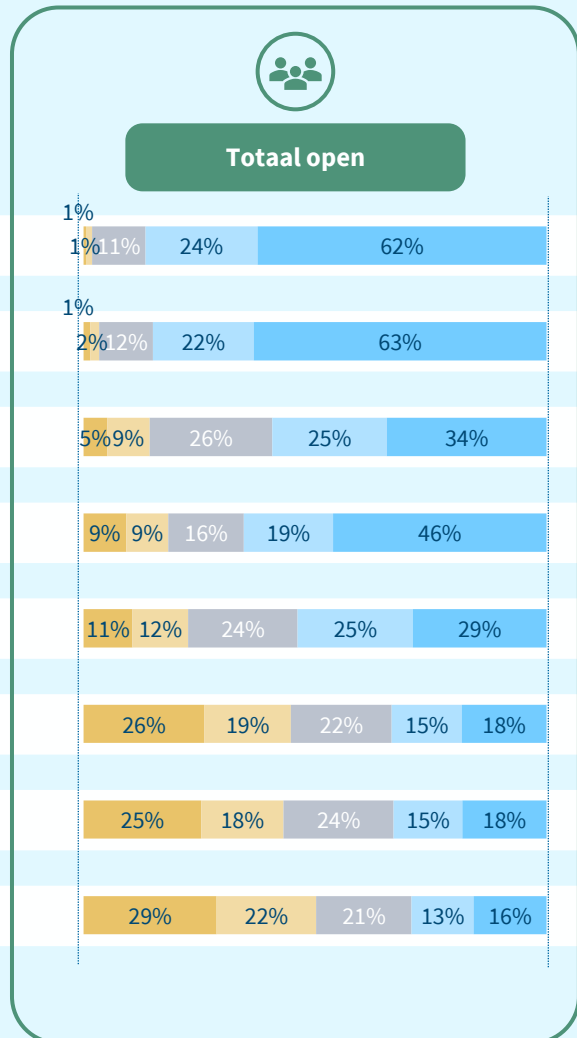
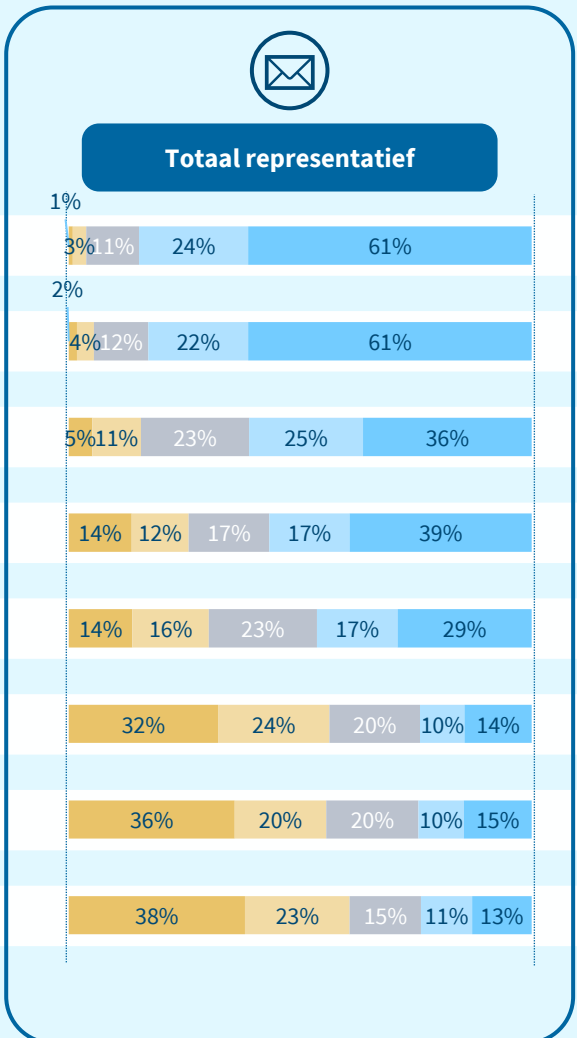
Figuur 23. Prioritering van de middelen

Representatief

Open

Legenda

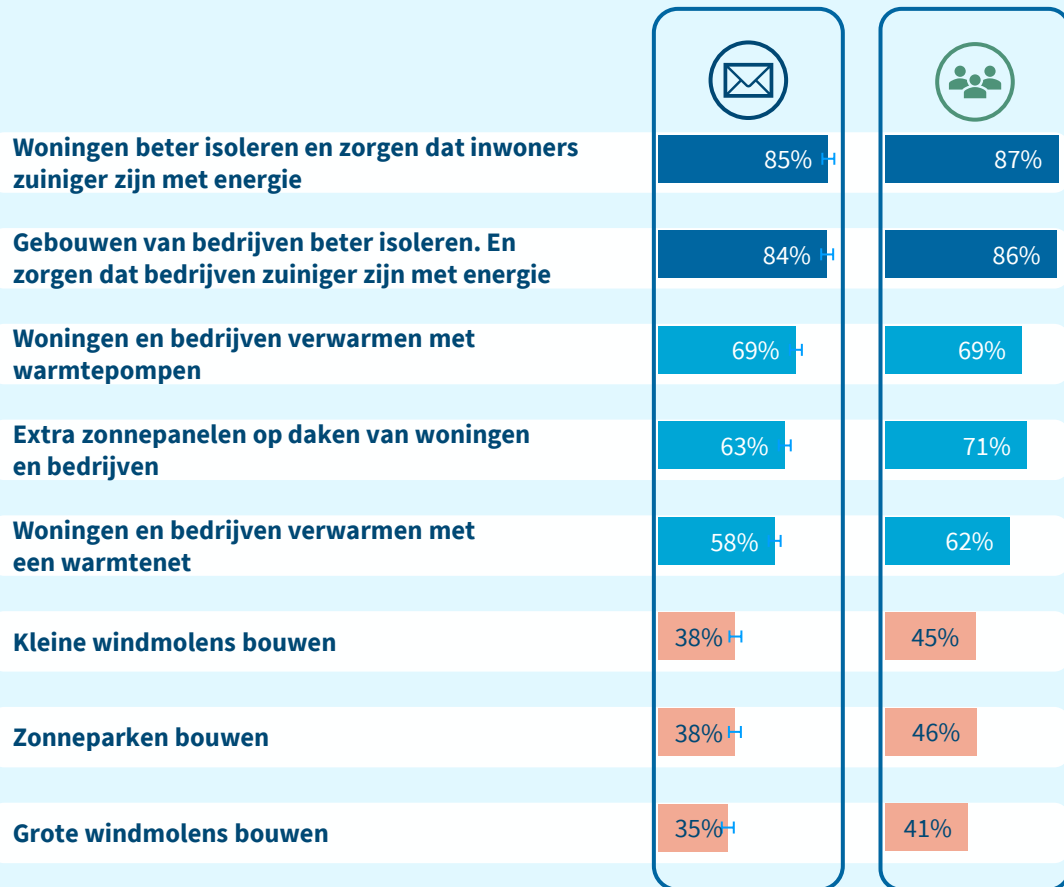
Deelnemers aan representatieve raadpleging prioriteren de doelen niet substantieel anders dan deelnemers aan de open raadpleging

Representatief

Open

Legenda

0 tot 25%

25 tot 50%

50 tot 75%

75 tot 100%

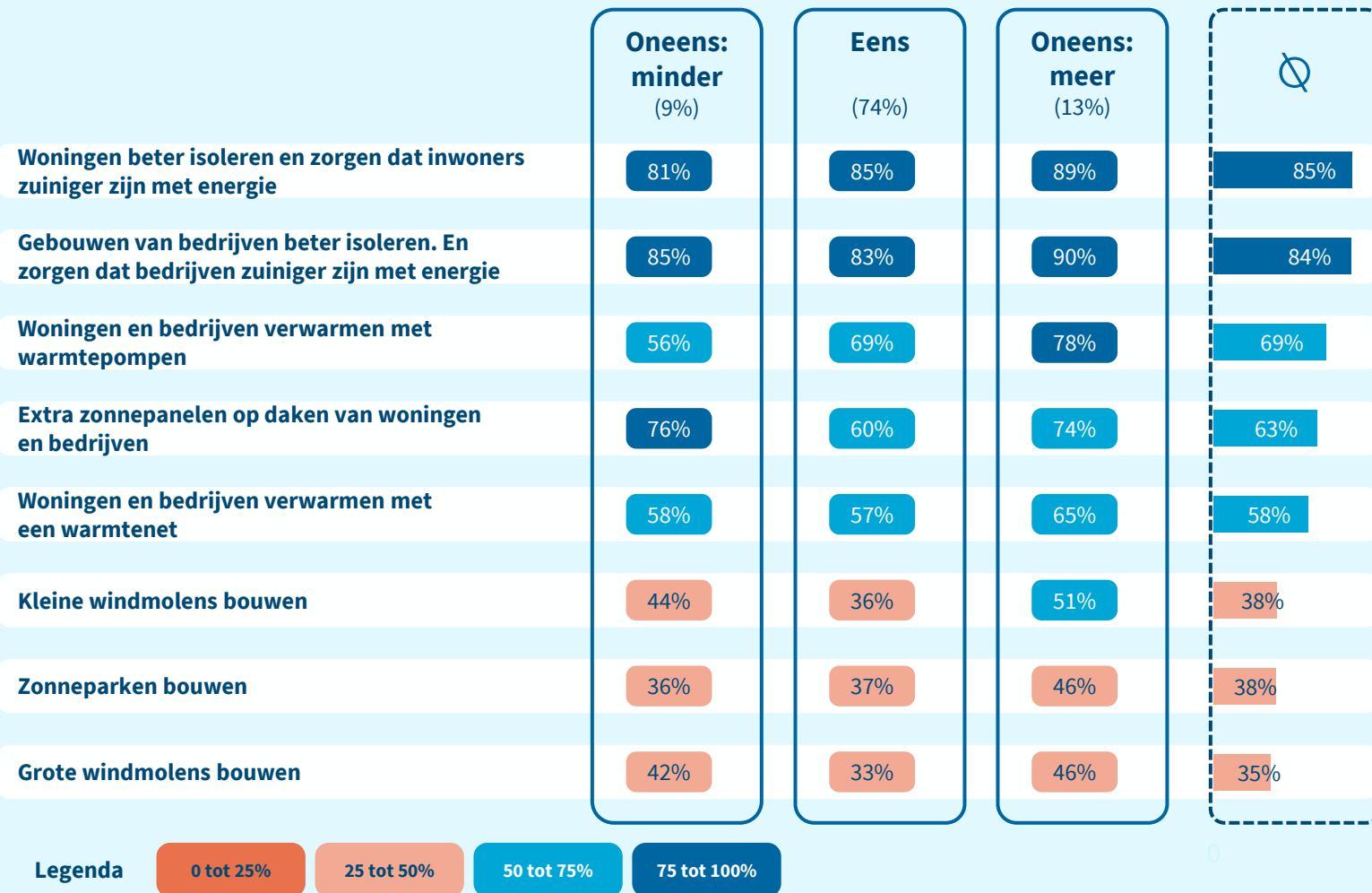
Toelichting

- Hiernaast staat de inzet weergegeven van deelnemers aan de representatieve en open raadpleging. Links de deelnemers die zijn uitgenodigd voor deelname via een brief, rechts de deelnemers aan de open raadpleging. De resultaten van de eerste groep zijn representatief voor alle inwoners van de gemeente Leeuwarden.
- Inwoners van Leeuwarden willen het doel halen door vooral in te zetten op 'Woningen beter isoleren en zorgen dat inwoners zuiniger zijn met energie' en 'Gebouwen van bedrijven beter isoleren. En zorgen dat bedrijven zuiniger zijn met energie.' Bijna alle inwoners willen hier op inzetten en 61% van de inwoners adviseert om hier maximaal op in te zetten.
- Daarna willen inwoners het doel behalen met de inzet van warmtepompen, extra zonnepanelen en warmtenetten. 85 tot 95% van de inwoners wil hier op inzetten. Maar inwoners verschillen wel in hoe sterk ze hierop willen inzetten.
- Kleine windmolens, zonneparken en grote windmolens zijn het minst populair. Twee derde wil hier op inzetten, en dus ongeveer één derde wil hier helemaal niet op inzetten. Een groep van rond de 15% wil juist maximaal inzetten op deze technieken.
- De open raadpleging laat op hoofdlijnen hetzelfde beeld zien: de volgorde is nagenoeg gelijk. En waar dat niet zo is, zijn de verschillen klein.

Figuur 24. Prioritering van de middelen naar of je het eens bent met het doel

Toelichting

Hier zie je de resultaten uitgesplitst naar of je het eens bent met het doel van de gemeente.

De voorkeuren van inwoners **die het eens zijn** met het doel van de gemeente om 60% minder CO₂ uit te stoten, liggen dichtbij het gemiddelde van alle inwoners. Dat is ook logisch, want dit is met 72% van de inwoners ook de grootste groep.

Inwoners die liever willen dat we in de gemeente Leeuwarden **minder doen**, kiezen minder vaak voor warmtepompen. Zij kiezen juist vaker dan gemiddeld voor extra zonnepanelen op daken van woningen en bedrijven en voor het bouwen van kleine windmolens.

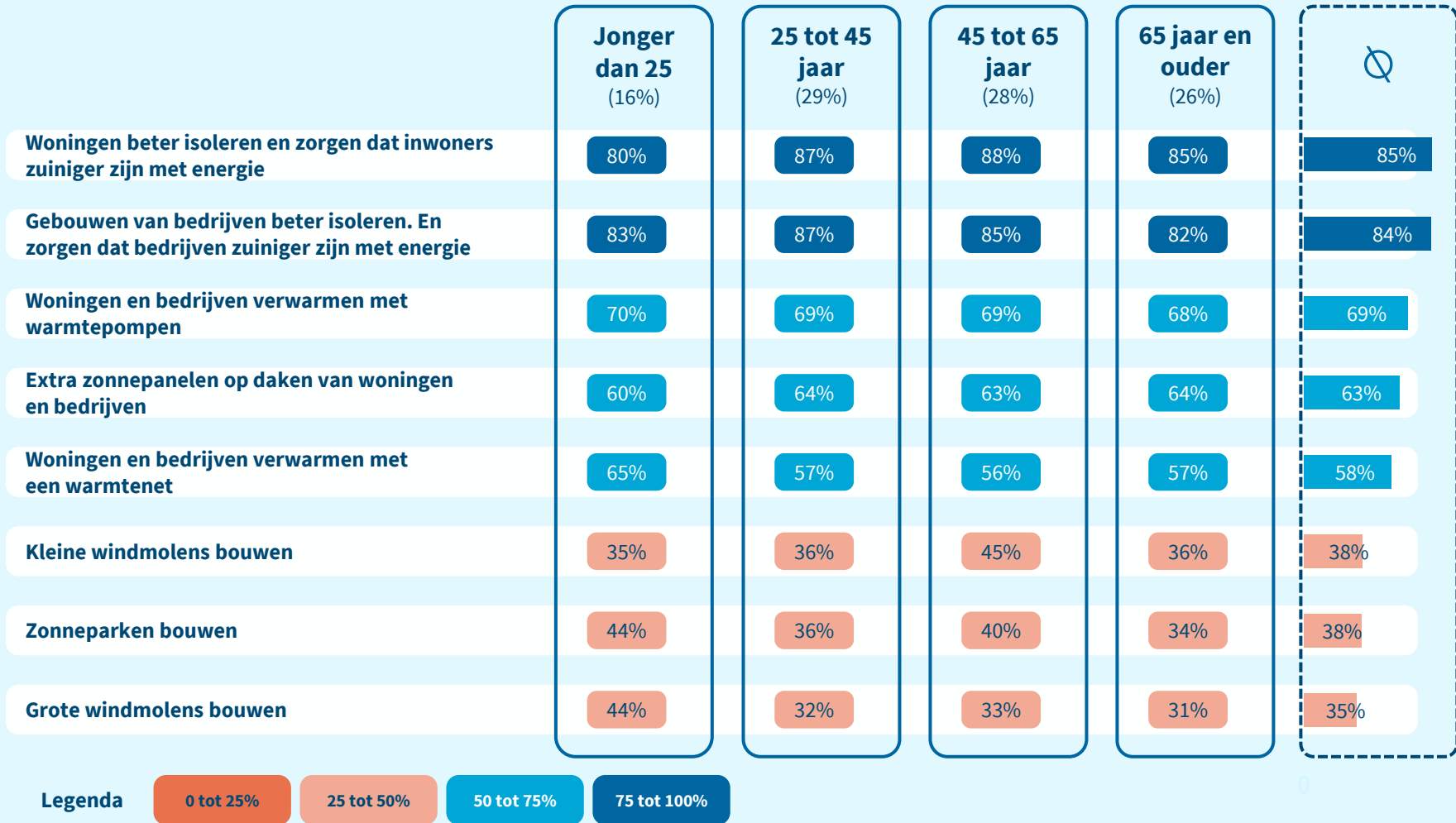
Inwoners die liever willen dat we **méér doen**, zetten op alle opties meer in dan gemiddeld. Deze inwoners hebben dezelfde prioritering van opties als de gemiddelde inwoner.

Representatief

Figuur 25. Prioriteiten van de middelen naar leeftijdsgroep

Toelichting

Hier zie je de resultaten uitgesplitst naar leeftijdsgroep. Aan de kleurenpatronen is te zien dat de verschillende leeftijdsgroepen in grote lijnen dezelfde prioritering aanbrengen.

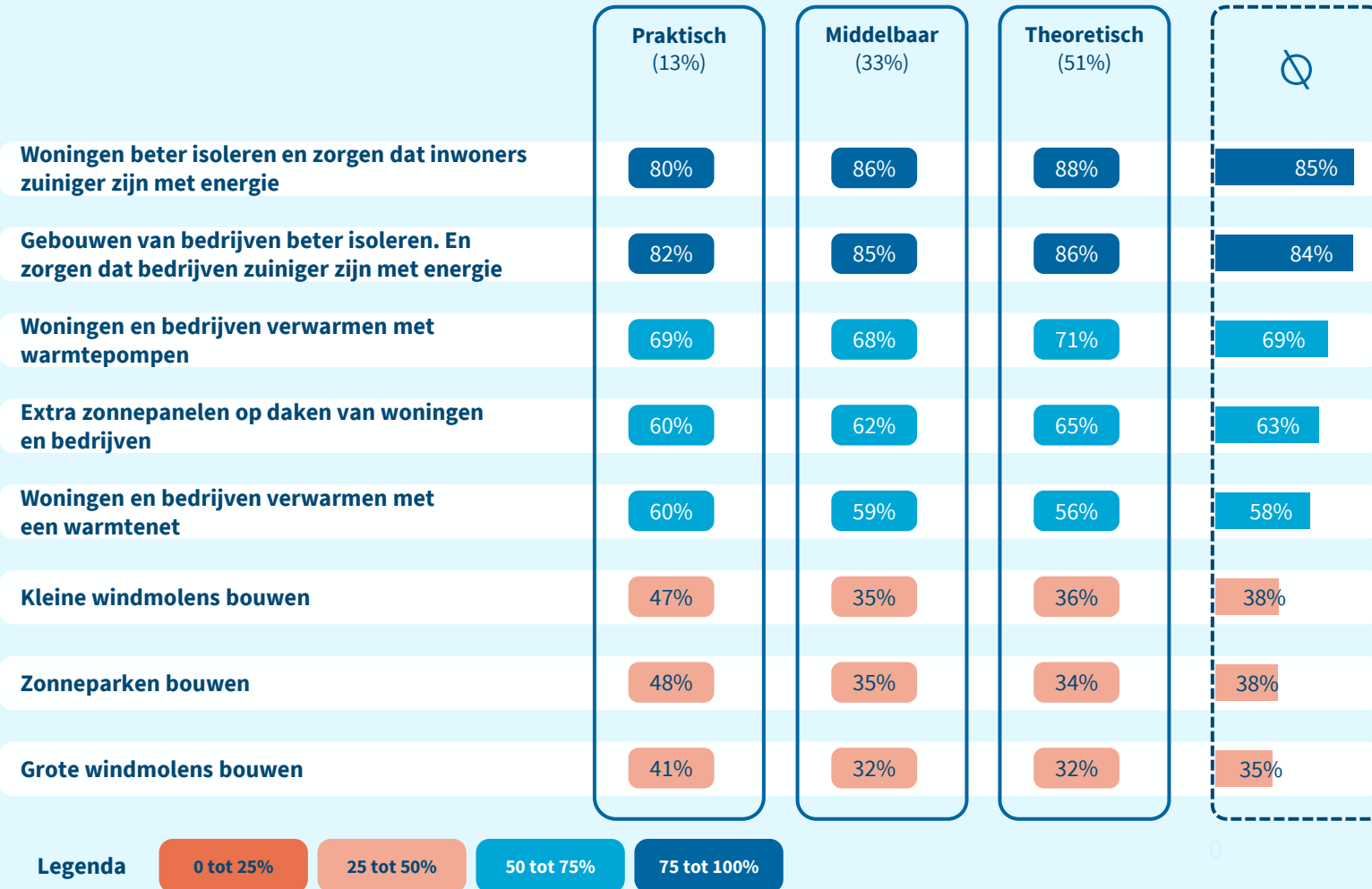
Inwoners **onder de 25 jaar** kiezen minder vaak voor het isoleren van woningen en vaker voor een warmtenet en grote windmolens dan inwoners van andere leeftijden.

Totaal percentages kunnen afwijken van 100% door deelnemers die een vraag over hebben geslagen, of kozen voor 'Weet ik niet / Zeg ik liever niet'.

Figuur 26. Prioriteiten van de middelen naar opleidingsniveau

Toelichting

Hier zie je de resultaten uitgesplitst naar opleidingsniveau. Aan de kleurenpatronen is te zien dat de verschillende opleidingsgroepen in grote lijnen dezelfde prioritering aanbrengen.

Inwoners met een **praktisch** opleidingsniveau stellen dat beter isoleren van woningen een minder belangrijk middel is dan de gemiddelde inwoner. Daarnaast vinden ze het bouwen van kleine windmolens, zonneparken en grote windmolens juist belangrijkere middelen.

Inwoners met een **middelbaar** opleidingsniveau geven geen afwijkende prioritering ten opzichte van de gemiddelde inwoner.

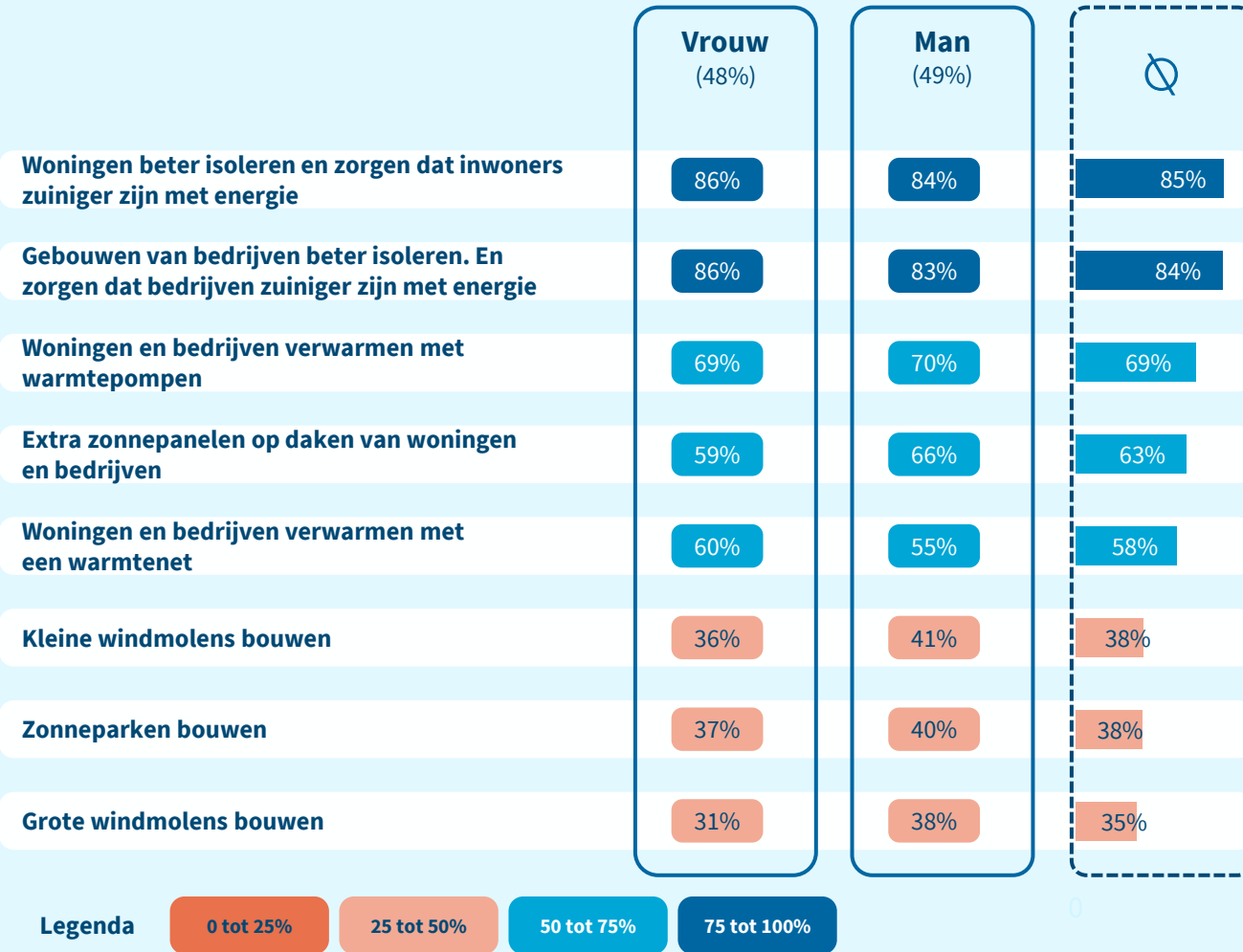
Inwoners met een **theoretisch** opleidingsniveau vinden woningen beter isoleren een belangrijker middel dan de gemiddelde inwoner. Daarentegen vinden ze het bouwen van zonneparken een minder belangrijk middel.

Representatief

Figuur 27. Prioriteiten van de middelen naar gender

Toelichting

Hier zie je de resultaten uitgesplitst naar gender. Vrouwen en mannen hebben een vergelijkbare prioritering van de middelen. Er zijn geen significante verschillen tussen de groepen.

Zowel vrouwen als mannen prioriteren het beter isoleren van woningen en zorgen dat inwoners zuiniger zijn met energie als belangrijkste middel. Dit wordt gevolgd door het middel; beter isoleren van gebouwen en bedrijven en zorgen dat bedrijven zuiniger met energie omgaan.

Het bouwen van grote windmolens wordt als minst belangrijk middel gezien door beide groepen.

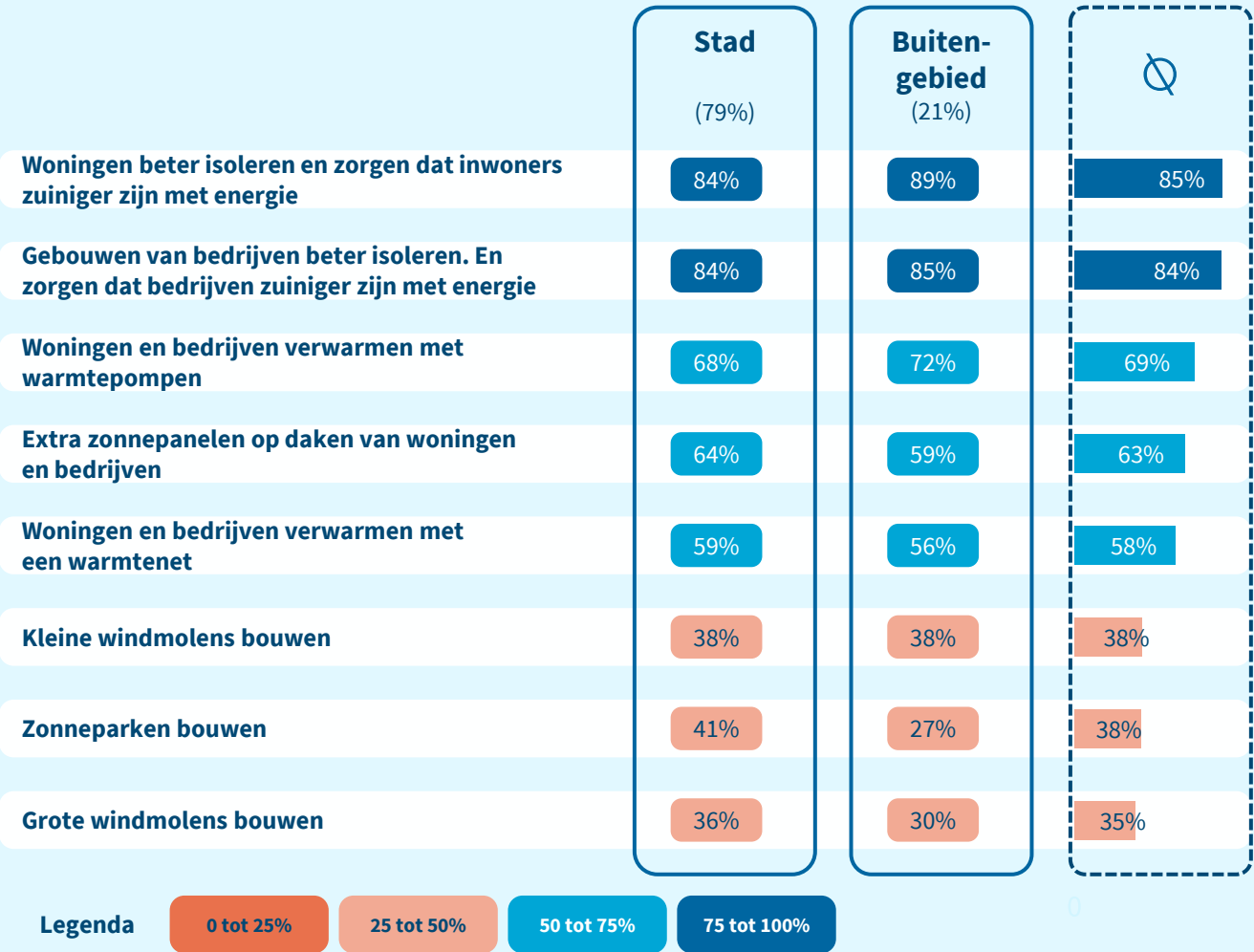
Totaal percentages kunnen afwijken van 100% door deelnemers die een vraag over hebben geslagen, of kozen voor 'Weet ik niet / Zeg ik liever niet'.

Representatief

Figuur 28. Prioriteiten van de middelen van inwoners binnen en buiten de stad

Toelichting

Hier zie je de resultaten uitgesplitst naar of je binnen of buiten de stad Leeuwarden woont. Aan de kleurenpatronen is te zien dat de verschillende groepen in grote lijnen dezelfde prioritering aanbrengen.

De resultaten van inwoners **in de stad** liggen dichtbij het gemiddelde van alle inwoners. Dit is logisch, want dit is met 79% de grootste groep.

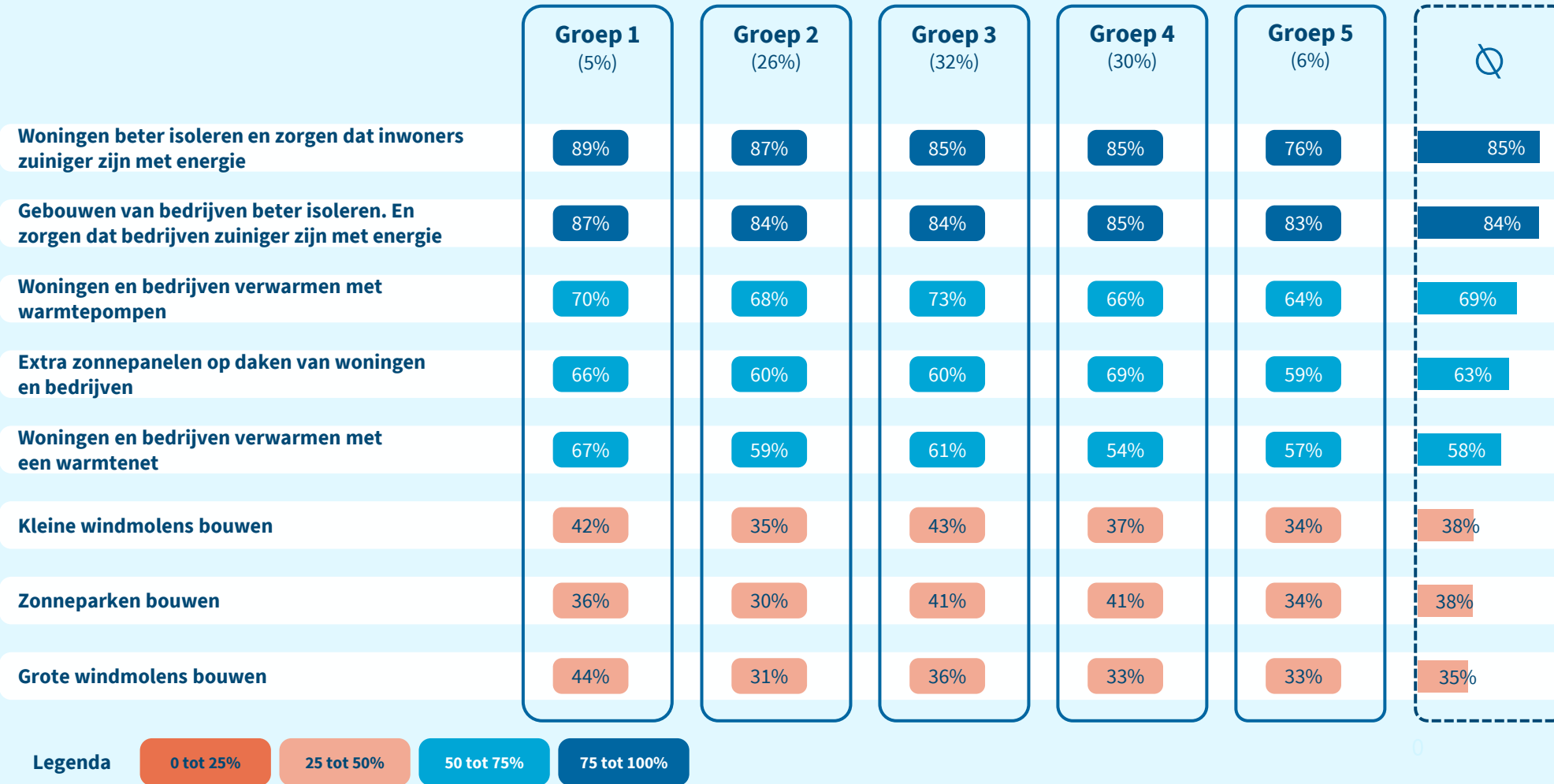
Inwoners **buiten de stad** vinden het isoleren van woningen en zorgen dat inwoners zuiniger zijn met energie belangrijker dan de gemiddelde inwoner. Ook vinden ze woningen en bedrijven verwarmen met warmtepompen een belangrijker middel. Daarentegen vinden ze het minder belangrijk dat er extra zonnepanelen komen op daken van woningen en bedrijven, dat er zonneparken gebouwd worden en dat er grote windmolens gebouwd worden. Deze groep verschilt dus veel van de inwoners die in de stad wonen.

Totaal percentages kunnen afwijken van 100% door deelnemers die een vraag over hebben geslagen, of kozen voor 'Weet ik niet / Zeg ik liever niet'.

Figuur 29. Vijf groepen die de middelen verschillend prioriteren

Toelichting

Hier zie je de resultaten uitgesplitst naar de groepen die in de eerste keuzetaak verschillende perspectieven hebben.

We zien dat mensen met een verschillend perspectief in de eerste keuzetaak, grotendeels dezelfde keuzes maken als het gaat om concrete maatregelen.

Totaal percentages kunnen afwijken van 100% door afronding.

4.2 Motivaties van deelnemers bij hun keuzes voor de maatregelen

- Uitleg: hoe deze resultaten te lezen?
- Prioriteit 1: Woningen beter isoleren en zorgen dat inwoners zuiniger zijn met energie
- Prioriteit 2: Gebouwen van bedrijven beter isoleren. En zorgen dat bedrijven zuiniger zijn met energie
- Prioriteit 3: Woningen en bedrijven verwarmen met warmtepompen
- Prioriteit 4: Extra zonnepanelen op daken van woningen en bedrijven
- Prioriteit 5: Woningen en bedrijven verwarmen met een warmtenet
- Prioriteit 6: Kleine windmolens bouwen
- Prioriteit 7: Zonneparken bouwen
- Prioriteit 8: Grote windmolens bouwen

Uitleg: hoe deze resultaten te lezen?

1. Woningen beter isoleren en zorgen dat inwoners zuiniger zijn met energie

Wat zijn motivaties ten opzichte van deze maatregel?

- Deelnemers die deze maatregel **hoog prioriteren (96%)**, noemen vaak dat isoleren en zuiniger omgaan met energie een **noodzakelijke basis** zijn voor de energietransitie als reden om hier sterk op in te zetten. Dit moet sowieso gebeuren en is de basis voordat andere maatregelen worden getroffen. Deelnemers wijzen ook op de **efficiëntie** van isoleren en bezuinigen. Daarnaast geven mensen aan dat ze op deze maatregel inzetten omdat het **kostenbesparend** is. Ook kiezen mensen deze maatregel, omdat het een **effectieve** manier is om het probleem op te lossen. De maatregel zorgt volgens sommigen ook voor **draagvlak en betrokkenheid** van inwoners.
- Deelnemers die deze maatregel **laag prioriteren (4%)**, noemen dat het **duur** kan zijn en niet iedereen dit kan betalen. Ook noemen sommigen dat ze denken dat de gemeente **weinig invloed** heeft op het gedrag van inwoners.

"Wij gebruiken met zijn allen te veel energie. Alle energie die niet nodig is voorkomt uitstoot en gebruik van fossiele brandstof."

"Goeie want betere isolatie is minder stoken."

"Een investering maar wel direct resultaat; minder stookkosten. Iedereen heeft er baat bij. Meer comfort."

"Kunnen veel mensen niet betalen ben ik bang."

"Isoleren zelf is een goed idee maar het lijkt mij moeilijk om te zorgen dat inwoners ook écht zuiniger om gaan met energie."

"Woningen isoleren is top maar mensen eraan laten houden heb je weinig invloed op."

We analyseerden argumenten voor en tegen de maatregelen

- Voor elke optie analyseerden we argumenten van de deelnemers.
- We geven van elke optie een korte samenvatting van de argumenten die zijn gegeven.
- We geven kenmerkende voorbeelden van argumenten van deelnemers die de maatregel hoog en laag prioriteerden.
- Totaal percentages van een maatregel kunnen afwijken van 100% door afronding.

1. Woningen beter isoleren en zorgen dat inwoners zuiniger zijn met energie

Representatief

Open

Wat zijn motivaties ten opzichte van deze maatregel?

- Deelnemers die deze maatregel **hoog prioriteren (96%)**, noemen vaak dat isoleren en zuiniger omgaan met energie een **noodzakelijke basis** zijn voor de energietransitie als reden om hier sterk op in te zetten. Dit moet sowieso gebeuren en is de basis voordat andere maatregelen worden getroffen. Deelnemers wijzen ook op de **efficiëntie** van isoleren en energie besparen. Daarnaast geven mensen aan dat ze op deze maatregel inzetten omdat het **kostenbesparend** is. Ook kiezen mensen deze maatregel, omdat het een **effectieve** manier is om het probleem op te lossen. De maatregel zorgt volgens sommigen ook voor **draagvlak en betrokkenheid** van inwoners.
- Deelnemers die deze maatregel **laag prioriteren (4%)**, noemen dat het **duur** kan zijn en niet iedereen dit kan betalen. Ook noemen sommigen dat ze denken dat de gemeente **weinig invloed** heeft op het gedrag van inwoners.

“Wij gebruiken met zijn allen te veel energie. Alle energie die niet nodig is voorkomt uitstoot en gebruik van fossiele brandstof.”

“Goeie want betere isolatie is minder stoken.”

“Een investering maar wel direct resultaat; minder stookkosten. Iedereen heeft er baat bij. Meer comfort.”

“Kunnen veel mensen niet betalen ben ik bang.”

“Isoleren zelf is een goed idee maar het lijkt mij moeilijk om te zorgen dat inwoners ook écht zuiniger om gaan met energie.”

“Woningen isoleren is top maar mensen eraan laten houden heb je weinig invloed op.”

2. Gebouwen van bedrijven beter isoleren. En zorgen dat bedrijven zuiniger zijn met energie

Representatief

Open

Wat zijn motivaties ten opzichte van deze maatregel?

- Deelnemers die deze maatregel **hoog prioriteren (95%)**, beargumenteren dat het **effectief** is om bedrijven van gebouwen te isoleren en te zorgen dat bedrijven zuiniger zijn met energie. Ze verwachten dat dit een grote impact heeft. Ook zijn deelnemers van mening dat dit een **noodzakelijke** maatregel is om te nemen voor het maken van de energietransitie. Het is onvermijdelijk om niet aan deze maatregel te voldoen. Daarnaast wordt regelmatig aangehaald dat het een **efficiënte** optie is. Het heeft veel effect of impact met maar weinig middelen of kosten.
- Er zijn relatief weinig deelnemers die deze maatregel **laag prioriteren (6%)**. Deze deelnemers zijn van mening dat het een **dure** maatregel is om uit te voeren. Ze zien het als geldverslindend en vinden bijvoorbeeld dat bedrijven dit zelf mogen bekostigen. Ook zijn er onder deze deelnemers **eigen ideeën/meningen** over hoe dit in de praktijk toegepast kan worden of hoe zij dit zien, die naar voren komen.

“Effectief omdat bedrijven energie-slurpers zijn.”

“De eerste stap is isoleren, dat hebben wij ook thuis gemerkt. Bewuster omgaan is ook belangrijk en vaak simpel.”

“De kosten gaan voor de baat, maar per saldo zijn we denk ik beter uit.”

“Bedrijven mogen zelf de kosten dragen.”

“De grote uitstoters zijn wel de bedrijven, echter kan het lastig zijn om deze te motiveren. Steek hier dus niet het gros van de tijd en menskracht in.”

“Gewoon een keiharde norm stellen bij nieuwbouw en bestaande bedrijven helpen met vrijwel renteloze leningen en terug laten betalen door de mindere kosten die ze vervolgens maken.”

3. Woningen en bedrijven verwarmen met warmtepompen

Representatief

Open

Wat zijn motivaties ten opzichte van deze maatregel?

- Deelnemers die deze maatregel **hoog prioriteren (84%)**, geven aan dat verwarmen met warmtepompen een **effectieve** manier is om CO₂ te besparen en ook **efficiënt** is. Deelnemers die warmtepompen hoog prioriteren geven in hun motivaties ook geregeld aan dat er wel bepaalde **voorwaarden** zijn. Warmtepompen zijn prima, als de techniek betrouwbaar is of geen overlast veroorzaakt bijvoorbeeld. Ook roepen warmtepompen bij sommige deelnemers **vragen** op. Is het inderdaad de beste methode? Is het betaalbaar? Ondanks deze voorwaarden en vragen zetten deze deelnemers wel sterk in op de maatregel.
- Deelnemers die deze maatregel **laag prioriteren (16%)**, zien **praktische nadelen**. Niet voor alle woningen zijn warmtepompen mogelijk bijvoorbeeld. Deelnemers voorzien ook problemen met het elektriciteitsnet of hebben twijfels bij de techniek die nog niet is uitontwikkeld. Deelnemers geven ook aan dat warmtepompen volgens hen **niet effectief** (genoeg) zijn. Ook geven deelnemers aan dat deze maatregel **duur** is en niet voor iedereen betaalbaar. Daarnaast geven deelnemers aan dat ze zorgen hebben over **overlast**, bijvoorbeeld van geluid. Sommige deelnemers menen dat **andere oplossingen** beter zijn.

“Wij verwarmen in ons appartement ook doormiddel van een warmtepomp. Het is zeer efficiënt en zuinig, dus raad dat zeker aan. Ook is het makkelijk in gebruik.”

“Lijkt me een goede manier om minder afhankelijk te worden van fossiele brandstoffen, maar met name voor woningen zijn er nog veel onzekerheden m.b.t. kosten, overlast door geluid en installatie.”

“Ik weet niet zoveel van deze manier van energie/warmte opwekken. Dus deze vind ik lastig. Het lijkt een goed idee, maar eventuele schade aan bodem, aarde, natuur, milieu moet wel echt goed in kaart zijn gebracht om dit in te zetten.”

“Niet alle woningen zijn geschikt voor warmtepompen. Bovendien is dit voor de inwoners een forse investering.”

“Het lawaai zal veel mensen op de zenuwen gaan werken met overspannenheid en depressiviteit tot gevolg. Het zou de gemeente sieren om de geluidsoverlast van nu in de stad en buitenuit juist meer te beperken.”

“Aardgas of warmtenet is veel efficiënter en betrouwbaarder.”

4. Extra zonnepanelen op daken van woningen en bedrijven

Representatief

Open

Wat zijn motivaties ten opzichte van deze maatregel?

- Deelnemers die deze maatregel **hoog prioriteren (73%)**, motiveren dat zonnepanelen voor **weinig overlast** zorgen omdat er nog veel daken onbenut zijn. Het zijn perfecte plekken voor zonnepanelen en dan hoeft geen kostbare grond op te gaan aan zonneparken. Daarnaast ook geen extra horizontsvervuiling. Ook vinden deelnemers het **effectief**, iedereen kan ervan profiteren, en efficiënt, de nadelen wegen op tegen de voordelen. Een aantal deelnemers in deze groep waren positief voorwaardelijk; als de overheid betrouwbaar beleid voert [Salderingsregeling 2027], dan vinden ze het een prima optie.
- Deelnemers die deze maatregel **laag prioriteren (26%)**, vinden dat extra zonnepanelen op daken van woningen en bedrijven **meer problemen creëert** dan dat het oplost. Daarnaast vinden deelnemers het **onnodig** om extra zonnepanelen te installeren, omdat er al genoeg liggen. Ook zijn de panelen **te duur** en wordt het gezien als een te hoge investering.

“Ja er zijn nog veel daken die gebruikt kunnen worden. Laat de overheid hier het voortouw in nemen en daarna de bedrijven.”

“Een veel efficiëntere esthetische oplossing dan zonneparken.”

“Wel met een betrouwbare overheid. Zoals nu met zonnepanelen.”

“We hebben een stroomnet wat onze stroom niet aankan op piekmomenten. Dit maakt het alleen maar erger.”

“Er liggen genoeg zonnepanelen.”

“Draagt niet veel bij, hoge investering.”

5. Woningen en bedrijven verwarmen met een warmtenet

Representatief

Open

Wat zijn motivaties ten opzichte van deze maatregel?

- Deelnemers die deze maatregel **hoog prioriteren (69%)**, geven aan dat het een **effectieve** maatregel is om de CO₂-uitstoot te reduceren. Het is ook **kosteneffectief** en kan de consument geld besparen. Vaak noemen deelnemers hiernaast dat de **manier waarop** het wordt ingevoerd wel belangrijk is. Het is dan met name belangrijk dat de energie **betaalbaar** blijft.
- Deelnemers die deze maatregel **laag prioriteren (30%)**, geven aan dat de maatregel veel kost om aan te leggen en dat het tot **hoge kosten** voor de consument kan leiden. Diverse deelnemers geven aan dat ze het niet eens zijn met de **verplichting** van een warmteaansluiting. Sommige deelnemers hebben hiernaast twijfels over hoe **haalbaar** het is om een warmtenet aan te leggen. Diverse deelnemers die weinig inzetten op de maatregel geven wel aan dat **als het praktisch en technisch mogelijk** is, ze warmtenetten een goed idee vinden.

“Relatief grote impact.”

“Door het warmtenet bespaar je veel kostbare energie en als dat gebeurt kan de energie prijs naar beneden en hebben de minderen het ook beter.”

“Warmtenet is handig als huizen dicht bij elkaar staan en er een energiebron in de buurt is. Belangrijk is wel dat bewoners en bedrijven zeggenschap blijven houden over de prijs en de opbrengsten bijvoorbeeld via beheer door gemeente of ander collectief.”

“Warmtenet is een mooi idee maar zoals het nu gaat worden de bewoners in zo'n wijk opgezaagd met hoge prijzen waar ze zelf geen invloed op hebben. Je kunt er niet kiezen voor een goed alternatief. Een warmtenet als een echte collectieve voorziening van de bewoners en de overheid samen is misschien te overwegen.”

“Warmtenetten beperken teveel de vrijheid van mensen en zijn vaak te duur.”

“Niet alle (bestaande en al wat oudere) woningen zullen daarvoor in aanmerking komen, dunkt me. Nieuwe en daarmee makkelijker aan de transitie aan te passen woningen zullen, nog afhankelijk van de locatie, daarvoor eerder in aanmerking komen.”

6. Kleine windmolens bouwen

Representatief

Open

Wat zijn motivaties ten opzichte van deze maatregel?

- Deelnemers die deze maatregel **hoog prioriteren (44%)**, noemen vaak dat kleine windmolens in het buitengebied, wanneer ze goed zijn ingepast, **niet voor overlast zorgen** en prima opties zijn. Er zijn diverse deelnemers die aangeven dat **alle beetjes helpen** om het doel te halen. Ook zien deelnemers dat het een **efficiënte** manier kan zijn om energie te verkrijgen voor bedrijven en boerderijen. Sommige deelnemers geven aan dat ze **liever voor kleine windmolens kiezen dan voor grote**.
- Deelnemers die deze maatregel **laag prioriteren (56%)**, geven aan dat kleine windmolens maar **weinig effect** hebben. Het weegt niet op tegen de **overlast** die het kan veroorzaken. Diverse deelnemers geven aan dat ze kleine windmolens **lelijk** vinden in het landschap. Vergeleken met grote windmolens worden zorgen over landschapsvervuiling wel minder vaak genoemd.

“Kleine windmolens, mits lokaal ingepast en geaccepteerd, kunnen een goede lokale aanvulling zijn. Grote windmolens renderen wel beter.”

“Schone energie die juist voor kleine bedrijven en landbouwbedrijven zeer geschikt zijn, het aanbod aan energie kan goed afgestemd worden op de vraag ernaar.”

“Kleine windmolens zorgen hopelijk niet voor het overlast dat bij grote molens vaak komt.”

“Mocht dit op grote schaal gebeuren, vraag ik mij af hoeveel impact dit zou hebben. Ook met in acht neming van de hoeveelheid vervuiling veroorzaakt door het maken van de windmolens.”

“Lokale horizonvervuiling terwijl weinig efficiënt is met nauwelijks rendement.”

“Onzin, grotere wekken relatief veel meer op met veel minder ruimtebeslag.”

7. Zonneparken bouwen

Representatief

Open

Wat zijn motivaties ten opzichte van deze maatregel?

- Deelnemers die deze maatregel **hoog prioriteren (45%)**, zijn regelmatig **positief voorwaardelijk**, als zonneparken niet op een storende plek worden geplaatst, is het een prima optie. Daarnaast zijn er veel deelnemers die het zien als een **effectieve** optie. Zonneparken hebben een groot effect/lossen het probleem goed op. Ook zien deelnemers het als een **noodzakelijk** optie voor de grote vraag naar energie op het elektriciteitsnet.
- Deelnemers die deze maatregel **laag prioriteren (56%)**, vinden zonneparken **lelijk**. Ze zien het als landschapsvervuiling. Daarnaast creëert het bouwen van zonnepanelen **meer problemen** dan dat het oplost. Ook noemen deelnemers dat ze **andere oplossingen** wenselijker vinden dan deze optie. Een voorbeeld is op windenergie inzetten.

“Zonneparken kun je gewoon naast de snelweg plaatsen waar niemand er last van heeft en het is effectief.”

“Levert redelijk wat op. Is bovendien mogelijk maar tijdelijk. Als er nieuwe energiebronnen komen kunnen ze weer verwijderd worden zonder veel schade aan het landschap.”

“Door de toenemende elektriciteitsvraag is dat noodzaak.”

“Er liggen er al te veel rond Leeuwarden. Het is geen gezicht. Een ruimte op gebouwen wordt onvoldoende benut.”

“Dit gaat teveel ten koste van landbouw of bouw grond en levert niet genoeg op. Het overschot aan energie wordt op zonnige dagen naar het buitenland getransporteerd waarbij het ons geld kost. De buitenlandse investeerders worden financieel beter van deze investeringen dit levert Nederland niets op.”

“Er zijn er al een paar. Meer windenergie doen boven meer zonne-energie aub!”

8. Grote windmolens bouwen

Representatief

Open

Wat zijn motivaties ten opzichte van deze maatregel?

- Deelnemers die deze maatregel **hoog prioriteren (39%)**, zijn **positief voorwaardelijk**, als de grote windmolens op bepaalde plekken buiten de stad komen, dan is het een prima optie. Daarnaast zijn grote windmolens **effectief**, omdat er veel energie mee opgewekt kan worden. Ook is het een **stabiele** manier om groene energie op te wekken. Een aantal deelnemers spreken ook over dat het voor de **klimaatcrisis** een urgente maatregel is om te nemen.
- Deelnemers die deze maatregel **laag prioriteren (61%)**, noemen grote windmolens **lelijk**. Ze zorgen voor landschapsvervuiling. Daarnaast zorgen ze voor **overlast**; geluidsoverlast en slagschaduw. Deelnemers vinden **andere oplossingen**, of een mix van verschillende opties, geschikter.

“Enkel buiten de stad zelf, evt. op veeteelt grond om zo doelen te combineren.”

“Veel energie met weinig molens.”

“Compenseert vaak op momenten dat zonnepanelen niet kunnen leveren.”

“Liever niet met oog op horizonvervuiling.”

“Kabaal makende monsters.”

“Een mix van de huidige technieken is op dit moment nog de beste optie. Maar we moeten op zoek naar methoden om op elk gewenst moment energie op te kunnen wekken, niet afhankelijk te zijn van wind of zon.”

5. Over hoe deelnemers de raadpleging hebben ervaren

Wat vonden de deelnemers van de raadpleging?

Representatief

Hoe hebben deelnemers de raadpleging gewaardeerd?

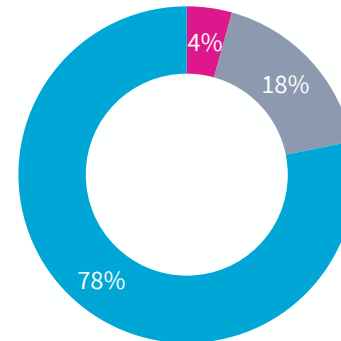
Toelichting

De grafieken hiernaast laten zien hoeveel deelnemers het (helemaal) eens en (helemaal) oneens waren met verschillende stellingen over de raadpleging. Het betreft hier de antwoorden van kaart met codedeelnemers.

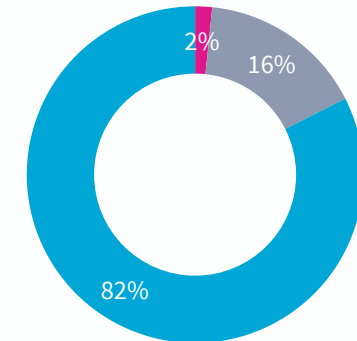
De belangrijkste resultaten:

- Deelnemers zijn positief over de raadpleging: **96%** van de deelnemers geeft een voldoende en het gemiddelde cijfer is **7,4**. Dit is vergelijkbaar met andere PWE-raadplegingen over dit onderwerp.
- **78%** van de deelnemers kon zijn of haar mening kwijt in deze raadpleging. **4%** kon dat niet.
- **82%** van de deelnemers geeft aan er vertrouwen in te hebben dat raadpleging eerlijk is.
- **84%** van de deelnemers geeft aan dit een belangrijk onderwerp te vinden om hun mening over te geven.
- Een klein deel van de deelnemers (**4%**) geeft aan dat hij of zij de raadpleging moeilijk te begrijpen vond.

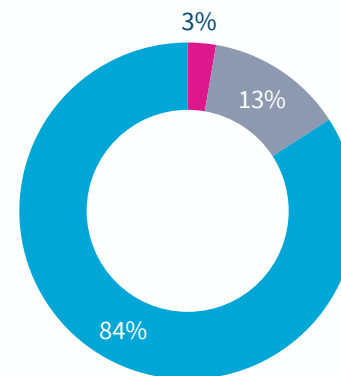
Ik kon mijn mening kwijt in deze raadpleging

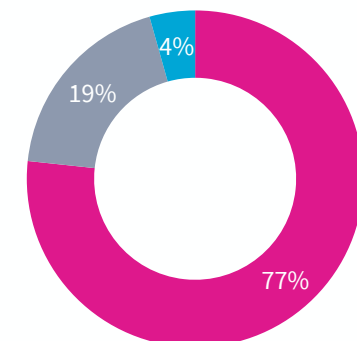
Ik vertrouw erop dat deze raadpleging eerlijk is

Ik vond het een belangrijk onderwerp om mijn mening over te geven

Ik vond de raadpleging moeilijk te begrijpen

(Helemaal) mee oneens
Neutraal
(Helemaal) mee eens

Representatief

Hoe hebben deelnemers de raadpleging gewaardeerd?

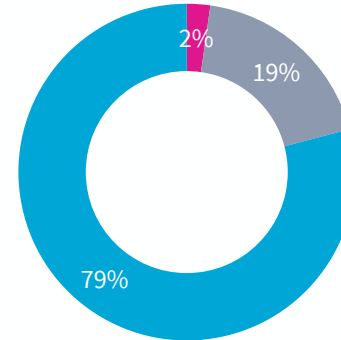
Toelichting

De grafieken hiernaast laten zien hoeveel deelnemers het (helemaal) eens en (helemaal) oneens waren met verschillende stellingen over de raadpleging. Het betreft hier de antwoorden van deelnemers van de briefraadpleging.

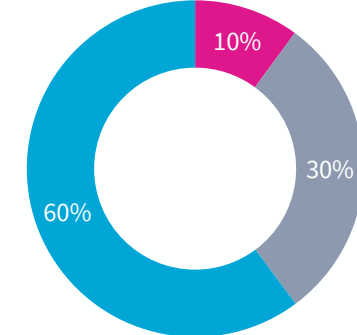
De belangrijkste resultaten:

- **79%** van de deelnemers geeft aan te vinden dat deze methode vaker moet worden ingezet om inwoners te betrekken bij overheidsbeleid. Dit is vergelijkbaar met andere PWE's.
- **60%** van de deelnemers geeft aan door deze raadpleging iets te hebben geleerd over de keuzes en dilemma's van de overheid op dit thema. Dit is vergelijkbaar met andere PWE's.
- **53%** van de deelnemers zegt beslissingen over dit onderwerp makkelijker te kunnen accepteren als er veel mensen meedoen aan deze raadpleging. Dit is lager dan bij vergelijkbare PWE-raadplegingen.
- **57%** van de deelnemers zegt meer vertrouwen te krijgen in besluiten van de overheid als de overheid inwoners vaker laat meedenken over dit soort keuzes. Dit is vergelijkbaar met andere PWE's.

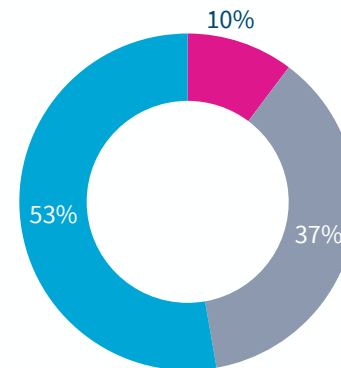
Deze methode moet vaker worden ingezet om inwoners te betrekken bij overheidsbeleid

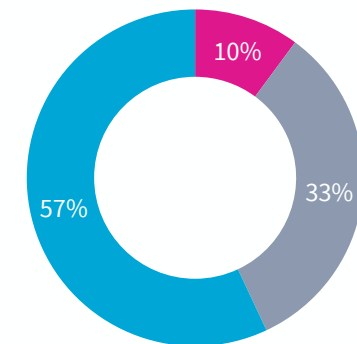
Doordat ik meedoe aan deze raadpleging heb ik geleerd over de keuzes die de overheid moet maken over dit thema

Als veel mensen meedoen aan deze raadpleging, dan zijn de uiteindelijke besluiten over dit onderwerp voor mij beter te accepteren

Als de overheid vaker op deze manier inwoners laat meedenken over dit soort keuzes, dan krijg ik meer vertrouwen in de besluiten van de overheid

(Helemaal) mee oneens

Neutraal

(Helemaal) mee eens

Open

Hoe hebben deelnemers de raadpleging gewaardeerd?

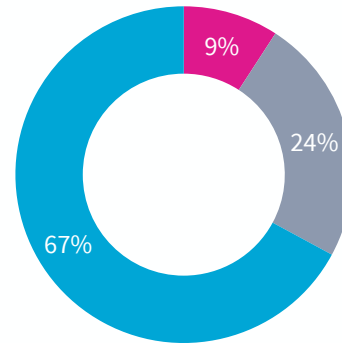
Toelichting

De grafieken hiernaast laten zien hoeveel deelnemers het (helemaal) eens en (helemaal) oneens waren met verschillende stellingen over de raadpleging. Het betreft hier de antwoorden deelnemers aan de open raadpleging.

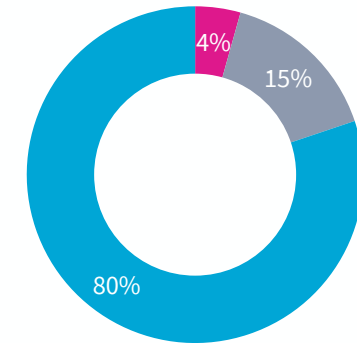
De belangrijkste resultaten:

- Deelnemers zijn positief over de raadpleging: **91%** van de deelnemers geeft een voldoende en het gemiddelde cijfer is **7,2**. Dit is vergelijkbaar met andere PWE-raadplegingen over dit onderwerp.
- **67%** van de deelnemers kon zijn of haar mening kwijt in deze raadpleging. **9%** kon dat niet.
- **80%** van de deelnemers geeft aan er vertrouwen in te hebben dat raadpleging eerlijk is.
- **89%** van de deelnemers geeft aan dit een belangrijk onderwerp te vinden om hun mening over te geven.
- Een deel van de deelnemers (**8%**) geeft aan dat hij of zij de raadpleging moeilijk te begrijpen vond.

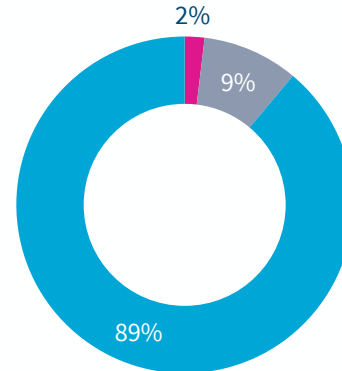
Ik kon mijn mening kwijt in deze raadpleging

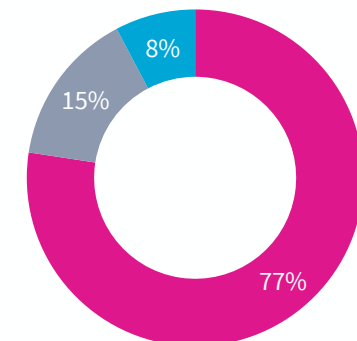
Ik vertrouw erop dat deze raadpleging eerlijk is

Ik vond het een belangrijk onderwerp om mijn mening over te geven

Ik vond de raadpleging moeilijk te begrijpen

(Helemaal) mee oneens
Neutraal
(Helemaal) mee eens

Open

Hoe hebben deelnemers de raadpleging gewaardeerd?

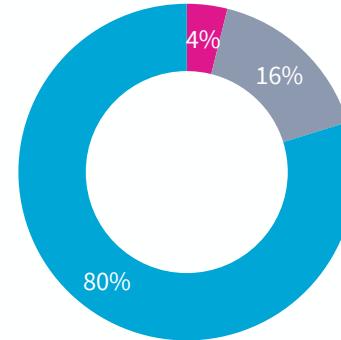
Toelichting

De grafieken hiernaast laten zien hoeveel deelnemers het (helemaal) eens en (helemaal) oneens waren met verschillende stellingen over de raadpleging. Het betreft hier de antwoorden van deelnemers aan de open raadpleging.

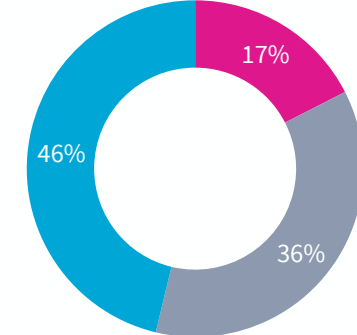
De belangrijkste resultaten:

- **80%** van de deelnemers geeft aan te vinden dat deze methode vaker moet worden ingezet om inwoners te betrekken bij overheidsbeleid. Dit is vergelijkbaar met andere PWE's.
- **46%** van de deelnemers geeft aan door deze raadpleging iets te hebben geleerd over de keuzes en dilemma's van de overheid op dit thema. Dit is vergelijkbaar met andere PWE's.
- **47%** van de deelnemers zegt beslissingen over dit onderwerp makkelijker te kunnen accepteren als er veel mensen meedoen aan deze raadpleging. Dit is lager dan bij vergelijkbare PWE-raadplegingen.
- **53%** van de deelnemers zegt meer vertrouwen te krijgen in besluiten van de overheid als de overheid inwoners vaker laat meedenken over dit soort keuzes. Dit is vergelijkbaar met andere PWE's.

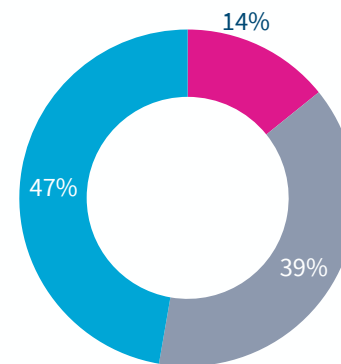
Deze methode moet vaker worden ingezet om inwoners te betrekken bij overheidsbeleid

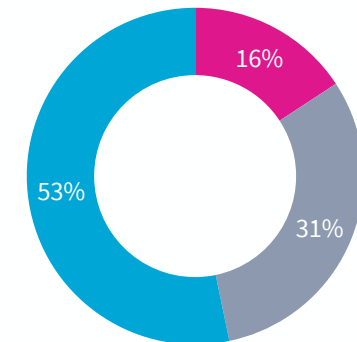
Doordat ik meedoe aan deze raadpleging heb ik geleerd over de keuzes die de overheid moet maken over dit thema

Als veel mensen meedoen aan deze raadpleging, dan zijn de uiteindelijke besluiten over dit onderwerp voor mij beter te accepteren

Als de overheid vaker op deze manier inwoners laat meedenken over dit soort keuzes, dan krijg ik meer vertrouwen in de besluiten van de overheid

(Helemaal) mee oneens

Neutraal

(Helemaal) mee eens

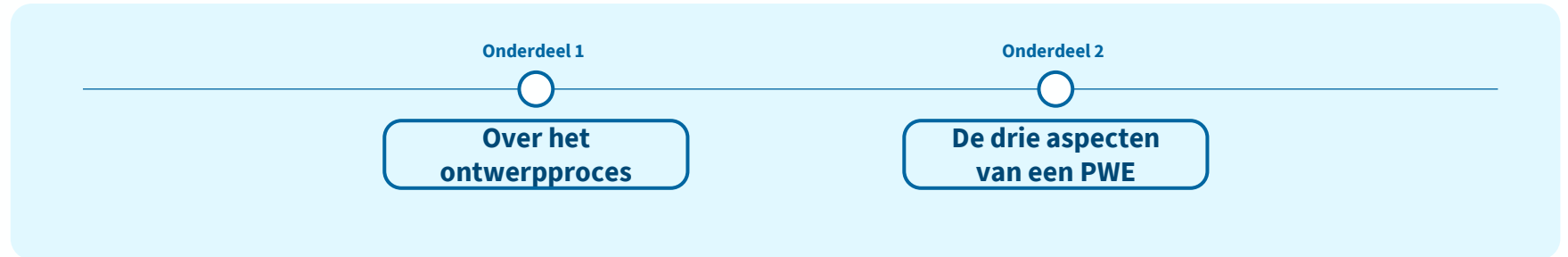
6. Methodologie en verantwoording

Welke keuzes hebben we gemaakt en het ontwerp en de analyses van de raadpleging?

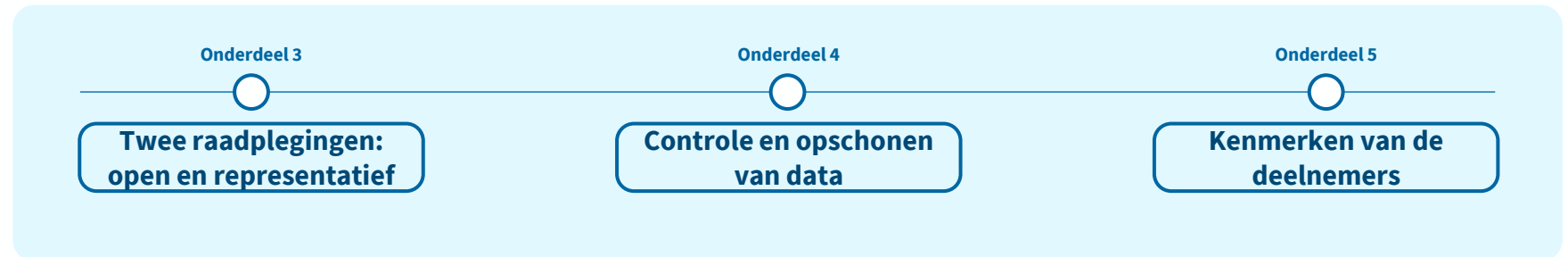
Het ontwerp en de uitvoering van dit onderzoek vond plaats in drie fases, die we hierna beschrijven

Overzicht van het proces

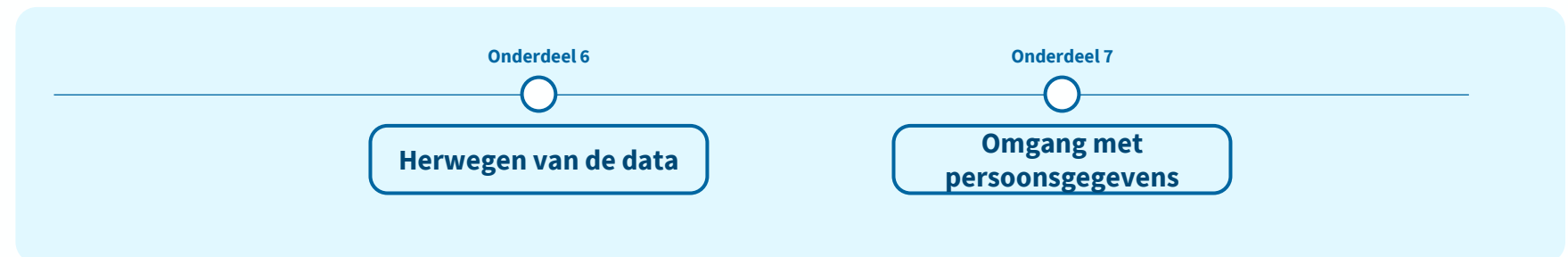
1 **Ontwerp van de PWE-raadpleging**
September – oktober 2024

2 **Openstelling en dataverzameling**
November – december 2024

3 **Analyse en rapportage**
Januari – februari 2025

Onderdeel 1. Over het ontwerpproces

Gedurende het ontwerpproces is op verschillende momenten feedback verzameld van experts en stakeholders. Dat hebben we gedaan tijdens twee ontwerpessies, gesprekken met het projectteam van de gemeente, input van de ontwikkelaars van het Energy Transition Model (ETM) en de mogelijkheid tot schriftelijke feedback. We hebben bij deze momenten veel feedback opgehaald, waar we dankbaar gebruik van hebben gemaakt voor het verbeteren van de raadpleging.

- **Ontwerpsessie met projectteam:** Tijdens een ontwerpessie met experts op 18 september 2024 hebben we een eerste concept van de twee keuzetaken besproken met het projectteam van de gemeente. We hebben hen gevraagd feedback te geven op de voorgestelde opties: zouden er dingen moeten worden toegevoegd, weggelaten of veranderd? Op basis van de resultaten hebben we het concept aangescherpt.
- **Ontwerpsessie met stakeholders:** Tijdens een ontwerpessie met stakeholders op 17 oktober 2024 hebben we de aangescherpte versie van de keuzetaken besproken. Deelnemers aan deze sessie waren (vertegenwoordigers van) inwoners, energiecoöperaties, bedrijfsleven, energieproducenten, onderwijs en ambtenaren. We hebben hen gevraagd feedback te geven op de voorgestelde opties: zouden er dingen moeten worden toegevoegd, weggelaten of veranderd? Op basis van de resultaten hebben we het concept aangescherpt.
- **Gesprekken met projectteam:** We hebben gedurende het ontwerpproces enkele keren feedback gekregen van leden van het projectteam.
- **Input vanuit het Energy Transition Model (ETM):** Voor het ontwerp van de keuzetaak over met welke technieken inwoners het reductiedoel willen behalen, hebben we input gekregen van de ontwikkelaars van het ETM. Met dit model is het mogelijk om inschattingen te maken van de omvang van het effect van verschillende technieken op de CO₂-reductie.
- **Schriftelijke feedback:** Deelnemers aan de ontwerpessies hebben voorafgaand aan de livegang de mogelijkheid gekregen om feedback te geven op een volledig uitgewerkt concept. Op basis hiervan hebben we de raadpleging aangescherpt.

Onderdeel 2. De drie aspecten van een PWE

Het ontwerp van een pwe-keuzetaak bestaat uit drie aspecten:

1. Het vaststellen van de **vraagstelling** en de **vorm** van de PWE
2. De **opties** waaruit de deelnemer kan kiezen, en **informatie over de effecten** ervan
3. Een **beperking** waardoor deelnemers niet alle opties kunnen kiezen

Op de volgende pagina's lichten we deze onderdelen toe.

Onderdeel 2. De drie aspecten van een PWE

Aspect 1: Het vaststellen van de **vraagstelling** en de **vorm** van de PWE

- **Ervaring uit eerdere trajecten over energiebeleid: focus zowel op doelen als op technieken.**

Het doel van de PWE-raadpleging is om de gemeente handvatten te bieden om invulling te geven aan het energiebeleid voor de komende jaren. Uit onze ervaring met gemeenten die vergelijkbare doelen hadden, weten we dat het zinvol is om zowel te vragen naar welke doelen de gemeente zou moeten nastreven als naar welke technieken de gemeente zou moeten inzetten om CO₂-reductie te realiseren. Deze twee onderwerpen zijn vanaf de start ook uitgangspunt geweest om te komen tot een passende vraagstelling en vorm.

- **Twee kernvragen**

De tweeledige focus heeft geleid tot het formuleren van twee kernvragen die we aan de inwoners van Leeuwarden willen stellen:

- Waar moet de gemeente voor zorgen met het energiebeleid?
- Welke dingen moeten we in de gemeente doen om het doel te halen?

- **Twee keuzetaken**

- De eerste kernvraag is gericht op algemene principes die de gemeente kan gebruiken voor het vormgeven van beleid. Daarbij is impliciet duidelijk dat er beperkingen zijn, maar die beperking is niet concreet is de vorm van een doelstelling of budgetbeperking. Een passende vorm bij deze vraagstelling is een PWE-keuzetaak in de vorm van een *points-mode*.
- De tweede kernvraag is juist gericht op concrete technieken die kunnen worden ingezet om het concrete doel van 60% reductie van CO₂-uitstoot te halen. De keuze-opties (de technieken) zijn gradueel in te zetten: het is mogelijk meerdere technieken een beetje in te zetten, of juist een klein aantal technieken heel veel. Een passende vorm bij deze vraagstelling is een PWE-keuzetaak in de vorm van een *closed slider-mode*.

Het stroomschema op de volgende pagina geeft weer op basis van welke afwegingen we zijn gekomen tot de vorm van de keuzetaken.

Welk type PWE kies je?

Wat is de aard van de beperking?

Er is **een concrete, meetbare beperking** zoals een budget of uitvoeringscapaciteit. Ook een beperkend beleidsdoel kan een optie zijn. De keuze gaat waarschijnlijk over concrete beleidsopties die gebruikmaken van schaarse publieke middelen of goederen

Zijn de keuze-opties **gradueel of discreet?**

Discreet: Deelnemers kiezen hun voorkeursopties. De overige opties kiezen zij niet. Ze stellen hun eigen voorkeursbeleid samen.

Gradueel: Deelnemers kunnen een (beetje) meer of minder inzetten op een optie. Bijvoorbeeld meer of minder budget toekennen aan een beleids optie.

Er is **een algemeen idee van beperkte publieke middelen**. De keuze gaat waarschijnlijk over doelen, principes en/of waarden.

Is de keuzesituatie **relatief of absoluut?**

Relatief: Deelnemers geven aan of ze meer of minder willen inzetten op een optie *ten opzichte van de huidige situatie*

Absoluut: Deelnemers geven met punten aan hoeveel waarde ze aan een optie hechten. Des te belangrijker, des te meer punten.

Type
Pick mode

- Werkt optimaal voor het beoordelen en afwegen van concrete beleids opties

Type
Closed slider mode

- Slider mode met een concrete beperking, zoals budget, ruimte of een kwantitatief beleidsdoel

Type
Open slider mode

- Slider mode met een algemene beperking, zoals inspanning

Type
Points mode

- Werkt optimaal als beleidsvrijheid nog groot is. En bij waardenvraagstukken.

Onderdeel 2. De drie aspecten van een PWE

Aspect 2: **Opties** waaruit de deelnemer kan kiezen, en **informatie over de effecten** ervan

- **Formulering van opties**

De opties die we aan deelnemers hebben voorgelegd, zijn gekozen op basis van ervaringen uit eerdere raadplegingen samen met toevoegingen gedurende ontwerpessies. Bij de selectie van de opties hebben we telkens een afweging gemaakt tussen de volgende aspecten:

- Hebben we met de opties alle relevante perspectieven op het onderwerp te pakken? Dit is een expliciete vraag geweest tijdens de ontwerpessies. Het doel is dat alle inwoners, ongeacht hun mening over dit onderwerp, de ruimte krijgen hun mening te kunnen delen.
- Biedt het de gemeente handelingsperspectief? Ofwel: als inwoners aangeven een optie wel of niet belangrijk te vinden, kan de gemeente daar dan iets mee doen? Indien dat niet het geval is, is het niet zinnig om de optie op te nemen.
- Zijn de opties uniform geformuleerd en sluiten ze elkaar voldoende uit?

- **Informatie over opties uit keuzetaak 1**

Voor de keuzetaak over waar de gemeente voor moet zorgen, hebben we voor elk van de opties in kaart gebracht welke dingen de gemeente meer of juist minder zou kunnen doen als inwoners veel (of juist weinig) punten gaven. Hiervoor heeft de gemeente zelf input geleverd. Dat hebben we op een uniforme manier weergegeven.

- **Informatie over opties uit keuzetaak 2**

Voor de keuzetaak over hoe we het doel willen halen, hebben we twee effecten/eigenschappen opgenomen:

- Het effect op het doel van uitstootreductie. Dit hebben gedaan aan de hand van het ETM, waarbij experts van Quintel (de ontwikkelaar van dit model) ons geadviseerd hebben.
- De mate van onzekerheid dat de reductie daadwerkelijk gerealiseerd wordt als op de techniek wordt ingezet. Hierop hebben de betrokken medewerkers vanuit de gemeente input gegeven.

- Tabellen 4 en 5 op de volgende twee pagina's laten zien welke effecten we hebben opgenomen.

Achterliggende effecten: CO₂-reductie

Tabel 4. Achterliggende effecten op CO₂ reductie van de maatregelen

Maatregel	Links	Kwart	Helft	Driekwart	Rechts
Zonneparken bouwen	0%	2,1%	3,0%	3,4%	3,7%
Zonnepanelen op gebouwen	0%	0,2%	0,4%	0,7%	1,1%
Grote windmolens	0%	0,00%	2,30%	2,90%	3,20%
Kleine windmolens	0%	0,00%	0,40%	0,60%	0,90%
Aardgasvrij individueel (warmtepompen)	0%	0,7%	3,5%	6,3%	9,1%
Aardgasvrij collectief (warmtenetten)	0%	0,6%	3,4%	6,3%	9,2%
Isoleren & besparen bewoners	0%	1,9%	3,7%	5,6%	7,4%
Isoleren & besparen bedrijven	0%	1,8%	3,6%	5,4%	7,1%
Totaal excl basisscenario	0%	7,3%	20,3%	31,1%	41,7%
Totaal incl basisscenario (max CO₂ reductie)	38,9%	46,2%	59,2%	70,0%	80,6%

- Het ETM model gaat uit van een basisreductie van 38,9%. Dit is als startpositie genomen voor het metertje. De meter ging in het groen bij het halen van een totaal van 60% CO₂-reductie. Deelnemers moesten dus nog 21% CO₂-reductie behalen door schuifjes te verplaatsen voordat het metertje in het groen kwam.
- De tabel laat zien wat de CO₂-reductie is voor elke maatregel bij elk van de vijf posities op het schuifje.

Meter doel (CO₂-reductie)

Startpositie (in het rood)	39%
Grens rood/groen	60%
Maximum positie	81%

Achterliggende effecten: Onzekerheid

Tabel 5. Achterliggende effecten op onzekerheid van de maatregelen

Maatregel	Onzekerheid
Zonneparken bouwen	*
Zonnepanelen op gebouwen	***
Grote windmolens	*
Kleine windmolens	***
Aardgasvrij individueel (warmtepompen)	***
Aardgasvrij collectief (warmtenetten)	*
Isoleren & besparen bewoners	**
Isoleren & besparen bedrijven	**

Meter onzekerheid	Onzekerheid
Startpositie (in het groen)	-
Grens groen/oranje	8 sterren
Maximum	16 sterren

- * Lastig haalbaar; ** Gemiddeld haalbaar, *** Goed haalbaar
- Vanaf 8 sterren kwam de meter in het oranje en kregen deelnemers het bericht te zien in beeld 'Het is onzeker of het doel gehaald kan worden met deze keuzes'.

Onderdeel 2. De drie aspecten van een PWE

Aspect 3: Een **beperving** waardoor deelnemers niet alle opties kunnen kiezen

- **Keuzetaak 1: punten als beperking**

Keuzetaak 1 is een punten-pwe waar de beperking is dat deelnemers punten moeten geven. Uitgangspunt is dat deelnemers 5 punten per optie kunnen geven. Dat betekent dat deelnemers hier 35 punten konden geven.

- **Keuzetaak 2: CO₂-reductie als beperking**

De tweede keuzetaak had het gemeentelijke doel voor CO₂-reductie als beperking. De doelwaarde voor deze beperking is 60% reductie.

Onderdeel 3. Twee raadplegingen: open en representatief

- Deelnemers konden meedoen aan twee versies van de raadpleging:
 - **Uitnodiging per brief:** Er hebben tussen 18 november en 11 december 2024 669 mensen meegedaan aan de raadpleging via een uitnodiging met een brief met code. Er zijn 8.000 brieven verstuurd. Daarmee is de netto respons 8,4%. Deze deelnemers zijn geselecteerd via een gestratificeerde steekproeftrekking. De uitnodigingen zijn zo verstuurd, dat elke wijk een verwachte respons heeft die overeenkomt met de grootte van de wijk. Daarvoor zijn extra brieven verstuurd naar wijken waar de gemeente verwachtte relatief weinig respons te krijgen. Binnen de wijken zijn willekeurig inwoners tussen de 16 en 84 jaar geselecteerd voor deelname.
 - **Open raadpleging:** De raadpleging is ook opengesteld onder de gehele bevolking in de gemeente. De gemeente heeft deze versie onder de aandacht gebracht met een communicatiecampagne (inclusief maar niet gelimiteerd tot: sociale media, artikelen in verschillende lokale kranten en borden in de openbare ruimte). De samenstelling van deelnemers aan deze versie van de raadpleging kan een selectie bias vertonen. D.w.z. dat er bovengemiddeld veel deelnemers kunnen zijn met een sterke mening of belang bij het onderwerp. Daardoor zijn de resultaten van de open raadpleging niet representatief. Een open raadpleging vergroot echter wel de inclusiviteit van het traject. Er hebben tussen 18 november en 11 december 2024 847 mensen deelgenomen aan de open raadpleging. Dit was ofwel via de reguliere open raadpleging (462 deelnemers), ofwel via een verkorte raadpleging die via social media is verspreid (385 deelnemers).
- Inhoudelijk waren beide versies vrijwel identiek. Het enige verschil betrof de vraag naar wijk, omdat deze vraag bij de uitnodiging per brief niet nodig was. We wisten namelijk op basis van de code uit welke wijk de deelnemer kwam. De raadpleging vond volledig online plaats.

Onderdeel 4. Controle en opschonen

- Na het sluiten van de raadpleging zijn de data van het panel (de representatieve raadpleging) uitgebreid gecontroleerd en opgeschoond. Er zijn diverse redenen voor controle en, zo nodig, opschonen van de data:
 - Sommige deelnemers beginnen aan de raadpleging, maar verlaten deze voordat ze genoeg informatie hebben gegeven om te analyseren;
 - Sommige deelnemers beginnen aan de raadpleging, verlaten deze, en komen later voor een tweede keer terug, waardoor ze dubbel geregistreerd staan;
 - Sommige deelnemers maken een raadpleging dusdanig snel dat deze niet serieus ingevuld kan zijn en/of geven onzinantwoorden.
- We hebben alle deelnames aan de **representatieve raadpleging** gecontroleerd, handmatig dan wel automatisch. We beschrijven de belangrijkste controles:
 - Is minimaal één van de twee keuzetaken van de PWE voltooid? Alle deelnames die niet één keuzetaak volledig hebben afgemaakt zijn niet meegenomen. Deze leveren geen bruikbare informatie. Dit geldt voor 157 deelnames.
 - Hebben individuen vaker deelgenomen? Het is mogelijk om te zien of vanaf hetzelfde apparaat meerdere malen is deelgenomen aan de raadpleging (zonder te zien welk apparaat dit is). Indien slechts één van de deelnames een volledig ingevulde raadpleging betrof, hebben we alleen deze meegenomen. Indien dat niet zo was, hebben we deze deelnames (behalve de eerste) verwijderd om te voorkomen dat deze deelnemers dubbel meetellen. Dit geldt voor 22 deelnames.
 - Is de PWE serieus ingevuld? Van de deelnemers die korter dan 5 minuten over de raadpleging deden, is nagegaan of ze de vragen rondom de keuzetaken serieus hebben ingevuld. De geschreven antwoorden zijn nagelopen. Wanneer zij in de open velden duidelijke onzin antwoorden invulden, zoals 'fef', 'A', 'like', etc én er zijn aanwijzingen in de kwantitatieve data dat de raadpleging niet serieus is ingevuld, dan zijn deze deelnemers ook verwijderd. Dit geldt voor 3 deelnames.
- We hebben alle deelnames aan de **open raadpleging** gecontroleerd, handmatig dan wel automatisch. We beschrijven de belangrijkste controles:
 - Is de keuzetaak van de PWE voltooid? Alle deelnames die de keuzetaak niet volledig hebben afgemaakt zijn niet meegenomen. Deze leveren geen bruikbare informatie. Dit geldt voor 127 deelnames.
 - Hebben individuen vaker deelgenomen? Het is mogelijk om te zien of vanaf hetzelfde apparaat meerdere malen is deelgenomen aan de raadpleging (zonder te zien welk apparaat dit is). Indien slechts één van de deelnames een volledig ingevulde raadpleging betrof, hebben we alleen deze meegenomen. Indien dat niet zo was, hebben we deze deelnames (behalve de eerste) verwijderd om te voorkomen dat deze deelnemers dubbel meetellen. Dit geldt voor 25 deelnames.
- Na deze kwaliteitscontroles resteerden uiteindelijk de data van 669 deelnemers aan de representatieve en 462 aan de open raadpleging.

Onderdeel 5. Kenmerken van de deelnemers

Samenstelling van de respondenten naar geslacht, leeftijd en opleidingsniveau

	Aandeel gemeente*	Representatief**	Open **
Geslacht		(n=669)	(n=847)
Vrouw	50,2%	47,6%	41,9%
Man	49,8%	50,8%	55,2%
Leeftijd			
16 tot 24 jaar	17,5%	16,0%	33,4%
25 tot 44 jaar	31,0%	28,1%	18,1%
45 tot 64 jaar	28,6%	27,5%	23,8%
65 jaar en ouder	22,9%	27,8%	24,6%
Opleiding			
Praktisch	24,0%	13,6%	7,3%
Middelbaar	44,6%	33,3%	26,1%
Theoretisch	31,5%	49,0%	64,7%
Binnen/buiten de stad			
Binnen de stad	74,8%	81,2%	61,8%
Buiten de stad	25,2%	18,8%	35,7%

- Er zijn 8.000 brieven verstuurd met een uitnodiging deel te nemen. Met 669 reacties is een respons van 8,4% gerealiseerd.
- Er hebben veel jongeren meegedaan aan de open raadpleging. Dat komt omdat de gemeente een social media campagne heeft gestart en actief bij onderwijsinstellingen heeft geworven.
- In zowel de open als de representatieve raadpleging zijn theoretisch geschoolde inwoners oververtegenwoordigd. De resultaten van de representatieve raadpleging zijn hiervoor gecorrigeerd, d.m.v. weging. Hoe we dit hebben gedaan, leggen we uit op de volgende pagina.

* Bron: CBS. Leeftijd als aandeel van de inwoners van 16 jaar en ouder.

** Totaal percentages kunnen afwijken van 100% door deelnemers die een vraag over hebben geslagen, of kozen voor 'Weet ik niet / Zeg ik liever niet'.

Onderdeel 6. Herwegen van de data

- De representatieve raadpleging is gebaseerd op een steekproef van alle inwoners van de gemeente Leeuwarden van 16 tot 85 jaar. In deze gesloten groep controleren we de weerspiegeling van de bevolking in de op de kenmerken leeftijd, gender, opleidingsniveau en type wijk. Waar deze afwijkt van de werkelijke samenstelling herwegen we de resultaten. Daardoor zijn de resultaten van de deze versie van raadpleging *representatief* voor de bevolking van de gemeente Leeuwarden. We verantwoorden dit proces.
- De tabel op de vorige pagina laat zien dat de samenstelling van deelnemers aan de PWE niet geheel overeenkomt met de bevolkingssamenstelling van Leeuwarden op de klassieke demografische kenmerken leeftijd, opleiding en gender. Dat geldt ook voor het type wijk waar de deelnemers wonen. Er bestaat een risico dat door deze verschillen in samenstelling de resultaten van de raadpleging geen goede weerspiegeling zijn van de daadwerkelijke voorkeuren van de inwoners van de gemeente.
- We corrigeren voor deze verschillen door de antwoorden van de deelnemers uit de representatieve raadpleging te herwegen. Het doel is om alle groepen in de gemeente een stem naar rato te geven. Herwegen betekent dat we in de analyse meer gewicht hebben toegekend aan de antwoorden van deelnemers die ondervertegenwoordigd zijn in de steekproef en juist minder gewicht hebben toegekend aan de deelnemers die oververtegenwoordigd zijn. We hebben hiervoor de methodiek multiplicatief wegen* gebruikt (ook wel 'raking' genoemd). Kort gezegd hebben we het volgende gedaan:
 - We delen de deelnemers op in drie groepen voor opleidingsniveau (praktisch/toegepast/theoretisch), drie groepen voor leeftijd (tot 45 jaar, 45 tot 65 jaar en 65 jaar en ouder), twee groepen voor gender (vrouw en man) en zes groepen voor type wijk (Jaren zeventig, tachtig en negentig wijken, Nieuwbouw incl. Goutum, Binnen de rondweg – Oost, Binnen de rondweg – West en Binnenstad, Vroeg na-oorlogs, Dorpen (excl. Goutum));
 - We hebben de verdeling van de deelnemers over deze groepen vergeleken met de verdeling in de populatie van de gemeente;
 - We hebben een wegingsfactor gekoppeld aan elke groep. Deze wegingsfactor zorgt dat de antwoorden van een specifieke groep zwaarder tellen als er relatief weinig deelnemers in de groep zitten. En dat de antwoorden minder zwaar meetellen als er relatief veel deelnemers in deze groep zitten.
- In deze rapportage tonen we de resultaten van de PWE op basis van deze herwogen steekproef. Deze gewogen resultaten mogen gelezen worden als representatieve uitkomsten voor heel de gemeente Leeuwarden.

Onderdeel 7. Omgang met persoonsgegevens

- De vragen in deze raadpleging waren allen in overeenstemming met de privacywetgeving (Algemene verordening gegevensbescherming, AVG). Omdat de raadpleging anoniem is zijn de gegevens die we verzamelen geen persoonsgegevens. Dat betekent dat de AVG als uitgangspunt niet van toepassing is. Een anoniem onderzoek mag vragen stellen over leeftijd, geslacht en opleidingsniveau, en ook over bijvoorbeeld politieke voorkeur of religieuze gezindte, zonder dat de AVG van toepassing is.
- Ook in een anoniem onderzoek kan de AVG in sommige gevallen toch van toepassing zijn. Bijvoorbeeld als het antwoord op een vraag (of de antwoorden op een combinatie van vragen) herleidbaar is (zijn) tot een groep van drie huishoudens of minder. Dan is er sprake van een persoonsgegeven. In dat geval is de AVG van toepassing. Een voorbeeld is vragen naar postcode-4. Er zijn enkele postcode-4-gebieden waarin zich minder dan drie huishoudens bevinden.
- In deze raadpleging is geen gegeven, of combinatie van gegevens, verzameld die herleidbaar is (zijn) tot een groep van drie huishoudens of minder in Nederland.
- Elke deelnemer aan de raadpleging kon verder zelf bepalen welke informatie hij/zij wilde delen. Alle vragen over persoonlijke kenmerken in de raadpleging waren vrijwillig te beantwoorden (of over te slaan). Elke vraag bevatte daarbovenop ook de antwoordoptie 'zeg ik liever niet'.

populytics.nl